

Riksdagens protokoll

Nr 137

2 december 1971

Debatter m. m.

Torsdagen den 2 december

Svar på enkla frågor av:

herr Ullsten (fp) ang. handelsblockaden mot Rhodesia	3
herr Wirmark (fp) om hjälp till den s. k. Misiones-kolonin i Argentina	4
herr Westberg i Ljusdal (fp) om ökat bostadsbyggande i sysselsättningsfrämjande syfte	6
herr Hamrin (fp) ang. statsbidraget till lönekostnader för rektorer och lärare vid särskolor	9
herr Karlsson i Mariefred (c) om möjlighet för lärare vid folkhögskolor att tjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning	9
fru Nilsson i Sunne (s) ang. lönsamhetsberäkningen beträffande Fryksdalsbanan	11
herr Enskog (fp) om åtgärder för att ge folkpensionärer möjlighet att behålla telefon och TV efter företagna avgiftshöjningar	15
herr Berndtson i Linköping (vpk) ang. servicen vid järnvägsstationer kring veckosluten	17
Meddelande ang. allmänpolitisk debatt och finansdebatt vid 1972 års riksdag	20
Svar på interpellationer av:	
herr Helén (fp) ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC	20
herr Gustafsson i Säffle (c) ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i Värmland	95
Svar på enkla frågor av:	
herr Magnusson i Kristinehamn (vpk) ang. försämringen av tågförbindelser m. m.	98
herr Norrby i Gunnarskog (c) ang. ifrågasatt nedläggning av busslinjer i Värmland	100
Meddelande ang. enkla frågor av:	
herr Gustavsson i Alvesta (c) ang. rätten till lön för permitteringstid	103
fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) om ytterligare hjälpinsatser för de östbengaliska flyktingarna i Indien	103

Nr 137
år 1971

herr Nilsson i Östersund (s) ang. utbyggnaden av distribu- tionsnätet för TV 2	103
herr Stjernström (c) ang. godstrafiken mellan Jämtland och Tröndelagen	103

Torsdagen den 2 december

Kl. 13.00

§ 1 Justerades protokollet för den 24 november.

§ 2 Ang. handelsblockaden mot Rhodesia

Herr utrikesministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Ullstens (fp) i kammarens protokoll för den 25 november intagna fråga, nr 393, och anförde:

Herr talman! Herr Ullsten har frågat mig om regeringen är beredd att i Förenta nationerna verka för att handelsblockaden mot den illegala Smith-regimen inte upphävs förrän majoritetsstyre utlovats till befolkningen i Rhodesia.

Den svenska regeringen uttalade redan den 11 november 1965, den dag Rhodesia ensidigt förklarade sig fritt, att vi "inom Förenta Nationerna konsekvent hävdade att ett självständigt Rhodesia måste ha en regim som ger rimliga garantier för alla invånarens politiska, ekonomiska och sociala rättigheter".

Detta har alltsedan dess varit vår ståndpunkt, och jag upprepade det senast den 25 november med anledning av överenskommelsen mellan den brittiska regeringen och den rhodesiska regimen.

Sedan FN på brittisk begäran påbjudit ekonomiska och andra sanktioner mot den olagliga regimen i Salisbury har den svenska regeringen lojalt tillämpat dessa, och all handel med Rhodesia har avbrutits enligt särskild lagstiftning.

Vad beträffar sanktionernas fortsättande efter den nu träffade överenskommelsen är det FN:s säkerhetsråd, vari Sverige som bekant ej är medlem, som har att ta ställning därtill. Något förslag att sanktionerna skall hävas har hittills inte framlagts. Sveriges fortsatta agerande i FN i denna sak kommer att präglas av den principinställning, som jag inledningsvis redovisade.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min enkla fråga.

Såvitt jag förstår är vi eniga i bedömningen att den brittisk-rhodesiska uppgörelsen inte innebär något löfte om demokrati och mänskligare förhållanden för den afrikanska majoriteten i Rhodesia. För vad är det man lovat de fem miljoner afrikanerna? Jo, att de av dem som uppfyller samma krav som ställs på vita när det gäller inkomst, förmögenhet och utbildning enligt mycket invecklade regler så småningom skall få rätt att besätta lika många platser i den rhodesiska riksdagen som i dag väljs av 250 000 vita.

Det kommer att ta tid innan man når dit, eftersom de flesta afrikaner i

Torsdagen den
2 december 1971*Ang. handelsblockaden mot Rhodesia*

Torsdagen den
2 december 1971

*Om hjälp till den
s. k. Misiones-
kolonin i
Argentina*

dag som ett resultat av den vita minoritetsregimens medvetna politik saknar den utbildning och den ekonomiska ställning som krävs för rösträtt. Vissa bedömare talar om att det tar 30 år, andra räknar med att det kan ta dubbelt så lång tid. Vem som än har rätt på den punkten så ligger det i systemets karaktär att en vit röst även när författningsreformen – om man nu vågar kalla den så – är helt genomförd kommer att vara 20 gånger mera värd än en afrikansk. Dessutom kommer varannan av de platser som afrikanerna får rösta på att tillsättas av ett av regeringen betalt och såvitt man kan förstå också helt kontrollerat hövdingaråd.

Nästa steg – sedan paritet mellan antalet svarta och vita parlamentsledamöter uppnåtts – är att tio ledamöter skall väljas på en för européer och afrikaner gemensam vallängd. Detta innebär i praktiken att löftet om majoritetsstyre för afrikaner reducerats till vissa möjligheter att i en oviss framtid få en eller annan rösts övervikt i ett då eventuellt existerande rhodesiskt parlament.

Hur groteskt det än kan förefalla oss upplevs denna uppgörelse på rhodesiskt håll som en eftergift för demokratiska strävanden. Man har, om än bara i till ganska litet förpliktande formuleringar, ändå tvingats medge att också den afrikanska majoriteten har rätt till viss politisk självstyrelse, har visst människovärde. Det har tydligen frestat på, men sanktionerna mot Rhodesia som påbjudits av Förenta nationerna har ändå uppenbarligen varit så pass effektiva att den uppoffringen ansetts värd att göra.

För oss andra måste slutsatsen av detta bli en annan. Vi måste hålla på att sanktionerna skall fortsätta, och jag utgår, herr talman, ifrån att utrikesministerns svar här i dag innebär att vår FN-delegation har sådana instruktioner som gör det möjligt för den att med all kraft säga nej till alla försök att upphäva sanktionerna innan löfte om majoritetsstyre för befolkningen i Rhodesia har givits.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om hjälp till den s. k. Misiones-kolonin i Argentina

Herr utrikesministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr *Wirmarks* (fp) i kammarans protokoll för den 30 november intagna fråga, nr 395, och anförde:

Herr talman! Herr Wirmark har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att nödlidande medlemmar av den s. k. Misiones-kolonin i Argentina, som för närvarande ej får periodiska understöd från Sverige, skall kunna få sådan hjälp.

Ambassaden i Buenos Aires och utrikesdepartementet har under flera år följt utvecklingen bland de s. k. Misiones-svenskarna. Periodiska understöd har efter hand som ansökningar härom kommit in tilldelats dem som varit svenska medborgare eller som i samband med sådan ansökan kunnat upptas till svenska medborgare. Utrikesdepartementets understödsnämnd beslutar om sådana understöd. För närvarande uppbär åtta svenskar i Misiones periodiskt understöd.

En utredning pågår om understöd till ytterligare ett trettiotal personer som möjligen kan vara svenska medborgare. Det är för tidigt att uttala sig om vad utredningen kommer att leda till.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min enkla fråga, som gäller åtgärder för svenskkolonin i Misiones, dvs. de efterlevande släktingarna till de ca 5 000 svenskar som emigrerade dit för mellan 60 och 80 år sedan. En social katastrof hotar denna grupp, som är stolt över sitt svenska ursprung och med pietet vårdar sitt svenska kulturarv.

Det är inte första gången som denna fråga diskuteras i riksdagen. År 1964 ställdes en enkel fråga i denna angelägenhet av herr Gustafsson i Borås, och då förklarade herr Palme från regeringsbanken att han var övertygad om att initiativ som kunde bli aktuella skulle tas. Då fick två personer understöd. I dag säger utrikesministern att antalet stigit till åtta. Samtidigt vet jag att en redogörelse översänts till UD, som visar att 49 personer är i behov av understöd. Det är alltså inte bara fråga om de nu aktuella 30 personerna utan också om en rad övriga svenskättlingar som icke är svenska medborgare.

Utrikesministern säger att utredning pågår om dessa 30 personer. Jag hoppas att den utredningen kan genomföras snabbt och att jag kan få utrikesministerns löfte att så sker. Också för de icke svenska medborgare som i dag av formella skäl icke kan få understöd måste givetvis en snar lösning åstadkommas. En sådan här formalitet kan inte få stå hindrande i vägen. Det är fråga om en enstaka grupp, en engångsföreteelse som icke behöver få prejudicerande verkan. Jag hoppas att utrikesministern och UD kommer att prioritera även den frågan högt, så att inte de nödlidande människorna i Misiones får fortsätta länge utan svenskt understöd.

Herr talman! De insatser som hittills förekommit har gjorts främst på frivillig grund, och man kan tacka svenska kyrkan för dessa sociala insatser. Jag tycker att det nu är tid att svenska staten gör litet större insatser och hoppas att utrikesministern delar min uppfattning på denna punkt. Det kan vara fråga om ytterligare understöd av hittillsvarande typ men det kan också vara åldringsstöd, t. ex. i form av en engångsinsats för ett ålderdomshem.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Herr Wirmark har med denna fråga fäst uppmärksamheten på de tragiska förhållanden som den här gruppen människor – inte alla, men många av dem – lever under.

Jag skall svara kort och konkret på herr Wirmarks frågor. Den första gäller ett löfte om snabba åtgärder för den grupp som nu prövas, alltså sådana som är eller som kan bli svenska medborgare. Jag vill säga att det arbetet från svensk sida bedrivs här i Stockholm med all den snabbhet som är möjlig. Att det sedan trots ambitionerna i Stockholm dröjer beror på att undersökningen måste baseras på material från Misiones, och det tar ibland lång tid att få in det materialet.

Sedan tog herr Wirmark upp en annan och större fråga, nämligen om

Torsdagen den
2 december 1971

*Om ökat bostads-
byggande i syssel-
sättningsfrämjande
syfte*

vi skulle utsträcka stödet också till svenskättlingar som icke är svenska medborgare. Där är jag – vilket herr Wirmark säkert förstår – dess värre förhindrad att avge några positiva löften för framtiden. Det skulle ofrånkomligen ha en enorm prejudicerande betydelse, om personer som är svenskättlingar men som i dagsläget är medborgare i främmande land skulle kunna göra anspråk på stöd från Sverige.

Det behövs inte mycken eftertanke för att förstå att man med hänsyn till prejudikatsverkan måste behandla frågan med utomordentlig varsamhet.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Även om utrikesministern vill behandla den sista frågan med stor varsamhet hoppas jag att hans svar ändå innesluter att han kommer att ägna den intresse och verkligen undersöka, om man inte här kan nå fram till en lösning. Det rör sig dock om en unik grupp människor, en koloni som utvandrade för femtio sextio år sedan. Många av dem hade inte reda på formalia, en del förlorade sitt svenska medborgarskap och en del fick inte ens argentinskt medborgarskap. Deras situation är alltså mycket löslig. Man kan väl inte komma ifrån att Sverige har ett stort ansvar för den gruppen.

Jag vill också peka speciellt på behovet av sociala stödåtgärder bland åldringarna. Det är allmänt omvittnat – bl. a. i den bok som Jan Bonnevier har skrivit – att de lever på en mycket låg standard, ofta i hyddor. De är sjuka och mentalt svårt handikappade. De har behov av omedelbar vård och en permanent tillsyn, också av sjukvårdsutbildad personal. Jag hoppas att svenska staten här positivt skall kunna överväga att träda in och göra insatser för denna grupp, utöver dem som hittills enbart har fått ske på frivillig väg.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ökat bostadsbyggande i sysselsättningsfrämjande syfte

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Westbergs i Ljusdal (fp) i kammarans protokoll för den 25 november intagna fråga, nr 392, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig, om jag avser att i syfte att öka sysselsättningen vidta särskilda åtgärder för att stimulera bostadsbyggandet på mindre orter med låg sysselsättningsgrad inom byggbranschen.

Regeringen har under året utvidgat bostadsbyggandet med 7 500 lägenheter utöver de ursprungliga ramarna. Det privatfinansierade småhusbyggandet har släppts helt fritt för sista kvartalet. Genom dessa åtgärder har bostadsbyggandet kunnat ökas även i mindre orter, där behov funnits av ytterligare bostäder. Från och med årsskiftet kan nästa års ramar utnyttjas. Dessa ramar kan för övrigt utnyttjas redan nu för att tillgodose snabbt uppkommande bostadsbyggnadsbehov som inte har beaktats vid tidigare ramtilldelning. Några särskilda ytterligare åtgärder är inte aktuella för närvarande.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag vill framföra mitt tack till inrikesministern för svaret. Det visar att en hel del är gjort, men det är säkert möjligt att göra mera.

Vi är överens om att vi befinner oss i ett mycket besvärligt sysselsättningsläge för närvarande. Det gäller att tillskapa arbetstillfällen i all den utsträckning det är möjligt men att därvid också se till att den sysselsättning som kommer till stånd är meningsfull och leder till bestående positiva resultat.

Vi har avdelat stora belopp till sysselsättningsfrämjande åtgärder via arbetsmarknadsstyrelsen. Det ligger vikt uppå att dessa medel används så effektivt som möjligt, och det är i syfte att om möjligt påverka det skeendet som jag vill framföra några synpunkter. Det finns på många mindre orter ett uppdämt behov av bostäder som inte kunnat komma till utförande på grund av dels brist på byggnadskvot, dels för höga byggnadskostnader. Det är i många fall fråga om färdiga projekt som blivit vilande genom att länsbostadsnämnden vägrat bevilja nödiga lån på grund av alltför höga byggnadskostnader. I de allra flesta fall har det alltså varit fråga om överkostnader i förhållande till pantvärdet. Jag tänker på orter som fått så liten kvottilldelning att byggnadsobjekten blir för små för att kunna genomföras inom ramen för de kostnader som länsbostadsnämnden godkänner.

Om AMS-pengar under nuvarande extraordinära förhållanden kunde tillföras dessa objekt, förslagsvis med upp till 20 procent av pantvärdet, skulle en del av objekten kunna genomföras utan att alltför höga hyror skulle behöva ifrågakomma. Det bör uppmärksammas att detta ofta gäller orter som är utomordentligt beroende av tillskott på bostäder för att kunna leva vidare och utvecklas. En satsning av detta slag skulle betyda en värdefull stimulans för orterna i fråga. Den skulle snabbt öka sysselsättningsmöjligheterna inom byggnadsbranschen, då projekten ligger färdiga, men också betyda en hel del för näringslivet i övrigt.

Jag skulle vilja fråga: Vad anser inrikesministern? Skulle detta kunna vara en framkomlig väg?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! När det gäller beredskapsarbeten har vi hittills inte använt medel till dem för att bygga bostadshus.

Vi har beslutat en särskild ordning för stöd åt bostadsbyggandet, vilket herr Westberg säkert vet, och det är även noga preciserat hur långt staten där går i fråga om medverkan med lån upp till en betydande del av anskaffningskostnaden. Men det finns självfallet inga möjligheter för mig att mot de författningar som föreligger och de beslut som riksdagen fattat om bostadsfinansieringen medverka till att bostäder skulle byggas med ett så att säga godtyckligt inslag av subventioner.

Herr Westberg nämnde 20 procent och frågade om jag tyckte att detta var lämpligt. Den frågan borde ha varit föremål för en motion i samband med de åtgärder som nu vidtas för att stimulera sysselsättningen. Jag vet inte om det föreligger någon sådan motion. Då kommer den i så fall att behandlas i vanlig ordning, och vi får anledning ta ställning till den.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

*Om ökat bostads-
byggande i syssel-
sättningsfrämjande
syfte*

Torsdagen den
2 december 1971

*Om ökat bostads-
byggande i syssel-
sättningsfrämjande
syfte*

Om jag får hålla mig till Gävleborgs län och situationen där som jag antar att herr Westberg är intresserad av eftersom han tidigare frågat mig om förhållandena i länet, vill jag nämna att jag fått uppgifter från länsbostadsnämnden som ger vid handen att igångsättningstillstånd beträffande samtliga inneliggande ansökningar rörande småhus som skall finansieras med statliga lån blivit beviljade. När det gäller småhusbyggandet, som väl är den dominerande formen för byggande i de mindre orterna, finns det alltså ingen som inte har blivit tillgodosedd. Jag kan nämna att det efter rekommendation av länsarbetsnämnden också i dagarna har givits igångsättningstillstånd för flerfamiljshus i Gävle för 3 miljoner kronor. Ansökningar om igångsättningstillstånd finns även för gruppbyggda småhus, men de byggarna vill inte starta förrän in på 1972.

Med detta har jag således givit svaret att jag självfallet inte kan ställa i utsikt några extraordinära åtgärder utöver vad som är möjligt att vidta.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Först kan jag konstatera att någon motion inte föreligger. Men jag tror i alla fall att det skulle kunna vara skäl att överväga de åtgärder som jag har nämnt i min fråga.

Det är ju ett faktum att vi har en hel rad projekt liggande – jag känner till det från mitt eget län. Mindre hyresfastigheter finns färdigprojekterade, och man är beredd att sätta i gång omedelbart om man bara får lån. Sådana har vägrats på grund av att byggkostnaderna ansetts för höga – det skulle bli alltför höga hyror. Jag kan förstå att myndigheterna har hesiterat. Men kunde man i ett så här extraordinärt läge och tillfälligt anslå beredskapsmedel, tror jag att det skulle vara utomordentligt värdefullt både från sysselsättningsynpunkt och för att stimulera dessa orter till fortsatt god utveckling. Nu hämmas denna; byggerna sker i de större orterna, där man har större byggnadsprojekt som kan rymmas inom ramarna, och så blir det ökad inflyttning till större orter och de mindre uttunnas.

Man skulle alltså vinna en hel rad fördelar genom att hjälpa till. Under de speciella förhållanden som nu föreligger skulle det vara motiverat.

Småhusbyggandet i all ära men det är inte det frågan gäller. På de mindre orterna har det enligt svaret också gällt privatfinansierat bostadsbyggande, och det kommer givetvis i ett helt annat läge.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är i och för sig ganska meningslöst att ta upp en diskussion om huruvida det stöd vi ger åt bostadsbyggandet är tillräckligt. Jag har bara konstaterat att om herr Westberg i Ljusdal vill åstadkomma någonting är det helt enkelt nödvändigt att han motionerar. Herr Westberg vet att jag inte, oavsett vilka mina intressen skulle vara, kan praktisera speciella hjälpformer för bostadsbyggandet. Det är helt orimligt.

Om herr Westberg vill åstadkomma något är som sagt det riktiga att han väcker en motion för att få frågan prövad av riksdagen.

§ 5 Ang. statsbidraget till lönekostnader för rektorer och lärare vid särskolor

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Hamrins* (fp) i kammarens protokoll för den 23 november intagna fråga, nr 383, och anförde:

Ang. statsbidraget till lönekostnader för rektorer och lärare vid särskolor

Herr talman! Herr Hamrin har frågat mig om jag vill medverka till att statsbidraget till lönekostnaderna för rektorer och lärare vid särskolor höjs till 100 procent liksom är fallet med statsbidraget till lönekostnader inom skolväsendet i övrigt.

Om möjlighet för lärare vid folkhögskolor att tjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning

En arbetsgrupp har tillsatts med uppgift att se över reglerna om statsbidrag till särskolverksamheten. I gruppen ingår bl. a. företrädare för Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Ett av arbetsgruppen framlagt förslag är för närvarande under beredning i socialdepartementet.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det var ett positivt svar jag fick av socialministern – och för det tackar jag – så till vida att frågan redan blivit utredd och är under övervägande.

Att jag har tagit upp den här saken beror inte så mycket på de ca 4 miljoner som saknas, eftersom endast 95 procent utgår i statsbidrag till rektors- och lärarlöner vid särskolor även om jag anser att statsbidraget rimligtvis borde vara lika med det övriga skolväsendets. De 4 miljonerna kommer säkert representanterna för Landstingsförbundet och Kommunförbundet att bevaka. Jag kan i detta sammanhang också konstatera att landstingens ekonomi över landet i dess helhet varken står eller faller med den summan; där rör det sig om helt andra frågeställningar.

Min fråga hänger snarare ihop med att jag tycker att det principiellt är oriktigt att undervisning i särskolor skall ha en annan ställning än undervisning i det allmänna skolväsendet. Lärare och elever skall behandlas lika i båda fallen. Eftersom det knappast kan bli tal om att i dagens läge sänka statsbidraget till det allmänna skolväsendet, förutsätter jag att resultatet kommer att bli en höjning från 95 till 100 procent för särskolelärarna. För det tackar jag redan nu.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om möjlighet för lärare vid folkhögskolor att tjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Karlssons* i Mariefred (c) i kammarens protokoll för den 23 november intagna fråga, nr 386, och anförde:

Herr talman! Herr Karlsson i Mariefred har frågat mig om jag är villig att medverka till att den nuvarande möjligheten för rektorer och ämneslärare vid statsunderstödda folkhögskolor att fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet såsom handledare i studiecirkel inom det frivilliga

Torsdagen den
2 december 1971

*Om möjlighet för
lärare vid folkhög-
skolor att tjänstgöra
inom kommunal
vuxenutbildning*

ga bildningsarbetet utsträcks att gälla även tjänstgöring såsom lärare inom kommunal vuxenutbildning.

I våras fattade riksdagen beslut om att medge lärare i ungdomsutbildningen i kommun i det allmänna stödområdet utanför s. k. g-ort möjlighet att i tjänsten inräkna undervisning i kommunal vuxenutbildning. I vad mån denna möjlighet skall vidgas får prövas utifrån de blivande erfarenheterna av riksdagens beslut. I samband därmed blir det naturligt att också pröva om motsvarande möjlighet bör gälla även för folkhögskollärare.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på frågan. I en enkel fråga har jag pekat på en enkel möjlighet att fylla det behov av komplettering och stöd olika vuxenutbildningsformer emellan som onekligen finns. Jag erinrar om det uttalande som utbildningsutskottet i sitt betänkande nr 13 i år gjorde om nödvändigheten av att olika vuxenutbildningsformer stöder och kompletterar varandra på ett så effektivt sätt som möjligt.

Det har gjorts många uttalanden om svårigheter förenade med vuxenutbildningens pedagogiska sida. Jag skall inte citera några sådana; jag vill bara påminna om att folkhögskolan sedan länge har haft möjlighet att verka tillsammans med de fria och frivilliga studieorganisationerna och att denna verksamhet har gett gott utbyte. När det gäller samverkan med den kommunala vuxenutbildningen, erinrar jag om de s. k. "avrostningskurserna", som har anordnats och kan anordnas inom folkhögskolans ämnesplan för människor, som inför ett mera kursplanebetonat studium behövt friare former för tillvänjning vid skolbänken efter många års yrkesarbete.

I dag är det så att om lärare vid folkhögskolor vill delta i verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen, måste det ske i form av timläraranställning, som "extraknäck". Jag har svårt att förstå, att en "extraknäckande" lärare efter fullgjord egen tjänst skall kunna uppnå den effektivitet som deltagarna i vuxenundervisningen önskar och är betjänta av – även om det skulle råka vara folkhögskolelärare. Jag tycker att det är en enkel lösning att ge villiga och lämpliga lärare vid lämpligt belägna folkhögskolor möjlighet att i sin tjänstgöring i någon mån inräkna tjänstgöring vid den kommunala vuxenutbildningen – på samma sätt som lärarna sedan förra året har möjlighet att också i sin tjänstgöring inräkna viss lärartjänstgöring inom de centrala kurser som är anordnade av löntagarorganisationerna.

Jag vet att det finns intresse från lärarnas sida, och jag hoppas att den viktiga tesen om komplettering och samverkan mellan olika former av vuxenutbildning, som vi väl är ense om, kan ta sig uttryck på det sättet att lärare vid folkhögskolor får möjlighet att i någon mån medverka i den kommunala vuxenutbildningen. Jag är övertygad om att detta också kommer att bidra till en smidig anpassning av folkhögskolan i ett föränderligt samhälle, lika väl som det kan ge erfarenheter inom den kommunala vuxenutbildningen.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Till synes enkla möjligheter kan ibland, herr Karlsson i Mariefred, vid närmare påseende vara något mer komplicerade än vad de kan verka. Denna enkla fråga är, det vet herr Karlsson lika väl som jag, inte alls en självklarhet för folkhögskolans folk. Jag känner till att det finns de som i likhet med herr Karlsson anser att detta är en lämplig lösning, men herr Karlsson torde också – som verksam inom området – veta att det finns de som hyser principiella betänkligheter mot att gå in i den här verksamheten.

Men jag säger i mitt svar, och det står jag fast vid i dag: låt oss se denna fråga i det större sammanhang vi kan se den i när vi fått erfarenheter av den möjlighet som fr. o m. i år ges ungdomsskolans lärare inom stödområdet att göra en del av sin undervisning i den kommunala vuxenutbildningen. När skolöverstyrelsen på basis av de erfarenheterna lägger fram synpunkter är jag beredd att förutsättningslöst pröva frågan. Skolöverstyrelsen har inte hittills ansett det vara förenligt med sina eller folkhögskolevärldens intressen, herr Karlsson, att lägga fram ett sådant förslag som Ni pläderar för.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! Jag är medveten om att det finns olika uppfattningar i den här frågan, men den övervägande majoriteten inom folkhögskolans värld är – såsom jag har uppfattat det – positivt inställd till en medverkan i detta avseende. Det varierar från skola till skola i fråga om den medverkan som sker inom det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, men på en rad skolor är denna verksamhet omfattande.

Jag ber att få understryka att en sådan möjlighet som jag pläderar för har betydelse inte bara för den vuxenutbildning som ligger utanför skolan – med hänsyn till de erfarenheter och den pedagogiska utbildning som folkhögskolans lärare har. Den har också stor betydelse för folkhögskolan som sådan, när det gäller att öppna vägen för en friare blick ut mot samhället och för en smidigare anpassning till en föränderlig värld.

Jag ser med tillförsikt an de ytterligare överväganden som kan bli föranledda av statsrådets svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. lönsamhetsberäkningen beträffande Fryksdalsbanan

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fru Nilssons i Sunne (s) i kammarens protokoll för den 16 november intagna fråga, nr 372, och anförde:

Herr talman! Fru Nilsson i Sunne har frågat mig om jag anser det möjligt att vid lönsamhetsberäkningen beträffande Fryksdalsbanan pröva den utredning som nyligen publicerades i Teknisk Tidskrift.

Enligt gällande riktlinjer skall SJ efter hand företa lönsamhetsundersökningar av olönsamma järnvägslinjer. SJ:s regionala organ arbetar härvid efter en angelägenhetsgraderad plan på lång sikt i enlighet med

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. lönsamhetsbe-
räkningen beträffan-
de Fryksdalsbanan*

direktiv från SJ:s centralförvaltning. Jag har inhämtat att en sådan undersökning av linjen Kil-Torsby pågår vid SJ:s sjunde driftdistrikt.

Det står givetvis SJ fritt att under undersökningsarbetets gång utnyttja alla de informationskällor, som kan anses belysa frågan. Det ankommer på SJ att självständigt besluta om tillvägagångssättet vid dessa undersökningar.

Fru NILSSON i Sunne (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Anledningen till min fråga är den utredning som publicerats i en artikel i Teknisk Tidskrift angående lönsamheten på Fryksdalsbanan och som gjorts av två av SJ:s egna experter. Enligt utredningen skulle den nu redovisade förlusten på bandelen genom en teknisk upprustning kunna bytas till vinst. Artikeln har väckt ett mycket stort uppseende i såväl press som radio och TV, och i den bygd som jag representerar har de här uppgifterna förklarligt nog mottagits med det allra största intresse, liksom de kanske också väckt förväntan och optimism.

Resultatförbättringen skulle framför för allt åstadkommas genom att byta ut de nuvarande motorvagnarna mot nya och moderna, vilket bl. a. skulle minska underhållskostnaden från nuvarande 71 öre per km till 30 öre per km. Rationaliseringar och automatiseringar är andra vägar som artikelförfattaren visar för att få ned kostnaderna, och Fryksdalsbanans ekonomi skulle med de här åtgärderna förbättras med 600 000 kronor. Därmed skulle den nuvarande förlusten vändas till en vinst på 267 000 kronor.

De i utredningen gjorda kalkylerna godtas inte – enligt vad jag erfarit – av SJ, som avfärdar dem som helt orealistiska. Bl. a. anses priset för nya motorvagnar alldeles för lågt tilltaget. Artikelförfattaren har angivit 350 000–400 000 kronor per styck under det att man från SJ:s sida har angivit summan till 1,2–1,5 miljoner kronor. Vid kontakt med artikelförfattaren har denne ånyo granskat och kollat upp sina uppgifter, varvid han vidhåller dem som realistiska – under förutsättning att vagnarna byggs i en hyggligt stor serie. Utgångspunkten för artikelförfattarens kalkyler har ju varit att hela gamla motorvagnsbeståndet byts ut och ersätts med nya och moderna och därmed på sikt billigare vagnar. Han tycker å sin sida att SJ:s uppgift på 1,2–1,5 miljoner kronor verkar orealistisk. En landsvägsbuss kostar i dag 150 000 kronor och varför skall då en buss som går på räls behöva kosta tio gånger så mycket?

Artikelförfattaren anklagar också i en ledare i samma tidskrift SJ för att använda sina nedläggningskalkyler och utredningar som medel för att genomföra en av SJ uppsatt målsättning, nämligen att få bort persontrafiken på mindre järnvägar. Detta är ju en synnerligen grav anklagelse, framför allt mot den bakgrunden att han har haft två av SJ:s egna experter vid sin sida. Det bevisar ju att det inom SJ finns delade meningar om den förda SJ-politiken och att det tydligen finns alternativa lösningar. Här står experter mot experter, vilket jag betecknar som allvarligt.

Min följdfråga till kommunikationsministern blir om det finns förutsättningar för att låta en opartisk expertgrupp gå in och granska

såväl den här åberopade utredningen som de kalkyler och utredningar som SJ för närvarande använder sig av vid nedläggningar av järnvägar.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är inte möjligt för mig – och det hoppas jag att fru Nilsson i Sunne förstår – att inom ramen för en replik under en frågestund gå in på någon diskussion om detaljer i den här åberopade tidskriftsartikeln. Jag vill bara säga ett par ord om den.

Ang. lönsamhetsberäkningen beträffande Fryksdalsbanan

De problemställningar som redovisats och de rationaliseringsåtgärder som föreslås i den artikel som fru Nilsson i Sunne hänvisar till är väl kända för alla som sysslar med planering av järnvägsdrift och därför för SJ-ledningen i synnerhet. SJ prövar fortlöpande olika rationaliseringsåtgärder, vilket bl. a. lett till att man under senare år i allt högre grad mekaniserat exempelvis banunderhållet och infört olika former av automatisk tågdrift. Sverige har genom SJ:s insatser på det här området i flera avseenden blivit något av ett föregångsland.

Detta var bara något om formerna för hur man skall bedriva denna verksamhet.

Men sedan tillbaka till mitt svar. En ny lönsamhetsundersökning av trafiken på Fryksdalsbanan har, som jag sade i mitt svar, påbörjats och beräknas vara klar i mitten av 1972. Resultatet av driftdistriktets undersökning kommer att redovisas till SJ:s centralförvaltning, där ärendet bereds vidare, om man finner anledning till det.

Någon framställning till regeringen om driftförändring vid Fryksdalsbanan föreligger alltså inte för närvarande och är inte heller av allt att döma att vänta inom den närmaste tiden. Men om en sådan framställning blir aktuell i framtiden kommer den att inom departementet behandlas på sedvanligt grundligt sätt. Det betyder bl. a. att kompletterande utredningar och undersökningar kommer att göras eller initieras av kommunikationsdepartementet. Och vid regeringens bedömningar av eventuellt inkommande ärenden om järnvägsnedläggningar får vi, som jag tidigare vid flera tillfällen har haft anledning framhålla här i kammaren, ta viss hänsyn också till den igångsatta regionala trafikplaneringen och till de möjliga återverkningar som den kan få på olika bandelar.

Sedan ställde fru Nilsson en direkt fråga huruvida man här kunde ha anledning att i detta fall tillsätta en opartisk grupp med uppgift att studera just den problematik som här föreligger. Jag vill då gärna ta detta tillfälle i akt att konstatera, att med den erfarenhet som SJ:s egen personal har och med de möjligheter man där har att gå ut och söka diskutera med utanför verket stående experter på rationaliseringsområdet, enkannerligen järnvägsrationaliseringar, anser jag det icke vara nödvändigt med en sådan kompletterande opartisk utredning.

Fru NILSSON i Sunne (s):

Herr talman! Det är väl närmast förutsättningarna för dessa utredningar som har varit anledningen till att denna tidningsartikel har tillkommit, och det föreligger ju de facto inom SJ delade meningar om hur lönsamhetsberäkningar skall göras.

Låt mig förtydliga artikelförfattarens argument när det gäller anklagel-

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. lönsamhetsbe-
räkningen beträffan-
de Fryksdalsbanan*

sen att SJ använder nedläggningskalkyler för att uppfylla målsättningen att få bort persontrafiken på de mindre järnvägarna. Argumenten bygger på ett citat ur en driftorder som chefen för driftavdelningen vid SJ:s centralförvaltning gav ut 1969 och som står under rubriken Målsättning. Där står följande: "Persontrafiken på järnväg skall på de för sådan trafik långsiktigt kvarblivande linjerna successivt inriktas på snabba, säkra och bekväma tåg mellan viktigare tätorter i en väl avvägd tågplan, därutöver på den förortstrafik kring vissa storstäder, som i varje särskilt fall bedöms företagsekonomiskt motiverad.

Regional persontrafik på järnväg, som betjänar icke särskilt transportkrävande områden, skall successivt utgå ur järnvägstransportservicen."

Nedläggningen är en målsättning i sig själv, menar artikelförfattaren, som anför att SJ använder sina nedläggningskalkyler och utredningar som medel för att genomföra sin målsättning. Han skriver i det sammanhanget följande: "Med en smula letande i kalkylerna kan man finna direkta fel, grova antaganden och sifferuppgifter som används långt utöver vad noggrannheten i beräkningarna bakom uppgifterna tillåter." SJ:s nedläggningskalkyler är tydligen gjorda på sådant sätt att det är mycket svårt att kontrollera riktigheten. En mera öppen redovisning torde vara angelägen för att därmed avfärda misstankar om att mer eller mindre godtyckliga kalkyler och redovisningar används som motiveringar för nedläggning. Det är ett krav som kan ställas av alla som är berörda av en nedläggningshotad bandel.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Statens järnvägar har uppdrag av statsmakterna att från tid till annan undersöka järnvägslinjerna över hela sitt nät och därefter för sin huvudman redovisa hurdan situationen är. Detta verkets uppdrag kan man givetvis inte förmäna SJ att utföra. Nu har emellertid regeringen som bekant beslutat om en landsomfattande regional trafikplanering, under vilken vi, som regeringen har sagt, skall iakttä en viss återhållsamhet när det gäller nya beslut om järnvägsnedläggningar.

Fru Nilsson säger nu att SJ i någon form har gjort vederligt att man skall undersöka möjligheterna att satsa på långa, genomgående linjer, och jag finner i och för sig inte något märkligt i det. Det är ju så här i landet, vi må tycka bra eller illa om det, att av 100 personer som i dag beslutar sig för att resa någonstans använder 90 den egna bilen. Av dessa 100 kvarstår alltså inte mer än 10 personer, som skall fördelas mellan tåg, buss och flyg. Det är naturligtvis mänskligt och rent av förståeligt om man från SJ:s sida observerar att det inte är SJ som övergivit de resande, utan att det i många fall är de resande som övergivit SJ. SJ har därför åtminstone från den utgångspunkten anledning att se över sitt fögderi och undersöka vad det egentligen är man sysslar med när kunderna, den ena efter den andra, lämnar järnvägen för att i stället använda bil.

Jag nämner detta bara därför att man skall få ett något större perspektiv på frågan om huruvida man skall kunna dra fram tåg i alla riktningar som man gjorde för 20–30 år sedan utan att då och då gå in i bokföringen och titta efter vad man håller på med.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder för att ge folkpensionärer möjlighet att behålla telefon och TV efter företagna avgiftshöjningar

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Enskogs* (fp) i kammarens protokoll för den 16 november intagna fråga, nr 374, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Enskog har frågat chefen för socialdepartementet vilka åtgärder som kommer att vidtagas för att ge folkpensionärer, som har folkpension och hyresbidrag som enda inkomst, möjlighet att behålla sina telefonabonnemang och TV-licenser efter de senaste avgiftshöjningarna på drygt 45 procent på telefonkvartalsavgiften och 22 procent på TV-avgiften. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Såväl allmän mottagaravgift som telefonavgifter bestäms efter generella bedömningar. Genom de återverkningar på den allmänna prisnivån, som höjningar av dessa avgifter medför, och genom det samband som finns mellan den allmänna prisnivåns utveckling och folkpensionens storlek får folkpensionärerna kompensation för sådana höjningar på samma sätt som för andra prishöjningar.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Anledningen till att jag ställde den var att jag fått påstötningar från pensionärer som har enbart folkpension och bostadstillägg att leva på. De har varit mycket oroade över hur de skall få inkomster och utgifter att gå ihop. Visserligen har vi prisstopp, men det tycks inte gälla där staten är inblandad.

Speciellt har man påtalat att kvartalsavgiften på telefon ökat för områden utanför storstäderna från 22 kronor till 32 kronor, dvs. med ca 45 procent. TV-avgiften har ökat med ungefär 22 procent. Dessa priser har stigit betydligt snabbare än övriga. Telefon- och TV-avgifterna är dessutom relativt sett en tyngre post för dessa pensionärens budget än de är för inkomsttagarna i övrigt. Pensionärernas budget är redan tidigare så hårt ansträngd, att den inte tål extrabelastningar av detta slag. Visserligen kommer ett extra pensionstillskott på nyåret men, herr talman, de stora avgiftshöjningarna har redan trätt i kraft.

Dessa pensionärer har genom de påtalade åtgärderna fått en sänkt standard. Det är också av väsentligt värde för dem att ha tillgång till främst telefon, så att de kan komma i kontakt med yttervärlden, men också att ha TV. Därigenom kan de längre tid bo kvar i sina hem till fördel för både dem själva och samhället.

De pensionärer av motsvarande kategori som lever på ålderdomshem får samtidigt sin standard höjd. Riksdagen har i år behandlat propositionen 121, där det föreslås att kommunerna får ta ut differentierade avgifter på ålderdomshemmen. I propositionen föreslås också att den del av pensionen som pensionärerna får behålla som fickpengar ökas från 120 kronor till 170 kronor beräknat på de pensioner som gällde när propositionen skrevs. Detta förslag innebär väsentliga förbättringar för flertalet pensionärer som bor på ålderdomshem och som där för avgiften får såväl mat som husrum, vård, m. m. Tyvärr verkar det som om vi i vårt

Om åtgärder för att ge folkpensionärer möjlighet att behålla telefon och TV efter företagna avgiftshöjningar

Torsdagen den
2 december 1971

*Om åtgärder för att
ge folkpensionärer
möjlighet att behålla
telefon och TV
efter företagna
avgiftshöjningar*

land försökt lyfta oss själva i håret under en tid, och det får en del lida för nu. Det är dock synd att det är just de grupper som har det sämst ställt redan förut som nu drabbas hårdast.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att herr Enskog inte bestred uppgiften i mitt svar, att genom de återverkningar på den allmänna prisnivån som höjningarna av avgifterna haft och genom sambandet mellan den allmänna prisnivåns utveckling och folkpensionens storlek, så får folkpensionärerna kompensation för sådana höjningar på samma sätt som för andra prishöjningar. Jag är glad att vi är överens om det.

Sedan vill jag bara tillägga att på förslag av utbildningsministern höjdes den allmänna mottagaravgiften den 1 juli 1971 från 45 till 55 kronor per kvartal. Varken tilläggsavgiften för färg-TV eller den särskilda radioavgiften höjdes vid det tillfället. Den 1 oktober 1971 höjdes kvartalsavgiften för telefonabonnemang med 12 kronor i storstadsområdena och 10 kronor i övriga delar av landet. Men det är att märka när det gäller den senare höjningen att kvartalsavgiften då i princip hade legat på oförändrad nivå sedan år 1952, alltså i nära tjugo år. De av herr Enskog nämnda höjningarna innebär 6 å 7 kronor i merkostnad per månad, beroende på var i landet man bor.

Utvecklingen av det s. k. basbeloppet som ligger till grund för beräkningen av pensionerna och som fastställs av Kungl. Maj:t för varje månad på grundval av det allmänna prisläget, varvid -- som jag tidigare framhållit -- ändringar i avgifterna vägs in, påverkar direkt storleken av bl. a. folkpensionen. Basbeloppet till början av detta år var 6 400 kronor. Genom beslut i konseljen i fredags faställdes basbeloppet för december till 7 100 kronor, vilket innebar en höjning med 200 kronor av det belopp som gällde närmast dessförinnan. Denna höjning baseras på det i oktober rådande prisläget, vilket påverkades bl. a. av de höjda telefonavgifterna, och innebär en höjning av folkpensionen för en ensamstående med 17 kronor per månad. Höjningen av basbeloppet från januari till december i kombination med pensionstillskottet den 1 juli innebär att en ensamstående folkpensionär nu har cirka 75 kronor mer i månaden än i början av detta år.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Jag underströk i mitt första anförande att avgifterna för just telefon och TV har stigit betydligt snabbare än andra priser. Eftersom just dessa höjningar inverkar relativt sett hårdare på folkpensionärernas budget än på andras, drabbar det folkpensionärerna hårdare. De får alltså inte kompensation i samma takt som dessa avgifter stiger. Det är också hela tiden en eftersläpning. Avgifterna stiger först, och sedan kommer ökningen av pensionen i efterskott. De som lever enbart på folkpension plus hyresbidrag har redan tidigare sin budget så hårt ansträngd att det blir mycket besvärligt att få debet och kredit att gå ihop.

Det är alldeles riktigt som kommunikationsministern säger att

grundavgiften för telefon legat stilla ganska länge. Men den rörliga avgiften för samtalsmarkeringar har stigit desto snabbare. Vid den senaste höjningen räckte det inte med att kvartalsavgiften höjdes med 10 respektive 12 kronor, utan avgiften på samtalsmarkeringarna höjdes från 11 till 13 öre. Förra gången den avgiften höjdes – då var höjningen 1 öre – vill jag minnas att det medförde en inkomstökning på 125 miljoner kronor. Det är alltså mycket stora belopp det hela gäller.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! För att ingen skall kunna gå ifrån den här diskussionen med den uppfattningen, att man höjer telefonavgiften och andra avgifter bara för höjandets egen skull måste det naturligtvis tilläggas, att dessa höjningar måste vidtas bl. a. för att man skulle kunna betala ut de löner som fastställts vid förhandlingarna mellan de statsanställda och deras motpart. Detta är alltså en ganska enkel sak som vi i och för sig inte skall diskutera här, eftersom den inte inryms i den enkla fråga som herr Enskog ställt. Men det bör ändå sägas att vi på något sätt måste se till att de löner som fastställs vid förhandlingarna och som denna gång i första hand kom de lågavlönade till del också måste kunna betalas ut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. servicen vid järnvägsstationer kring veckosluten

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Berndtson* i Linköping (vpk) i kammarens protokoll för den 24 november intagna fråga, nr 390, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson har frågat mig hur jag ser på den försämrade servicen vid vissa järnvägsstationer genom indragning av personal kring veckosluten.

Den alltmer markerade övergången till 5-dagars arbetsvecka har medfört successiva förändringar i efterfrågan på SJ:s tjänster. I stort sett gäller nu att det inte längre är motiverat att hålla magasin och expeditioner öppna för in- och utlämning av il- och fraktgods vare sig lördagar eller sön- och helgdagar. En markant nedgång i resandetraffiken har också skett mellan främst lördag morgon och söndag middag.

Helt naturligt söker SJ inom ramen för önskemålet att ändå bibehålla en rimlig servicenivå så långt möjligt bereda sin personal ledighet kring veckosluten och helgerna. Ansträngningarna i den riktningen har av naturliga skäl måst intensifieras inför den ytterligare arbetstidsförkortning som enligt avtal med personalorganisationerna börjar gälla fr. o. m. den 1 januari 1972.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag är medveten om att en försämrad service genom indragning av personal vid SJ kring veckosluten är ett faktum på många orter i vårt land. Men låt mig ge några exempel som bakgrund till min enkla fråga.

På linjen Hultsfred–Linköping har bemanningen dragits in kring veckosluten vid flera stationer, bland andra så pass stora som Kisa och Rimforsa, och på linjen Västervik–Linköping, bl. a. vid stationerna Gamleby och Överum. Det lär också finnas planer på liknande åtgärder vid Vimmerby och Åtvidaberg.

Det innebär att resande inte bereds service i fråga om tågtider, platsbiljetter och liknande vid stationer, där personalindragning har skett. Väntsalarna stängs, vilket också innebär stora olägenheter för resenärerna. Här är ändå fråga om ett betydande befolkningsunderlag och en ganska betydande resandefrekvens.

En stor del av dem som reser med dessa tåglinjer, exempelvis de som på söndagseftermiddagarna åker vidare från Linköping med linjerna mot Stockholm eller Malmö, tvingas för att få sittplats- eller sovplatsbiljett att ringa Linköping. Det innebär att man får ringa utanför sitt eget riktnummerområde med ökade kostnader som följd. Belastningen av telefonerna vid Linköpings central är stor. Betydande svårigheter att komma fram föreligger. Därtill kommer att det kan vara svårt att vid ett kort uppehåll vid Linköpings central hinna hämta ut beställda biljetter.

Det är i de fall som jag har relaterat inte fråga om godstrafiken utan persontrafiken, där en klar försämring har inträtt. Problemet med arbetstid och ledighet kan naturligtvis inte lösas genom en försämrad service för allmänheten. Här pågår en allvarlig försämring av servicen för befolkningen i södra Östergötland och norra Småland, som jag inte tror att man utan vidare kan acceptera. Man måste ifrågasätta om detta är ett inslag i en medveten avrustningspolitik i fråga om järnvägstrafiken.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är naturligtvis inte alls så som herr Berndtson i Linköping anför i slutet av sitt inlägg, nämligen att det här skulle vara fråga om någon medveten försämring av servicen.

Av och till i diskussionerna när det gäller statens järnvägars verksamhet återkommer detta påstående om att man på olika vägar medvetet skulle försöka försämrå servicen och att man skulle använda de mest underliga och raffinerade sätt för att göra det. Det är naturligtvis alldeles fel och det måste klart slås fast i riksdagen vid ett sådant här tillfälle att sådana beskyllningar är både felaktiga och dessutom helt orättvisa.

Men till frågan och svaret på herr Berndtsons fråga. Ja, man kan naturligtvis – som jag sade till fru Nilsson i Sunne för en stund sedan – ha den uppfattningen och leva med den önskan att servicen på SJ:s alla järnvägsanstalter i framtiden skall bli vad den har varit och detta även om trafiken minskar och går ned på ett sätt som egentligen inte i någon utsträckning alls motiverar en oförändrad service. Å andra sidan är detta naturligtvis en mycket svår balansgång både för företaget och i vissa fall även för de organisationer eller företagare som skall leva med den nya bild som SJ har att leva med. Jag vet emellertid att organisationerna för de företagare som i första hand kan väntas bli berörda av de ändrade tiderna för öppethållande för godsexpediering har informerats brevlades om förändringen. Det gjordes redan i somras och då påpekades också att kunderna har möjlighet att träffa överenskommelse med SJ om utläm-

ning lördagar av angeläget ilgods på stationer, där personal ändå finns i tjänst för andra arbetsuppgifter. För sändningar som måste lämnas in lördagar eller som måste vara tillgängliga på bestämmelsestationen sådana dagar finns i övrigt i många relationer möjlighet till s. k. expressgodsbefordran.

Jag tror således att SJ inom ramen för de direktiv företaget har att arbeta med och inom ramen för sina försök att hålla en någorlunda rättvis och rimlig balans mellan intäkter och utgifter gör allt vad man kan begära. I ett sådant läge tror jag att vi kan vara överens om att de åtgärder som SJ vidtar hela tiden vidtas med den fasta föresatsen att man vid varje tillfälle skall ge den bästa tänkbara service. Jag återkommer ännu en gång med att konstatera att även SJ har att anpassa sina öppethållandetider så att man kan bereda sin personal den ledighet som de med all rätt också kan ställa anspråk på vid helger. Detsamma gäller den arbetstidsförkortning som skall träda i kraft vid årsskiftet.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Det är naturligtvis bra, om det inte är ett inslag i en medveten försämring för resenärerna, men faktum är att verkningarna ändå blir desamma. Genom sämre service blir det färre resenärer, då snart cirkeln slutet och man kommer fram till att det blir svårt att upprätthålla nuvarande service på dessa linjer.

Jag vill också påpeka att det här är fråga om ett förhållandevis stort befolkningsunderlag. Om enbart Kisa kommunblock berörs, är det mellan 10 000 och 11 000 invånare. Ett tåg en söndagseftermiddag kan innehålla hundratals resenärer, varav flera skall fortsätta vidare från Linköping. Här kan man inte tala om att det är de resande som överger SJ, såsom kommunikationsministern sade i ett tidigare svar, utan att det är SJ som överger de resande i fråga om deras anspråk på service. Man får inte bagatellisera de problem som uppstår i dessa bygder utan man måste medvetet satsa på att upprätthålla en god trafikservice. Det är möjligt att göra med en riktig inriktning, även om personalens anspråk på ledighet också måste beaktas. Jag tror inte att det är genom att försämra servicen för resenärerna man skall lösa personalproblemen. Jag kan inte uppfatta kommunikationsministern som särskilt benägen att försöka stoppa denna utveckling men jag hoppas i alla fall att påpekandet av dessa problem leder till en omprövning, så att vi inte får uppleva en fortsatt försämring för stora delar av vårt land.

Överläggningen var härmed slutad.

Kammaren beslöt uppskjuta besvarandet av återstående enkla frågor till dess de på föredragningslistan upptagna interpellationerna besvarats.

*Ang. servicen vid
järnvägsstationer
kring veckosluten*

§ 10 Meddelande ang. allmänpolitisk debatt och finansdebatt vid 1972 års riksdag

Herr TALMANNEN yttrade:

Vid vårsessionen 1972 kommer att anordnas en allmänpolitisk debatt och en finansdebatt i anslutning till finansutskottets betänkande över finansplanen. Debatterna tar sin början onsdagen den 2 februari respektive onsdagen den 1 mars.

§ 11 Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Herr statsministern PALME erhöll ordet för att besvara herr *Heléns* (fp) den 3 november framställda interpellation, nr 194, och anförde:

Herr talman! Herr *Helén* har frågat om jag vill redogöra för regeringens syn på läget i förhandlingarna mellan Sverige och EEC, när ministerrådet fastställt mandat för kommissionens förhandlingar med Sverige.

Vid vårriksdagens utrikes- och handelspolitiska debatt den 31 mars redogjorde regeringen för läget i förhandlingarna mellan Sverige och EEC. Regeringen framhöll vid det tillfället att Sveriges traditionella frihandelspolitik och hänsynen till för vår ekonomi grundläggande fakta innebär att vårt intresse är stort att inom ramen för en fast neutralitetspolitik aktivt delta i internationellt ekonomiskt samarbete i syfte att avskaffa tullar och andra handelshinder. Vi framhöll också att vi såg vårt deltagande i det västeuropeiska samarbetet som ett steg på vägen mot globala frihandelslösningar.

Regeringen redogjorde också utförligt för motiven och bakgrunden till att vi kommit till slutsatsen att ett svenskt medlemskap i Gemenskapen inte kunde förenas med vår önskan att också fortsättningsvis föra en fast neutralitetspolitik. Denna ståndpunkt vann stöd av en överväldigande majoritet i riksdagen.

Regeringens ställningstagande var en direkt följd av utvecklingen inom EEC. Vad som därefter inträffat har bestyrkt vår uppfattning att det var klokt att ge besked redan vid denna tidpunkt. Sedan dess har vi kunnat konstatera att de utrikespolitiska motiven för samarbetet trätt allt starkare i förgrunden. Ledande politiker såväl i Storbritannien som bland de sex har uttalat att utöver det utrikespolitiska samarbetet även det militära kan komma att tas upp inom ramen för samarbetet mellan medlemsländerna. Sålunda har exempelvis den brittiske premiärministern framhållit, att det förefaller honom oundvikligt att framstegen mot en gemensam utrikespolitik kommer att åtföljas av ett ökande samarbete när det gäller försvaret.

Gemenskapen har också nyligen i förhandlingarna med Danmark uttalat, att det alltid varit förutsatt att det existerade ett samband mellan att tillhöra de europeiska gemenskaperna och att delta i den verksamhet som möjliggör att framsteg förverkligas på det politiska enandets område.

I detta sammanhang påpekade Gemenskapen att EEC-arbetet utgör en oupplöslig helhet och att allas beredvillighet – både medlemsstaters och

medlemskapssökande staters – att medverka i en gemensam politik är väsentlig för att verket skall krönas med framgång.

Detta är en bekräftelse på regeringens bedömning att medlemskap inte kan förenas med den handlingsfrihet som är förutsättningen för vår neutralitetspolitik.

Omöjligheten att förena medlemskap med neutralitetspolitik kan inte undgå att påverka innehållet i och utformningen av våra förbindelser med Gemensamma marknaden.

Vi betonade i vår marsdeklaration att utgångspunkten för våra förhandlingar med EEC alltså var den som vi angivit i vår deklaration inför EEC-ministrarna den 10 november 1970, nämligen att med gemenskaperna uppnå nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser under hänsynstagande till vår neutralitet.

I juni i år överlämnade EEC-kommissionen ett yttrande till rådet där den, i ljuset av de utredande samtalen med bl. a. Sverige under början av året, framlade sina synpunkter på hur Gemenskapens förbindelser med de icke-medlemskapssökande EFTA-länderna, däribland Sverige, skulle utformas.

Utgångspunkten för kommissionens förslag var de allmänna riktlinjer som EEC:s råd fastlagt för överenskommelserna med icke-kandidaterna och som redovisades vid vårt öppningssammanträde den 10 november förra året. Innebörden härav var i korthet att man skulle söka lösningar på de problem som utvidgningen reser för de europeiska stater som inte ansökt om medlemskap samtidigt som man skulle säkerställa Gemenskapens autonoma beslutanderätt.

Kommissionens uppfattning var att en industriell frihandel med utvecklade länder i och för sig borde förenas med harmonisering på en rad områden för att säkerställa en sund konkurrens och stabila marknadsförhållanden. Kommissionen delade alltså i princip vår uppfattning om samarbetets sakliga utformning. Den ansåg emellertid att en sådan lösning skulle resa oöverstigliga institutionella problem. I det läget anvisade kommissionen två mindre långtgående lösningar.

Kommissionens första förslag gick ut på att man skulle skjuta upp avgörandet om icke-kandidatländernas relationer till Gemenskapen till en tidpunkt efter det att anslutningsfördragen mellan Gemenskapen och medlemskandidaterna trätt i kraft. Under denna period skulle status quo bibehållas vad gällde tullfriheten för industriprodukter inom EFTA.

Kommissionens andra förslag gick ut på att omedelbart finna en lösning av de problem som utvidgningen av EEC reser för de EFTA-länder som inte sökt medlemskap. Denna lösning innebar i korthet att EFTA-tullfriheten skulle bevaras och att tullar och kvantitativa restriktioner skulle avskaffas också i handeln mellan icke-kandidaterna och EEC:s övriga medlemsstater.

EEC:s ministerråd beslöt vid sitt möte den 26–27 juli att lägga kommissionens andra alternativ, alltså förslaget om frihandel för industrivaror, till grund för sina fortsatta överväganden.

I ett memorandum som överlämnades till EEC-länderna den 6 september sammanfattade den svenska regeringen sin syn på utformningen av en överenskommelse mellan Sverige och EEC.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

I detta memorandum framhölls att vi på svensk sida ansåg att kommissionens förslag om frihandel för industrivaror var en god utgångspunkt för de kommande förhandlingarna. En överenskommelse borde enligt svensk uppfattning tillgodose följande grundläggande krav.

1. Den borde konstrueras så att samarbetet kommer att vila på en stabil och varaktig grund och gynnsamma förutsättningar skapas för regeringarnas och företagens planering.

2. Den borde täcka även andra betydelsefulla områden än tullar och handelsregleringar.

3. Den borde ges en utvecklingsbar karaktär så att samarbetet successivt kan vidgas och fördjupas.

Vi framhöll att en tullfri marknad för industrivaror enligt vår mening fungerar bäst om alla länder som ingår i marknaden tillämpar samma tullar gentemot tredje land och att vi därför strävade efter att ingå ett avtal i överensstämmelse med GATT:s regler om tullunion. Vi framhöll vidare att en sådan tullunion enligt vår uppfattning borde kompletteras med samarbete på andra områden. Jordbruket nämndes särskilt och vi förklarade oss beredda att undersöka om handeln med jordbruksvaror skulle kunna underlättas på ett sätt som gagnar båda parternas intressen. Andra områden som uttryckligen nämndes var ekonomisk politik, industripolitik, teknisk forskningspolitik, energipolitik och atomfrågor. Vi framhöll samtidigt att regeringen var beredd att diskutera ett samarbete också på andra områden.

Vi lämnade också konkreta förslag till en institutionell lösning, vilken enligt vår mening skulle tillgodose både Gemenskapens krav att bevara sin autonoma beslutanderätt och vårt önskemål att få information och samråd på de områden där vi åtagit oss bestämda förpliktelser.

Innan vårt memorandum överlämnades till EEC-länderna förelades det utrikesnämnden. Om dokumentets sakliga innehåll förelåg inga meningsskiljaktigheter inom nämnden.

I vårt memorandum sades ingenting om den juridiska grunden för avtalet. I det avseendet var vår inställning oförändrad den att det sakliga innehållet i avtalet var det viktigaste och att formfrågan fick bedömas i detta perspektiv. Vi ville alltså inte utesluta någon annan lösning än medlemskapet.

Under hösten har EEC:s ministerråd med utgångspunkt i kommissionens förslag diskuterat riktlinjerna för förhandlingarna med bl. a. Sverige. Vid sitt möte den 29 november gav rådet EEC-kommissionen i uppdrag att inleda förhandlingar med icke-kandidaterna på grundval av de riktlinjer som rådet dragit upp för förhandlingarna. Ministerrådets diskussioner är dock ännu inte helt avslutade beträffande detta mandat.

Det förhandlingsmandat som kommissionen nu fått har inte tillkännagivits officiellt. Den information som kommit till offentligheten har emellertid gett en ganska klar uppfattning om mandatets innehåll.

Som tidigare framhållits har ministerrådet grundat sitt beslut på kommissionens förslag om frihandel för industrivaror. Ministerrådet har alltså föreslagit att tullar och andra direkta handelshinder för i princip alla industrivaror skall avskaffas i samma takt som gäller för de fyra kandidatländerna, Storbritannien, Irland, Danmark och Norge. En första

tullsänkning med 20 procent avses äga rum den 1 april 1973 och tullarna skall i sin helhet vara avskaffade den 1 juli 1977. Detta innebär i princip att alla tullar på industrivaror kommer att avskaffas på mindre än fem år. Denna övergångstid är kort i jämförelse med de perioder som fastställdes när EFTA och EEC bildades. Dessa övergångsperioder var 10 respektive 12 år.

Den handelspolitiska målsättning som de västeuropeiska länderna haft på sitt program de senaste 15–20 åren är alltså nu på väg att förverkligas. Det betyder att i slutet av år 1977 en tullfri marknad skall ha upprättats i Västeuropa omfattande nära 300 miljoner människor. För svensk industri och för den svenska ekonomin i dess helhet är detta ett väsentligt framsteg.

Så långt är förslaget en framgång för alla som strävar efter ett intensifierat ekonomiskt och kommersiellt samarbete i Västeuropa. Det innebär dock inte att det tillfredsställer våra förhandlingsönskemål. Klart otillfredsställande är att man för särskild behandling vill skilja ut ett antal varor, av vilka en del är av stor betydelse för Sverige. För papper, papp och pappersprodukter föreslås sålunda en tolvårig övergångsperiod för tullavvecklingen. Detta skulle enligt förslaget innebära att tullar åter skulle upprättas inom EFTA, vilket vi betraktar som orimligt. Det strider också mot de principer som både EEC- och EFTA-länderna uppställt för förhandlingarna.

För ett antal andra varor, bland dem vissa typer av stål och specialmetaller, tänker man sig också någon form av säranordning. Härmed synes man i allmänhet mena förlängda övergångstider för tullavvecklingen. Rådet har emellertid inte närmare preciserat sin ståndpunkt när det gäller behandlingen av dessa varor.

Vad gäller handeln med jordbruksprodukter tycks Gemenskapen överväga möjligheten av medgivanden från Sveriges sida avseende lättnader för importen från EEC. Sådana ensidiga åtaganden bör enligt vår mening inte komma i fråga. Vi är däremot villiga att tillsammans med Gemenskapen undersöka om handeln med jordbruksvaror kan främjas på ett sätt som gagnar båda parter intressen.

När det gäller säranordningar för vissa industrivaror och när det gäller förslaget om ensidiga svenska eftergifter på jordbrukssidan innebär ministerrådets beslut en försämring jämfört med kommissionens förslag.

I andra avseenden innebär rådets mandat en förbättring.

För det första: Rådet har avvisat kommissionens första förslag – uppskovsalternativet – och inriktar sig på dess andra förslag syftande till frihandel på industriområdet.

För det andra: Kommissionen avvisar utifrån sina utgångspunkter tanken på avtalsreglerad harmonisering. Rådet tycks för sin del inte utesluta att man i vissa fall skall kunna företa "samordnade harmoniseringsåtgärder" i syfte att säkerställa den fria varumarknadens funktion.

För det tredje: Vårt önskemål om att avtalet skall vara utvecklingsbart, dvs. att möjligheter skall ges till framtida fördjupning och utvidgning av samarbetet, berörs endast indirekt i kommissionens rapport på så sätt att kommissionen rekommenderar en översyn av avtalet vid övergångsperiodens slut. En sådan revisionsklausul skulle kunna innebära

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

ett osäkerhetsmoment eftersom den inte utesluter att redan ingångna överenskommelser rivs upp. Rådets mandat innehåller inget förslag om revisionsklausul. Däremot föreslås att i avtalet uttryckligen skall anges att samarbetet skall kunna byggas ut om gemensamt intresse härför föreligger och att diskussioner i detta syfte skall inledas på begäran av endera parten. Sådana diskussioner kan föras i det gemensamma organet om parterna är ense härom.

Här har endast de viktigaste skillnaderna mellan kommissionens rapport och ministerrådets beslut berörts. Reservation måste också göras för att våra informationer på en del punkter kan vara ofullständiga eller missvisande.

Även med hänsyn till de förbättringar som mandatet undergått i vissa hänseenden står det klart att det inte svarar mot vår egen ambitionsnivå. Vi kommer i de förhandlingar vi nu går in i att kräva förbättringar i förhållande till det bud som vi har att vänta från EEC-sidan.

För det första: Vi kommer att eftersträva ett GATT-enligt och ett effektivt fungerande avtal om total frihandel för industrivaror. Däri ligger att EFTA-tullfriheten skall bevaras. Det är särskilt angeläget att exempelvis ursprungsreglerna och konkurrensreglerna utformas på ett sådant sätt att handeln inte hämmas. Vi vill också undersöka om handeln med jordbruksvaror kan underlättas på ett sätt som gagnar båda parter intressen.

För det andra: Vi skall sträva efter att ge avtalet den önskvärda stabiliteten. Det innebär inte att vi skall söka någon ändring av den föreslagna uppsägningstiden, ett år. Den är vanlig i internationella avtal — lika lång som i EFTA. Det innebär inte heller att vi skall motsätta oss skyddsklausuler i avtalet — sådana förekommer i alla internationella avtal av denna typ. Men det bör ligga i båda parter intresse att ge skyddsklausulerna en sådan utformning att de inte i onödan begränsar eller stör frihandeln.

För det tredje: Vi vill skapa gynnsamma förutsättningar för en framtida utbyggnad av samarbetet. Det framstår redan nu som sannolikt att vi inte i denna omgång kan nå alla de förhandlingsmål som vi redovisat i vårt memorandum den 6 september. Meningen är ju att överenskommelserna med icke-kandidaterna skall träda i kraft samtidigt som medlemskapsfördragen och det är knappast möjligt att man under den tidspress som nu råder kan finna lösningar på alla problem. Dessutom konfronteras EEC med andra viktiga frågor som påkallar dess omedelbara uppmärksamhet. Mot den bakgrunden är det särskilt angeläget att avtalets utvecklingsklausul får en sådan utformning att tillfälle ges till fortsatta förhandlingar om vidgat och fördjupat samarbete. Vi vill alltså se den överenskommelse vi nu kan nå fram till som ett första steg mot ett närmare samarbete med EEC.

Vi kommer alltså under förhandlingarna att eftersträva ett stabilt och effektivt frihandelsavtal för industrivaror utan undantag.

Liksom hittills kommer vi att hålla nära kontakt med de andra EFTA-länderna. Vi kommer att fortsätta våra diskussioner med de nordiska länderna om hur det nordiska samarbetet bäst skall kunna bevaras och utvecklas efter utvidgningen av EEC. Vi kommer att rådgöra

med de andra icke-kandidaterna, som förhandlar parallellt med oss om frågor av gemensamt intresse.

Utvidgningen av EEC är snart en realitet. Medlemskapsförhandlingarna kommer inom kort att avslutas. Våra egna förhandlingar är omedelbart förestående. Inga ansträngningar skall sparas för att uppnå ett förhandlingsresultat som ger Sverige möjlighet att på ett konstruktivt sätt delta i det europeiska ekonomiska samarbetet.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det är nu tio år sedan Sverige första gången vände sig till EEC med en ansökan om att få ta del i en vidgad Europamarknad. Sveriges utrikeshandel med de länder som inom 13 månader kan komma att tillhöra denna vidgade Europamarknad omfattar drygt två tredjedelar av hela den svenska handeln med omvärlden. Det vi bedömde som viktigt för tio år sedan måste vi i dag bedöma som ännu viktigare. Detta vidgade ekonomiska utbyte i Europa och mellan Europa och andra delar av världen är en förutsättning inte bara för att höja levnadsstandarden och förbättra miljön utan också för att öka tryggheten och närma de europeiska folken till varandra.

Den gången för tio år sedan ansökte Sverige om associering med EEC enligt Romstadgans artikel 238. Ansökan skrevs under av den dåvarande utrikesministern Östen Undén. Självfallet pekade han på att vid en svensk anknytning till EEC förutsattes de undantag som vår neutralitet kräver. Sådana undantagsregler är givetvis nödvändiga oavsett om Sveriges anknytning till EEC sker enligt artikel 237 om medlemskap eller artikel 238 om associering. Det klargjorde statsminister Palme också i ett uttalande i den franska tidningen *Le Monde* den 16 april i fjol: "Man ställer oss frågan om vi vill ha förhandlingar enligt artikel 237 eller 238. Det är omöjligt för oss att säga om vi vill medlemskap eller associering, innan vi har fått preciserat vad EEC avser med 'finalités politiques'." Detta var 1970.

Regeringen skapade sedan ett politiskt faktum genom att den 18 mars i år förklara att medlemskap var uteslutet. Då borde associeringen vara det alternativ som främst står kvar. I stället valde regeringen en uppläggning som innebar att man gick ifrån den linje som skisserades i ansökan av 1961–1962 och satsade på ett särskilt avtal vid sidan av artikel 238. Vi hade från oppositionen ingen fullständig möjlighet att bedöma utsikterna till framgång på denna linje, eftersom regeringen ensam har skött överläggningarna. Därför har jag i flera uttalanden upprepat att det blir energin i regeringens handlande och resultatet av förhandlingarna som får avgöra vår bedömning av den förda EEC-politiken. "Sanningens minut", som herr Palme har talat om, kommer nu allt närmare.

Vi strävade så länge det var möjligt från folkpartiet att påverka regeringen till att söka uppnå en lösning som för svenskt näringsliv och för de många anställda i svenska industrier och andra företag redan nu skulle lägga grunden för en tryggad framtid och goda utvecklingsmöjligheter under 1970-talet. Jag måste erkänna, herr talman, att vår framgång har varit ringa. Vi har träffat regeringens representanter ganska många

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

gångar under det senaste året i dessa frågor i utrikesnämnden och annorstädes, men aldrig för verkligt samråd.

Regeringen har däremot, utan utrymme för samråd i ordets egentliga mening, flera gånger begärt godkännande för sina ställningstaganden – ibland med det korta varsel som bestått i att vi fått en muntlig föredragning och sedan avkrävts besked. En gång användes den kostliga formen: Ni har ju nu samma informationer som vi; då bör ni ju kunna lämna besked om ni godkänner uppläggningsen! Att regeringen vid det tillfället i veckor hade haft tillgång till expertmaterial, föredragningar och annat hemligt eller förtroligt material, medan vi just hade fått höra en summarisk redogörelse för samma material, låtsades man inte om.

Jag måste också direkt klandra regeringen när det gäller sättet att informera utrikesnämndens ledamöter. Undanhållandet av kommerskollegii stora rapport fram till utrikesnämndens sammanträde den 23 juli var ett gravt misstag av regeringen. Inför dagens debatt har på nytt två viktiga dokument om ministerrådets ställningstaganden för ett par veckor sedan – alltså inte det som skedde i måndags – undanhållits oss. Trots att vi på utrikesdepartementet uttryckligen har begärt att det skulle utlämnas till oss har det vägrats med hänvisning till att dokumenten skulle vara konfidentiella. Det är ett ganska häpnadsväckande besked. Utrikesnämndens ledamöter får ju regelmässigt rapporter, både förtroliga och hemligstämplade, om vad som händer i Latinamerika, i Asien och i Afrika men praktiskt taget ingenting av det som berör Europamarknaden. Det vi har fått har vi fått tjata oss till.

Jag har förgäves sökt finna en rimlig förklaring till denna avoghet – eller man kanske skall kalla det nonchalans. Minoritetsregeringens sätt att här behandla oppositionspartiernas företrädare i utrikesnämnden – jag har i förrgår förvissat mig om att herr Fälldin återigen var i samma situation som jag själv – kan bara betecknas som ett misslyckat spel i en av de största politiska frågor som riksdagen har att ta ställning till vid 1970-talets början.

Vi kan nu bara notera att detta bemötande blev svaret på vår strävan att nå största möjliga demokratiska samling kring Sveriges hållning till Europamarknadens utvidgning. Redan i slutet av år 1970 befarade jag att den typ av samråd mellan de fyra stora partierna som regeringen då ställde i utsikt inte skulle bli så särdeles meningsfullt. Ute i Europa var regeringen visserligen angelägen att kunna återropa stöd i EEC-frågan från de tre icke-socialistiska partierna. Det skedde uttryckligen av handelsminister Feldt i Norddeutscher Rundfunks sändning den 14 februari i år.

För att få garantier för ett meningsfullare tankeutbyte begärde jag i november i fjol att våra överläggningar skulle ske inom ramen för en i gängse ordning tillsatt parlamentarisk kommitté. Det önskemålet avvisades liksom när det första gången framställdes från vårt håll 1967.

Den 18 mars begärde jag att regeringen skulle inleda överläggningar med arbetsmarknadens parter, näringslivets organisationer och partierna tillsammans för att åstadkomma en bred samsyn om formen för och innehållet i Sveriges fortsatta förhandlingsuppläggning. Även denna vädjan nonchalerades – det enda som hände var en fortsatt separat orientering för organisationerna och partierna.

Vi har därför varit hänvisade till att föra fram våra synpunkter i utrikesnämnden, vid informella överläggningar mellan de fyra partierna och i den offentliga debatten.

När vi på försommaren mera informellt och från slutet av sommaren offentligt rekommenderade regeringen att begära förhandlingar om associering enligt artikel 238 avvisades också detta förslag. Man hänvisade till negativa reaktioner som chefsförhandlaren, kabinetssekreterare Åström, fått i vissa europeiska huvudstäder, där man menade att EEC nu inte hade tid att ägna sig åt en särbehandling av Sverige. Att våra kontakter med företrädare för liberala partier på regeringsnivå i stater som berördes av EEC-utvidningen talade ett annat språk fördes åt sidan som ointressant.

Regeringen angav sin egen linje. I regeringsförklaringen den 31 mars sägs: "Formen för samarbetet mellan Sverige och Gemenskaperna får bli ett särskilt avtal — — —" Det låter som ett dekret. Jag vill nu fråga statsministern: Är regeringen omedveten om att den förmättna, stundom högdragna attityd som Sverige valt har framkallat negativa reaktioner i de berörda EEC-länderna? När regeringen den 18 mars förkunnade "Härom skall förhandlas" avsåg det ju just sådana viktiga tillägg till tullfrihetsfrågorna som är nödvändiga för att nå en integration med den vidgade Europamarknaden och därmed möjlighet för svenskt näringsliv att planera sin egen framtid, få underlag för nya investeringar här hemma och därmed skapa nya sysselsättningstillfällen för tusentals svenska löntagare. Inser inte regeringen att en generös och positiv uppskattning av EEC, kopplad med en önskan om en anknytning på högre nivå än handelsavtalets, skulle ha ställt oss i en bättre ställning i dag än den man kommer i, när man proklamerar "Härom skall förhandlas" eller ensidigt dekretar "Formen för samarbetet får bli ett särskilt avtal".

Så liten som skillnaden tycks vara mellan kommissionens utkast från i somras och ministerrådets mandat från i måndags, så långt det nu är känt, kunde man egentligen låta handelsminister Feldt med formuleringar av den 20 juli själv föra debatten i dag med statsministern eller — om han kommer hit — med sig själv. Jag citerar herr Feldt: "Möjligheten av att redan avskaffade tullar återinförs, importkvoter uppstår och andra handelshinder reses på nytt i framtiden (observera", skriver herr Feldt, "att detta också skulle gälla gentemot England, Danmark och Norge) skapar en allmän osäkerhet och kan allvarligt försvåra både näringspolitikens och företagets planering." Om man läser handelsminister Feldts i stora delar övertygande artikel i Arbetet den 20 juli med rubriken "Därför räcker inte frihandelsavtal", finner man det närmast vara en psykologisk gåta, varför regeringen uppträtt på ett sådant sätt att tongivande kretsar inom EEC uppfattar att det som Sverige nu vill ha närmast kan förenklas i orden: "Det får räcka med ett frihandelsavtal".

Vad dagens debatt måste handla om är alltså de konsekvenser, som EEC:s förhandlingserbjudande lär komma att få för svenskt näringsliv och sysselsättningstryggheten här i landet, om inga underverk sker i vinter eller i vår.

Det avtal, som EEC nu synes erbjuda Sverige, är betydligt mindre omfattande och mindre stabilt än den konvention som hittills reglerat vår handel med EFTA-länderna.

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

Tullfriheten för handeln med industrivaror är givetvis värdefull, men det måste observeras att den gäller endast i princip. Betydande undantag kommer att finnas. Nya möjligheter som det gäller att ta väl till vara öppnas för tullfri svensk handel med utlandet, det är riktigt, men det kommer inte att bli någon dans på rosor när den handeln skall ske. Konkurrenterna på hemmamarknaden kommer att skärpas genom att EEC-varorna får fritt tillträde.

Detta kommer att leda till ett ökat tryck på strukturrationaliseringen, särskilt i sådana branscher som TEKO-industrin och läderindustrin. Konkurrenterna kan komma att öka även på våra gamla EFTA-marknader, särskilt England, genom att EEC-länderna får tullfritt tillträde dit. Vi förlorar ju de preferenser vi hittills haft i EFTA. Detta kan bli kännbart exempelvis för textil-, trä- och möbelbranscherna.

Den tullfrihet som nu erbjuds oss blir sannolikt varken total eller stabil. EEC har velat undvika att länder, som inte vill delta i gemenskapen som likaberättigade partners, får möjligheter att påverka eller störa gemenskapens egen utveckling. Därför har man funnit det bäst att inte låta avtalet förändra något väsentligt vid sidan om själva tullavvecklingen. Tvärtom förbehåller sig EEC rätten att återinföra tullarna eller vidta andra skyddsåtgärder, exempelvis importregleringar, om konkurrenterna skulle förorsaka svårigheter för en viss bransch eller en viss region.

Enligt EEC:s nuvarande förslag skulle denna s. k. skyddsklausul kunna utlösas mycket snabbt. Beslut skall fattas av kommissionen antingen på dess eget initiativ eller på förslag av något medlemsland. Beslutet fattas således inte i ministerrådet, där Sverige kanske hade kunnat räkna med stöd på allmänpolitiska grunder, åtminstone från Danmark och Norge. Skyddsåtgärderna behöver inte heller omfatta hela gemenskapen på en gång utan kan avse enstaka medlemsländer. I brådskande fall kan medlemsländerna på egen hand införa importregleringar men måste i efterhand anmäla detta till kommissionen, som inom fyra dagar skall bestämma om regleringarna får bibehållas eller skall ändras. Man behöver inte ens bevisa, att de ekonomiska svårigheterna har sin grund i konkurrenterna från Sverige. EEC-kommissionen kan slå till mot ett annat varuumråde än det där den påstådda förseelsen skulle ha skett.

Självfallet skall skyddsklausulen vara ömsesidig, och även Sverige skall ha rätt att återinföra tullarna till skydd för sitt näringsliv och sin ekonomi. Men under vilka omständigheter kommer verkligen Sverige att kunna vidta sådana skyddsåtgärder gentemot det mäktiga EEC? Inte får man ta så lättsinnigt på det här problemet med skyddsklausulerna som statsministern gör i sitt svar till mig.

En skyddsklausul innebär att ingen svensk exportör kan känna sig alldeles säker på att tullfriheten blir bestående. Särskilt de exportörer som blir så framgångsrika att de hotar att slå ut några av sina konkurrenter inom EEC måste räkna med att plötsligt drabbas av nya tullar eller importregleringar. Det blir svårt att planera för framtiden och att starta stora och dyrbara kampanjer för att vidga sina marknader. Vissa svenska exportnäringar finner sig kanske tvungna att frivilligt begränsa sina exportansträngningar för att undvika motåtgärder från EEC-konkurrenternas sida. Frågan är också, om kunderna i EEC kommer att lita

på kontinuerliga och oavbrutna leveranser från Sverige. Det kan bli nödvändigt för svenska företag som det har varit för en del andra företag, t. ex. brittiska när det gäller Sverige, att lägga upp stora och dyrbara buffertlager i EEC för att övertyga kunderna om att leveransen kan fortsätta även om tillfälliga restriktioner skulle införas.

Osäkerheten för den enskilde företagaren framstår därför i dag som betydande. Det är svårare än någonsin att planera på fem å sju års sikt eller kanske längre och avgöra om man vågar genomföra stora och djärva satsningar. Och det är nu det fordras stora och djärva satsningar för att ta till vara de möjligheter som den utvidgade gemensamma marknaden skulle erbjuda oss. De skall göras av företag som utöver det här trycket från utlandet är utsatta för en oavbruten beskjutning från vissa socialdemokratiska kretsar och tidningar här hemma.

Som vi alla vet har olika EEC-länder begärt att vissa undantag från tullfriheten eller särregleringar skall genomföras redan från början. Listan har vid det här laget blivit ganska lång. Eftersom EEC-länderna inte är fullt eniga sinsemellan har ministerrådet beslutat hänskjuta frågan om dessa särregleringar till förhandlingarna med Sverige och de övriga s. k. rest-EFTA-länderna.

Det viktigaste kravet på sådana undantagsåtgärder är givetvis det som gäller papper och massa. Under det att tullavvecklingen för huvuddelen av industriprodukterna skall vara genomförd den 1 juli 1977 kräver EEC att tullfriheten för papper skall genomföras först under loppet av tolv år. Den blir alltså inte fullt genomförd förrän den 1 januari 1985. Dessutom kräver man att England, Danmark och Norge under övergångstiden gradvis skall återinföra ett tullskydd gentemot Sverige, som fram till 1978 skulle höjas upp till 5 procent. Denna tull skulle därefter avvecklas i samma takt som övriga EEC-länders tullar. Leveransen av papper och massa skall också kunna begränsas kvantitativt, om inte prisrelationerna dem emellan är tillfredsställande från EEC-ländernas synpunkter.

Naturligtvis är det olyckligt att tullmurar återuppstår mellan Sverige och England och direkt oacceptabelt att det sker i Norden, mellan vårt land och Danmark och Norge. Det är också lätt att inse att det förslaget kommer att leda till stora svårigheter för svensk pappersindustri. Avsättningen kommer att försvåras, och resultatet kommer att bli en krympande marknad och försämrade konkurrensmöjligheter på både kort och lång sikt för den svenska pappers- och massaindustrin, som ändå svarar för 21 procent av Sveriges export till det utvidgade EEC. Jag vill påpeka att när ett av de större företagen häromdagen presenterade en utbyggnadsplan så gjordes uttryckliga reservationer för dessa svårigheter som skulle kunna komma att drabba det.

Men listan på undantag upptar också krav på regleringar för en lång rad andra produkter. De viktigaste är det berömda svenska specialstålet – om vilket det alltid har sagts att det biter så starkt – rostfria rör och kullagerör. Här måste regeringen ta krafttag under förhandlingarna med EEC för att få bort dessa undantag. Jag är glad att statsministern i slutmeningarna antydde att man verkligen tänkte göra det.

Vi vet, herr talman, att tullfriheten i princip inte skall omfatta jordbruksvaror. Vad beträffar förädlade livsmedelsprodukter, som i EEC

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

skyddas med en kombination av tullar och rörliga importavgifter, är EEC berett att förhandla bara om en avveckling av den fasta tullen för ett litet antal varor och bara i utbyte mot svenska eftergifter. Av vår sammanlagda livsmedellexport till det utvidgade EEC om ca 600 miljoner skulle av allt att döma den överväldigande delen gå förlorad – ja, det finns de som har beräknat att bara 35 miljoner skulle återstå.

Jag hoppas att regeringen inte heller försummar att bevaka våra intressen på fiskets område. Där löper Sverige risk att komma i kläm, eftersom frihandelserbjudandet inte omfattar fiskeprodukter. Svenskt fiske har ju hittills åtnjutit tullåttnader inom EFTA. Kan regeringen garantera att vi får behålla dem? Kan regeringen garantera att vi får behålla våra landningsrätter i Danmark, som betyder så mycket för Västkustfisket, ja, är av avgörande betydelse? Har regeringen uppmärksammat de problem i fråga om fiskerätten i Skagerack och Öresund som kan komma att aktualiseras av EEC:s fiskepolitik?

En annan osäkerhetsfaktor, herr talman, är ursprungsreglerna. De ursprungsregler för varor som EEC vill ha är betydligt mera restriktiva och krångliga än de EFTA-regler som man nog i Sverige tycker trots allt har fungerat ganska bra. EEC använder där inte det s. k. procentkriteriet, som betyder att 50 procent av varans värde skall ha tillkommit genom bearbetning inom frihandelsområdet. Det är det som använts av EFTA-företagen för nästan 90 procent av deras ursprungsbevis. EEC föredrar s. k. fixa föreskrifter om det slags bearbetning som skall ha skett av varan i fråga. EEC tillåter inte heller sammanläggning – den s. k. kumuleringen – av bearbetning i olika frihandelsländer. Det innebär att om Sverige köper halvfabrikat och komponenter som har tillverkats t. ex. i Finland, så skulle den bearbetning som skett i ett sådant land inte få räknas samman med den bearbetning som ägt rum i Sverige. Det kan dock bl. a. innebära ett betydande avbräck för det nordiska produktions-samarbetet, som annars har ökat på ett glädjande sätt på senare år. Till det kommer att EEC-systemet kräver en ganska sträng kontroll från tullmyndigheternas sida och en rätt omfattande pappersexercis, som nog kommer att försaka svenska exportörer både merarbete och tidsförluster. Nu lär Danmark och Norge och även ett par EEC-länder ha upptäckt att systemet kommer att skada deras export till rest-EFTA-länderna. Därför borde det här vara ett område där man under förhandlingarna med en energisk satsning kunde utverka uppmjukningar.

Vad kommer då det samlade resultatet att bli av det avtal som nu skymtar? På kort sikt naturligtvis ett uppsving för exporten, om inte konjunkturen råkar gå så hårt i annan riktning att den förhindrar det. Men för vissa exportbranscher blir det nog som för Damokles. De här undantagsklausulerna kommer att hänga som ett svärd över deras huvuden, och det kommer i början att hålla tillbaka deras möjligheter att expandera.

På lång sikt kan inte osäkerheten och utestängningen från viktiga delar av EEC-samarbetet undgå att göra sin verkan. Företagen vet inte om tullfriheten blir varaktig. Man vet inte om harmoniseringen av lagstiftning inom EEC för att undanröja tekniska handelshinder får en diskriminerande effekt mot Sverige. Svenska företag får kanske inte delta i statlig

upphandling inom EEC. Man får svårt att köpa utomeuropeiska licenser, för sådana bolag lär inte våga satsa på licenstillverkning i Sverige för försäljning i det övriga Europa.

Varje gång en företagare står inför ett nytt investeringsbeslut måste han därför fråga sig: Kan jag producera i Sverige för försäljning i Europa eller försämrar mina konkurrensmöjligheter för mycket om min fabrik ligger kvar i Sverige? Hur allvarliga sådana handikapp verkligen är, är inte möjligt att helt avgöra i dag. Men det viktiga är att företagaren ställs inför en sådan ovisshet i den stund han skall fatta sitt beslut. I många fall lär resultatet bli att företagaren inte vågar bygga ut i Sverige. Detta drabbar särskilt vissa stora företag; en hel del av dem ligger i stödområdet. Det kan leda till stagnation i skogsindustrin, i stålverken, i åtskilliga verkstadsföretag och i vad gäller södra Sverige särskilt livsmedelsföretagen i Skåne.

En dålig uppgörelse drabbar också hårt mindre och medelstora företag, både dem som är underleverantörer och dem som är stora nog för att exportera direkt. Genom frihandeln inom EFTA har också deras export utvecklats så att man i dag räknar med att kanske 20 procent av deras produktion går på export. Många mindre företag, som inriktat sig på de övriga nordiska länderna, har redan fått allvarliga svårigheter på grund av den danska importavgiften. Kvarstående tullar och andra handelshinder i förhållande till EEC kommer att ytterligare hämma deras utveckling. Osäkerheten på exportmarknaden leder ironiskt nog till att det blir de mest expansiva småföretagen, de som helhjärtat satsar på export, som nu löper den största risken.

Vi vet också att våra, säg 30 största företag med framgång kan flytta sina nyetableringar utomlands, men deras underleverantörer här hemma – oftast mindre företag – kan inte följa med. När sådana företag – de stora – väljer att flytta väsentliga delar av sin produktion utomlands löper vi risken att de söker sig nya kontakter för underleveranser och för produktion av olika komponenter.

Men det här är tyvärr inte de enda faror som skymtar. Även den del av hantverk och småindustri som inriktat sig på hemmakonsumtion är i hög grad beroende av den allmänna expansionen inom näringslivet. En avmattning av den ekonomiska aktiviteten i svenskt näringsliv skulle därför få allvarliga följder också för sysselsättningen inom hemmanäringarna.

Man kan med skäl fråga sig vilken effekt Sveriges egna deklarationer och förhandlingsansträngningar haft. Så sent som i det dokument regeringen överlämnade till EEC den 6 september uttalade regeringen att tre krav borde uppfyllas i avtalet för att de fulla ömsesidiga fördelarna av en tullfri marknad skulle kunna förverkligas. Herr Palme återger i sitt svar i dag dessa tre punkter, och i mitt tack till honom för svaret kan jag lägga ett erkännande: att statsministern här är något uppriktigare än i tidigare EEC-uttalanden.

Det framgår nu att inte heller herr Palme är nöjd med det svar som vi har fått på dessa punkter. Men säger statsministern ut hela sanningen? Att EEC:s erbjudande inte ger en stabil och varaktig grund har jag redan utförligt beskrivit. Jag förmodar att statsministern kommer att avfärda

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

mig som en olycksbarn, men jag har funnit det alldeles nödvändigt att göra denna genomgång.

Att förhandlingsmandatet från EEC inte täcker några andra betydelsefulla områden än tullarna tycks ju vara klart. Det blir alltså *inte* fråga om ett deltagande i den viktiga europeiska integrationen – det samarbete som betyder mest för de mest utvecklingsdugliga företagen. Och tyvärr, statsministern, tror jag inte heller att utvecklingsklausulen i EEC:s förslag som den nu är formulerad kommer att bli oss till stor glädje. Kanske kan den ge några marginella förändringar, men i det läget där vi befinner oss måste verkligen regeringen sätta in all sin kraft att göra klart för EEC att vårt slutmål är just den integration som Sverige har begärt ända från 1961 och till i år, 1971. Genom den skrivning som nu är aktuell kommer inte några av de grundläggande faktorer som i dag dikterat EEC-staternas ställningstagande att förändras. Vi kan inte den här vägen införa en tullunion. Att vårt avtal bara är ett handelsavtal förändras inte genom det här. På den punkten kan man ju säga att statsministern i dag har lämnat ett ordentligt medgivande. Det blev inte den tullunion mellan Sverige och EEC som regeringen hade till huvudmål. Dimridån har skingrats. Sveriges fortsatta ansträngningar i denna omgång får sättas in på den lägre nivå som regeringen hamnat på.

Herr talman! Jag har utförligt beskrivit de risker som Sverige löper om det slutliga förhandlingsresultatet i Bryssel blir lika med det förhandlingsmandat som ministerrådet nu i veckan gett kommissionen. Det betyder inte att jag utgår från att regeringen skall sköta de formella förhandlingar som nu följer så illa att alla dessa risker blir verklighet. Men tyvärr vet vi att sedan förhandlingsmandatet är fastlagt är möjligheterna till betydande förbättringar för Sverige relativt små, och det är på grund härav som vi har varit angelägna om att man skulle välja den rätta tidpunkten för att markera att man ville komma med i EEC på en högre nivå – på associeringens grund.

Mycket talar därför tyvärr för att slutresultatet av förhandlingarna 1971–1972 blir sämre än vad vi begärde 1961–1962. En anledning är att regeringen Palme gått ifrån Östen Undéns uppläggning med associering på Romtraktatets grund med de självklara undantag som neutralitetspolitiken kräver. Vi varnade för den här nya uppläggnings. Vi fick till svar att det fanns utrymme för en tullunionslösning och att det inte var för sent att begära att den skulle inrymmas i en associering enligt artikel 238. Men när vi direkt begärde att man skulle fullfölja förhandlingar enligt den Undénska linjen möttes vi bara med nya undanflykter.

Trots detta önskar jag alltjämt uppriktigt regeringen och dess förhandlare framgång i vad som kan återstå att vinna. De som är anhängare av en katastrofteori – dvs. att det skulle vara bättre att nu säga nej även till de begränsade resultat som ministerrådets mandat synes göra möjliga – får inget stöd av folkpartiet. Det vi i vårt parti kan göra för att hos våra meningsfränder i de berörda länderna söka öka förståelsen för Sveriges berättigade intressen, det kommer vi liksom hittills att göra. Sveriges deltagande i det stora europeiska skeendet, Europas väg mot trygghet och fred, är någonting alldeles för stort och betydelsefullt för att man skulle ha rätt att surmulet sätta sig vid sidan av vägen och bara titta på vad de andra nationerna gör.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Under denna förhandlingsomgång med EEC har den svenska regeringen övat sig inte i att flytta fram sina positioner utan i att själv flytta dem tillbaka och i att uppträda så att andra flyttat dem tillbaka.

Statsministern vill nu göra gällande att europeiska uttalanden om politiskt och militärt samarbete utgör en bekräftelse på att regeringen handlat och förhandlat rätt. Men det är en svagt underbyggd bedömning. Statsministern vet inte om det hade varit möjligt för oss att få fullvärdiga neutralitetsförbehåll inom ramen för medlemskap. Sverige har aldrig undersökt den möjligheten. Vi har inte undersökt den möjligheten trots att det t. o. m. var regeringens egen ursprungliga uppfattning att vi borde göra det.

I TV häromdagen gjorde statsministern gällande att det i svensk politik inte har funnits några alternativ till regeringens linje. Det är ett så häpnadsväckande och ett så grundligt missvisande påstående att det fordras en smula historieskrivning. Från moderat sida drev vi förra hösten i pressen och i riksdagen med eftertryck den linjen att regeringen då i november borde inge en ansökan om medlemskap med neutralitetsförbehåll. För att styrka det vill jag citera ur mitt anförande i riksdagen den 28 oktober 1970:

”Den 10 november skall Sverige redogöra för vart vi syftar med vår ansökan om förhandlingar med EEC. Denna presentation kommer att avgöra i vilken ordning vi får förhandla med EEC. Endera får vi, om vår ansökan är tillräckligt klar och positiv i tonen, förhandla med sexstaternas ministrar, eller också hänvisas vi till utredande konsultationer på tjänstemannaplanet inom EEC-kommissionen.

Det är min förhoppning att regeringen kommer att presentera vår ansökan i sådana ordalag att vi kan uppnå förhandlingar med ministrarna snarare än med kommissionen. Det finns tre huvudanledningar till denna min önskan. För det första har Danmark och Norge redan inlett förhandlingar enligt denna ordning, och den parallellitet vi eftersträvar med danska och norska förhandlingar kräver att vi får samma diskussionspartner. Får vi inte det, har en allvarlig spricka i det nordiska samarbetet uppstått redan på detta tidiga stadium.

För det andra får vi bättre utrymme för meningsfyllda utrikespolitiska förhandlingar om vad svensk neutralitet är värd i det europeiska samarbetet, om vi från början får diskutera med en partner som har det politiska underlaget för sådana bedömningar.

För det tredje är det troligt att vi får ett gynnsammare utgångsläge för att förhandla om alternativa arrangemang om det skulle visa sig att en mera ambitiös uppläggning av neutralitetsskäl inte är möjlig för oss.

Den sistnämnda synpunkten finner jag mycket betydelsefull. Det är inget tvivel om att de förhandlingar som förestår är invecklade. Om de bryter samman, är det angeläget för oss att det sker i en anda av ömsesidig förståelse. Om det i stället skulle bli så olyckligt att Sverige mest skulle komma att betraktas som en käpp i det europeiska hjulet genom att vi visar en isolationistisk högdragenhet, försvåras våra möjligheter att så småningom nå alternativa arrangemang.”

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Som bekant inlämnade regeringen i stället en s. k. öppen ansökan, och vi hamnade i föga konstruktiva tekniska samtal med kommissionen och fick inte möjlighet att förhandla om det som från svensk sida var det centrala, nämligen i vad mån vi kunde få medlemskap med neutralitetsförbehåll. I mars i år övergav regeringen tanken på medlemskap utan att ha undersökt den. Vi kritiserade detta och menade att man borde ha fullföljt den ursprungliga uppläggningsplanen. För att styrka det vill jag citera ur ett TT-meddelande som herr Bohman gjorde den 15 mars i år:

”Vi vet ännu inte i vilka hänseenden EEC-staterna är beredda att tillmötesgå svenska anspråk. Först då Ministerrådet tagit ställning till Kommissionens ännu inte utarbetade rapport, har vi ett fast underlag för vår egen bedömning. Självfallet skulle Ministerrådets ställningstagande påverkas negativt, om Sverige, innan diskussionerna avslutats, nu gjorde ett uttalande, som ändrade Sveriges förhandlingsinriktning. Även om regeringen Palme i dag är inrikespolitiskt svag, kan icke rimligen krisen inom det socialdemokratiska partiet tillåtas leda till att Sveriges förhandlingsposition äventyras och därmed våra möjligheter att hävda våra nationella, ekonomiska intressen på lång sikt.”

Eftersom herr Palme enligt TV tydligen inte har helt klart för sig att här har funnits ett klart alternativ till regeringens uppläggning skall jag be att få göra ytterligare ett citat från ett pressuttalande den 18 mars, alltså några dagar efter det att regeringen hade gjort sin kovändning: ”Regeringens ställningstagande innebär att svenskt medlemskap i EEC nu uteslutes. Vi beklagar att regeringen ändrat uppfattning innan verkliga förhandlingar ens har påbörjats. Den nervositet och ryckighet som efter valet utmärkt regeringens handlande kommer att försvåra en förmånlig uppgörelse med Europamarknaden och skapar risker för vår sysselsättning och ekonomi.”

Detta uttalande uppföljdes nästa dag med följande: ”Regeringens nej till medlemskap är förhastat och olyckligt. Inom EEC torde man inte sväva i okunnighet om att den nya ståndpunkt, som Sverige tagit, har sin rot i regeringens svårigheter på det inrikespolitiska planet. Detta kan försvåra våra möjligheter att få en uppgörelse som tryggar välfärdens utvecklingen och sysselsättningen i vårt land.”

När det sedan, herr statsminister, blev alltmera klart att regeringens politik förde oss in i en återvändsgränd, krävde vi från moderat sida redan i maj att Sverige borde precisera sin ansökan att gälla associering. Den 24 maj gjorde herr Bohman följande uttalande:

”Moderata Samlingspartiet har icke uppgivit tanken på svenskt medlemskap i Europagemenskapen. Efter den socialdemokratiska regeringens helomvändning måste den nu söka övertyga Europakommissionen och ministerrådet om att Sverige eftersträvar så nära, omfattande och varaktiga förbindelser med gemenskapen som möjligt och om vår vilja att bära vår del av ansvaret för utvecklingen. Jag har tidigare ansett associering enligt art. 238 i Romfördraget vara underlägsen medlemskap som anslutningsform. Den begränsade ’öppna’ ansökan som nu föreligger kan emellertid tänkas försvåra den formella handläggningen i Bryssel. Regeringen bör därför överväga om inte en direkt hänvisning till associeringsformen kan vara ägnad att underlätta de svensk-europeiska

förhandlingarna.”

Uttalanden i den riktningen, herr talman, har gjorts under hela vårens och sommarens lopp.

Det har alltså hela tiden angivits från vår sida ett klart alternativ till den regeringspolitik som nu kommit nära haveri. Detta alternativ till har inte varit mera svårbegripligt än att statsministern skulle kunna dra sig det till minnes. Ni kan tycka hur illa om alternativet som helst, och ni har självfallet full frihet att kritisera det hur långt Ni vill, men att förneka dess existens är billig politik i ett trängt läge. Att regeringens handlande gradvis förstör möjligheterna att förverkliga alternativet är en helt annan och beklaglig sak.

Herr talman! Alla i svensk politik är överens om att vi skall följa en alliansfri linje som befrämjar våra möjligheter att neutrala stå utanför ett eventuellt krig. Men vi har också andra mål. Vad som är osäkert och som utvecklingen visat vara alltmera tveksamt är om Ni på bästa möjliga sätt i Er EEC-politik lyckats förena olika strävanden. Vad frågan framför allt gäller nu är i vad mån Ni hotar utvecklingen och sysselsättningen genom att inte ha lyckats skapa omfattande, nära och varaktiga förbindelser med EEC.

Det är något motsägelsefullt i Er beskrivning av förhandlingsgången. Det har under en lång, lång tid gjorts olika uttalanden om politiska strävanden i EEC-sammanhang. Det kan inte ha varit obekant för Er den 10 november förra året då Ni inlämnade en mera långtgående ansökan. Att sådana strävanden har markerats även sedan dess är inte märkligt. Något annat hade varit ytterst förvånande. Det är också precis av den anledningen som vi inte har kunnat reservationslöst begära medlemskap utan redan från början framfört våra synpunkter på neutralitetspolitiska särbestämmelser. Ändå drog Ni utan förhandling tillbaka tanken på ett medlemskap den 18 mars. Det som bäst visar det dubbla i den svenska förhandlingen är att regeringen helt oombedd övergav sin förhandlingslinje, och det trots att inga länder i Europa svävade i någon som helst okunnighet vid den tidpunkten om våra speciella hänsyn och ändå inte gjorde några framställningar om att vi skulle ändra vår uppläggnig. Ni kan ju inte heller vara omedvetna om att Romtraktaten fordrar enhälliga beslut för utvidgningar av samarbetet. Några överraskningar skulle alltså inte behöva komma den vägen.

Inte heller behöver man löpa risken att faktiskt bit för bit dras in i vad man inte vill. Jag citerar: ” — — föreställningen att det ömsesidiga ekonomiska beroendet måste leda till en *utrikes- och försvarspolitisk gemenskap* motsäges av de verkliga förhållandena som särskilt den franska erfarenheten visar.”

Jag antar att utrikesministern kände igen detta citat, eftersom det var ett uttalande som han själv gjorde i november i år i *Le Monde Diplomatique*. Det är ett intressant uttalande. I den mån det var någon som inte förstod att det är utrikesministern som skrivit denna betydelsefulla fras utan som trodde att det var jag som stod här och formulerade den vill jag upprepa: ” — — föreställningen att det ömsesidiga ekonomiska beroendet måste leda till en *utrikes- och försvarspolitisk gemenskap* motsäges av de verkliga förhållandena som särskilt den

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

franska erfarenheten visar.”

Herr talman! Om jag inte hörde fel påpekade herr Palme själv i TV häromkvällen att samarbetet i Norden gått längre än i EEC. Och ändå uppfattar vi det inte så i Norden att det är omöjligt att hålla på med detta nordiska samarbete utan att strax hamna i något militärt eller förpliktande politiskt samröre.

När herr Palme nu säger att utvecklingen bekräftar riktigheten i regeringens bedömning uppfattar jag det som felaktigt. Utvecklingen bekräftar snarare oriktigheten. Vad vi för närvarande vet är två saker: Vi vet att vi får ett magert EEC-avtal, och vi vet att vi inte har undersökt alla möjligheter att utan att göra avkall på vår neutralitet få ett bättre avtal. Jag kan inte förstå annat än att utvecklingen bekräftar oriktigheten i regeringens uppläggning. Jag kan inte förstå hur den skulle kunna bekräfta riktigheten däri.

Herr Palmes deklaration i dag avslutas med följande försäkran: ”Inga ansträngningar skall sparas för att uppnå ett förhandlingsresultat som ger Sverige möjlighet att på ett konstruktivt sätt delta i det europeiska ekonomiska samarbetet.” Det uttalandet låter förträffligt. Men det låter konstigt också — med tanke på att det görs vid en tidpunkt då vi förstört våra möjligheter att bedriva verkliga förhandlingar och då vi befinner oss i ett läge när EEC och knappast Sverige avgör hur det kommande avtalet skall se ut.

Detta att Sverige för närvarande har så föga inflytande över hur avtalet med EEC skall se ut är någonting som vi alla med stort beklagande har att konstatera och observera. Vi skall också slå fast att det är regeringens handlande som försatt oss i det läget. Regeringen kan låtsas som om den förhandlar och formellt bedriver den en förhandling, men reellt bedrivs ingen förhandling för närvarande. Vi befinner oss genom regeringens handlande i vad man kan kalla för ett tvångsläge. Vi har inte ekonomisk möjlighet att säga nej till det principiella frihandelserbjudandet, och vi kommer att få finna oss i vad de olika EEC-länderna sinsemellan kommer fram till som en lämplig kompromiss i de olika viktiga frågor som återstår att avgöra. Låt oss inte tappa det ur siktet, eftersom regeringen så ofta i högstämda ordalag — och fullt riktigt — förklarat att vi inte får komma i beroendeställning. Från moderat sida har vi varnat för att vår ställning och vårt oberoende försvagas av att vi inte får inflytande på beslutsprocesserna i Europa. Hur avser herr Palme — för att ta ett konkret exempel — att hantera de krav som rests från EEC-håll att Sverige skall öppna sin marknad för en viss ökad import av jordbruksprodukter från EEC. Ni hade här, eftersom Ni säkerligen är medveten om problemets svårighet, en flytande formulering om att vi skall undersöka möjligheterna att på ett konstruktivt sätt öka handeln med jordbruksprodukter. Det låter bra. Men skulle Ni kunna tala om hur det skall ske i praktiken, om EEC ställer kravet på den och den utvidgningen av svensk import av livsmedel eller jordbruksprodukter från Europa för att det över huvud taget skall bli något frihandelsavtal? Är vi eller är vi inte, herr Palme, på grund av Ert sätt att hantera dessa förhandlingar i en beroendeställning?

Att inga ansträngningar skall sparas för att uppnå ett fint förhandlingsresultat låter också konstigt med tanke på att förhandlingarna även i

övrigt av regeringen har hanterats på ett oinspirerande sätt. Regeringen har aldrig lyckats övertyga EEC-länderna om att man har haft något större engagemang utöver det egna penningintresset. Regeringen har låtit alltför många nedsättande angrepp på EEC-samarbetet och de enskilda EEC-länderna stå oemotsagda i Sverige. Man har inte på det inrikespolitiska planet satsat något utan har snarast förmedlat intrycket av att man hoppats att förhandlingarna med England även denna gång skulle gå i stöpet. Det mest klara tecknet på en bristande önskan att inrikespolitiskt stå upp för en övertygelse finns i underlåtenheten att någonsin ange i vilken form man ville ha EEC-samarbetet. Herr Boheman – inte herr Bohman denna gång – har i en granskning i Göteborgs-Posten den 1 december av regeringens EEC-förhandling från fackmannamässiga utgångspunkter dragit den slutsatsen att regeringen inte har bedrivit något energiskt arbete för att få gehör för svenska synpunkter. Jag delar den uppfattningen.

Ja, herr talman! Som ett led i regeringens försvar ingår nu i herr Palmes deklaration, att Sverige har uppnått det viktigaste i samarbetet med EEC, nämligen frihandel i industrivaror. Herr Palme säger att "för svensk industri och för den svenska ekonomin i dess helhet är detta ett väsentligt framsteg". Jämfört med att ställas vid sidan helt och hållet är det ingen tvekan om att detta är någonting mycket positivt. Det representerar dock inte någon framgång för den svenska regeringen utan följer av att EEC knappast kan ge ett sämre bud till Sverige än till de andra EFTA-länder som inte söker medlemskap.

Herr Palme försöker att i sin deklaration inge en känsla av att vi genom förhandlingar under senare tid har uppnått framgångar, och att rådets förhandlingsmandat fördelaktigt skiljer sig från kommissionens förslag. Men jag tror även här att de ändringar som har skett har litet med våra ansträngningar att göra, och – alldeles oavsett hur det är på den punkten – vad viktigare är: förändringarna är magra, mycket magrare än herr Palme vill få dem till. De blygsamma ting som herr Palme fäster uppmärksamheten på skall också jämföras med regeringens egna önskemål. Man har förklarat, som herr Helén på ett förträffligt sätt beskrev, att en tullunion är vad som krävs. Jag kan erinra om herr Feldts artikel i Arbetet. Man har också haft många andra önskningar, som inte skall glömmas bort. Jag citerar från regeringens egen EEC-ansökan den 10 november förra året. Efter att ha talat om tullunionen och samarbetet på jordbruksområdet fortsätter man: "– – omfattande samverkan är nödvändig för att de fulla fördelarna av den gemensamma marknaden skall kunna realiseras. Sålunda erfordras åtgärder för att uppnå ökad rörelsefrihet för arbetstagare, tjänster och kapital jämte samverkan inom socialpolitiken och den ekonomiska politiken."

Men, herr talman, låt oss likväl slå fast att detta att få frihandel i industrivaror inom en europeisk stormarknad utgör något för oss värdefullt och innebär att man inte bör måla åtminstone det kortsiktiga läget i katastroffärger. Men man måste ändå tillgripa allvarsord, och det tror jag faktiskt att herr Palme, även om han av taktiska skäl inte vill göra det, är medveten om. Han måste vara det med tanke på att så mycket i våra förhandlingsmål inte har uppnåtts.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Herr Palme sticker inte under stol med i sin deklARATION att här finns problem, men han behandlar dem med en större lättvindighet än de förtjänar. I ett anförande i remissdebatten för några veckor sedan gjorde jag en ganska noggrann genomgång av de svårigheter som vi kommer att möta genom inskränkningar och osäkerhet i det samarbete som antyds. Herr Helén har här på nytt lämnat en förtjänstfull redogörelse. Därför skall också jag inskränka mig till att bara helt kort sammanfatta de osäkerheter och inskränkningar som i detta fall finns.

Till att börja med är det ju så att vissa av livsmedelsindustrins produkter kommer att inom EEC behandlas som jordbruksvaror. Tullfriheten gentemot övriga EFTA-länder faller då bort. Det finns som bekant listor på industrivaror som vissa EEC-länder vill undanta från frihandeln eller behandla med särbestämmelser. Dit hör viktiga svenska exportvaror. EEC:s snävare s. k. ursprungsregler kan lägga allvarliga hinder i vägen för frihandeln även med tidigare EFTA-länder.

En svårighet som kan bli betydligt större än herr Palme vill göra den till – herr Helén talade om den, och jag skulle också vilja uppehålla mig vid den ett ögonblick – är de skyddsklausuler som kommer att inrymmas i frihandelsavtalet. Dessa klausuler kan komma att innebära att framgångsrika svenska företag helt plötsligt förlorar tullfriheten på den europeiska marknaden. Herr Palme gör nu gällande att sådana klausuler finns i alla internationella avtal av denna typ och att de därför kan viftas bort såsom inte utgörande något större problem. Det tror är jag en lättvindighet från herr Palmes sida. Både sättet på vilket dessa skyddsregler kan komma att tillgripas och förhållandena under vilka de kan komma att sättas i kraft kommer troligen att ofördelaktigt skilja dem från motsvarigheten i andra avtal. Jag kan, herr talman, inte finna annat än att de skyddsklausuler som EEC vill ha är oroande, och det särskilt i en tid som präglas av starka protektionistiska strömningar. Vi skall i det sammanhanget inte tappa ur sikte här i Sverige att det faktiskt är den svaga parten som är i behov av rättsregler för skydd – inte den starka parten. Det beroende, som ni har försatt Sverige i genom att inte vara med i beslutsprocesserna, kommer här på nytt väldigt tydligt till uttryck, herr talman! Att avtalet är uppsägbart med 12 månaders varsel kommer av samma anledning – detta med de protektionistiska strömningarna – att inge en känsla av osäkerhet.

Alla dessa förhållanden utgör inskränkningar i det huvudmål som vi enligt herr Palme har uppnått. Men när vi bedömer vårt läge här i Sverige måste vi också ta hänsyn till att ett antal andra länder när längre i samarbete än vi gör. Vi ställs utanför samarbetet på en lång rad områden. Vad som framför allt är oroande är att vi ställs utanför det industripolitiska samarbetet, något som mycket lätt kan komma att skapa växande svårigheter för många företag att klara sysselsättning och utveckling. Den utvecklingsbarhet, som herr Palme talar om i sin deklARATION och som kan komma att beröras i det avtal vi så småningom kan komma att skriva på kommer sannolikt att finnas där mera som tröst än som verklighet.

Allt detta, herr talman och herr Palme, kommer att innebära en risk för oss att tyngdpunkten i den ekonomiska utvecklingen kommer att förskjutas i riktning från oss. Det är ett hot mot vår utveckling,

sysselsättning och trygghet. Även jag fäster mig vid den reservation som Holmens bruk uttalade i samband med sitt stora investeringsprojekt som stod omtalat i tidningarna häromdagen. Det förklarades där att förverkligandet av dessa projekt förutsatte att vi fick en gynnsam EEC-uppgörelse. Detta uttalande är ett tidens tecken, som jag antar att herr Palme antecknar på papperet just nu. Det var i medvetande om hur betydelsefullt det av sådana anledningar är att komma nära EEC som statsminister Krag i TV förklarade att sysselsättningsmöjligheterna i Danmark skulle komma att förbättras om och när det blir klart att Danmark kommer med i EEC.

För Sverige är det tvärsom. Begränsningarna i vårt samarbete med EEC och osäkerheten i detta samarbete kommer att skapa svårigheter i sysselsättningspolitiken, och har för övrigt redan gjort det. Det är ingen hemlighet att uppenbarligen många betydelsefulla investeringsprojekt under lågkonjunkturen har kommit att ställas på framtiden på grund av den osäkerhet som rått i de frågor vi nu talar om. Regeringen måste vara medveten om dessa risker, eftersom den själv haft förhandlingsmål så avsevärt mycket högre än som nu kommer att uppnås.

Det är i det läget, herr talman, av stor betydelse att regeringen anpassar sin ekonomiska politik till det läge man själv skapat. I syfte att få klarhet på denna punkt och för att få en EEC-debatt, som inte bara behandlar själva förhandlingsläget och innebär kritik av regeringen utan som går utöver det som redan stått att läsa i pressen och försöker blicka in i framtiden på ett konstruktivt sätt, har jag för någon tid sedan framställt en interpellation där jag framfört två frågor:

Avser regeringen att verkställa och offentligen redovisa någon utredning av konsekvenserna för svensk ekonomi av det begränsade samarbetsavtal som tycks bli resultatet av våra EEC-förhandlingar?

Vilka ändringar i den ekonomiska politiken avser regeringen att göra för att ge svensk ekonomi tillräcklig konkurrenskraft trots de begränsningar och den osäkerhet som vidläder vårt troliga samarbete med EEC?

Det ter sig åtminstone för mig som mycket betydelsefullt att nu ta upp frågan hur man i Sverige skall bete sig för att minska svårigheterna i det läge som uppkommit. Det måste också vara ett akut problem för t. ex. herr Feldt, som så värtaligt i den tidningsartikel som herr Helén citerade angav varför det inte var tillräckligt att få ett avtal av den omfattning som vi nu uppenbarligen kommer att få.

Av den anledningen, herr statsminister, beklagar jag att statsministern inte haft lust att i dag besvara min interpellation. Den är framställd inte bara för att jag anser frågorna viktiga utan också för att i förväg från vårt håll ange vad vi avsåg att ta upp i denna debatt. Det brukar ju faktiskt vara lättare att konstruktivt utbyta meningar om man i förväg anger detta, och det formella sättet att göra det är genom en interpellation. Det vore olyckligt om statsministerns svar skulle behöva tolkas som en talande tystnad – dvs. att regeringen ännu inte begrundat vad den bort fundera igenom innan den skötte EEC-frågan på ett så lättvindigt sätt som den faktiskt gjort.

Kommerskollegii undersökning av konsekvenserna för Sverige av olika samarbetsalternativ ger en viss ledning vid bedömningen av innebörden av

vad som nu synes komma att hända. Men det är två fel, herr talman, med den utredningen. För det första har man inte kunnat utreda något annat än följderna av en frihandel, som till skillnad från vad som nu bjuds antogs vara fullständig. För det andra är denna undersökning på grund av regeringens allvisdom hemligstämplad. Herr Bohman har redan i somras i ett öppet brev till statsministern krävt att rapporten skulle släppas fri för att ge stöd åt EEC-debatten. Varför detta hemlighetsmakeri? Det är inte många månader sedan som herr Palme på tal om de hemliga Pentagon-dokumenterna myndigt förkunnade att "öppenheten är demokratis styrka". Herr Palme har en känsla för fraskonst, men fraser blir lätt verklighetens fiender. Under alla omständigheter borde man nu göra en revidering av kommerskollegii undersökning och låta den nya versionen bli offentlig. Ett sådant material behövs som beslutsunderlag i näringslivet, i näringspolitiken och politiken i allmänhet.

I kommerskollegii undersökning drog man den slutsatsen att vi borde sträva efter att få till stånd en associering med EEC. Det nu aktuella frihandelsalternativet bedömdes där som oförmånligt. På samma sätt måste en regering, som strävat efter något mer än så, rimligen också se saken. Av den anledningen måste vi nu fundera igenom vad som bör göras för att vi skall kunna hävda vår ställning och vår konkurrenskraft. Detta måste innebära åtgärder först och främst på det ekonomisk-politiska planet.

Vi är alla medvetna om vilka smala marginaler vi arbetar med på det ekonomiska området. För att sysselsättningen skall klaras på sikt måste det bedrivas en politik, som underlättar investeringsverksamhet och ger förtroende för framtiden. Man kan inte kosta på sig att driva en hetsjakt på företagsamheten när landets ekonomi ändå är så beroende av att den fungerar och när man t. ex., herr Wickman, av egna erfarenheter vet fuller väl att företagande inte är någon enkel konst utan något ganska svårt i praktiken. Mindre och medelstora företag, som inte har några utländska dotterbolag, befinner sig i större osäkerhet än andra genom den uppgörelse som nu kommer att träffas med EEC.

Dessa företag måste, herr talman, stödjas genom en god ekonomisk politik och inte motarbetas på olika sätt som nu faktiskt sker i den ekonomiska politik som förs. Det måste bedrivas en skattepolitik som gör att det lönar sig att arbeta och ta initiativ. Detta är krav som är rimliga under alla förhållanden men de får större skärpa i en situation där regeringen inte lyckats uppnå ett omfattande, nära och varaktigt samarbete med EEC.

Jag tror också att det inom fördelningspolitiken lätt blir svårigheter. Eftersom följderna av ett begränsat EEC-samarbete är en långsammare ekonomisk tillväxt än annars kommer det att bli mera invecklat att avväga alla anspråken. Det blir svårare och inte lättare att föra fördelningspolitik utanför EEC – ett förhållande som statsministrarna Krag och Bratteli tycktes vilja markera i den stora TV-diskussionen.

Men det är inte bara inom den ekonomiska politiken man måste dra slutsatser för framtiden för att vi skall rätt kunna hävda oss internationellt. Ett viktigt område är utbildningspolitiken. Att ha ett utbildningsväsende som är kvalitativt högtstående är ett oeftergivligt krav för ett

litet land i den moderna världen, om man skall kunna bevara en fristående ställning. Även inom försvarspolitiken finns det slutsatser att dra. "Tilltron till vår vilja och förmåga att fullfölja vår självständiga neutralitetslinje förutsätter ett starkt försvar." Det är så riktigt som det är sagt, och det är sagt av Krister Wickman i den redan citerade artikeln i Le Monde. Men han hade också kunnat tillägga att för att ha råd att ha ett starkt försvar måste vi ha en stark ekonomi. Det är en sanning som vi nästa år får många tillfällen att begrunda, och om vi försvagar vår ekonomi genom ett utvecklat samarbete med EEC kommer vi att få än mera anledning att lära den läxan.

Herr talman! Det är möjligt att statsministern väljer att fortsätta sin tystnad inför de frågor jag riktat till honom i min interpellation. Det är också möjligt att han väljer att ta upp dem till debatt. Jag beklagar om han inte vill besvara mina frågor. Om han besvarar dem, beklagar jag endast att han inte gjorde det redan från början så att jag haft möjlighet att ta upp ett ordentligt meningsutbyte och inte som nu endast förfogar över rätten till två korta repliker.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att konstatera att för de stora riksdagspartierna och majoriteten av svenska medborgare är frihandeln den avgörande frågan i våra relationer till EEC. I andra frågor som aktualiseras vid vår anslutning till EEC finns det nyanser i bedömningen. Skall man döma av de två anföranden som hittills är hållna i debatten i dag föreligger det ganska stora meningsskiljaktigheter. Det ankommer inte på mig att recensera herr Burenstam Linder. Jag skall inte polemisera mot honom, därför att jag tror att det ligger en viss riktighet i de farhågor han här radade upp. Men jag vill bara göra det konstaterandet att ingen i dag kan säga i vad mån dessa negativa faktorer är undanröjda, när vi får ett fullständigt avtal med EEC, just därför att vi står i inledningskedet till en förhandlingsomgång.

Om man jämför opinionsläget i vårt land med förhållandena i Danmark och Norge kan man nog konstatera en större enighet i den primära förhandlingsmålsättningen i vårt land än i dessa andra länder.

Den meningsriktning jag företräder har ständigt slutit upp kring strävandena att frigöra handeln och vidga det ekonomiska samarbetet både i vår egen världsdel och i världen som helhet.

Vi fäster mycket stor vikt vid att man anstränger sig och undersöker de möjligheter till ytterligare tullsänkning och frigörelse av handeln som kan finnas inom GATT-avtalets ram. Men när vi vet att ca 70 procent av vår export går till EEC- och EFTA-länderna är det naturligtvis ett primärt intresse att medverka till ett utvidgat ekonomiskt samarbete i Västeuropa.

Sverige är av tradition ett lågtulland. Jag utgår därför ifrån att vi också kan acceptera den allmänna målsättningen som EEC har för sin handelspolitik på lång sikt, nämligen en harmonisk utveckling av världshandeln, en stegvis avveckling av restriktionerna i handeln mellan alla länder, en sänkning av tullmurarna och sund konkurrens. Men jag måste säga att EEC-staterna hittills inte lyckats åstadkomma några

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

nämnvärda framsteg på detta område. Tvärtom kan man skönja vissa inslag av protektionism som inte stämmer med Romtraktatens anda i fråga om världshandelns utveckling.

Nu upplever vi, som redan är påtalat i debatten, att EEC har gått ut med mycket kärva förhandlingsbud särskilt mot de neutrala staterna men även i några fall mot kandidatländerna, kanske speciellt Norge. Av detta drar jag för min del två slutsatser. För det första att det politiska inslaget i EEC-gemenskapen nu betonas starkare än förut. För det andra att man tydligen har svårt att förstå att den svenska neutralitetspolitiken och den finska utrikeskursen under hela efterkrigstiden har utgjort en stabiliserande faktor i Nordeuropa och att det är ett alleuropeiskt intresse att denna stabiliserande faktor kan vidmakthållas.

Personligen har jag ansett att även om Romtraktaten till form och innehåll i första hand är en ekonomisk union så har vi så många uttalanden från framstående EEC-politiker där den politiska och militärpolitiska enhetstanken starkt understrukits att man inte kan ta miste på den långsiktiga inriktningen.

Det gäller alltifrån Bonndeklarationen 1961 till regeringschefsmötet i Haag i december 1969 där regeringscheferna enades om att låta utarbeta en plan för ett stegvist upprättande av en ekonomisk och monetär union och där man gav utrikesministrarna uppdraget att lägga fram en plan för hur det politiska samarbetet mellan EEC-länderna skulle formas. Haagmötets intentioner fullföljdes som vi alla vet genom upprättandet av Werner- respektive Davignonplanen.

Redan Davignonplanen förutsatte regelbundna militärpolitiska och försvarspolitiska konsultationer och detta, menar jag, utgjorde ett allvarigt hinder för svenskt fullt medlemskap. Om Wernerplanen däremot kan sägas att om den fullföljes i sin helhet leder den absolut fram till en mycket stark centralisering på federalistisk grund av den ekonomiska politiken i Västeuropa och av närings- och penningpolitiken. Det är fråga om en mycket långtgående överstatlighet som jag bedömer omöjliggör svenskt medlemskap med bevarad neutralitet.

Då kanske någon säger: Ja, men Wernerplanen syftar ju endast till en långtgående ekonomisk integration och monetär union och rör inte de utrikespolitiska förhållandena. Låt mig svara att Wernerplanen har så långtgående syften att försöket att skilja mellan ekonomisk politik och utrikespolitik i detta fall är ungefär detsamma som att försöka dra ett streck i vatten och tro att det skall bestå.

När den svenska regeringen i september i år inför EEC-ländernas ministrar presenterade sin syn på förhållandet mellan Sverige och EEC gjorde man uttryckliga reservationer i fråga om det samarbete som kunde komma att växa fram på grundval av Davignon- och Wernerrapporterna. Reservationerna överensstämde med den ståndpunkt som centerpartiet intagit. Vårt parti ställde sig då och står även i dag bakom dessa reservationer som formulerades på följande sätt:

”Vi kan inte delta i sådana former av samarbete beträffande de utrikespolitiska, ekonomiska, monetära och andra frågor som enligt vår bedömning skulle äventyra möjligheterna att bedriva en fast neutralitetspolitik. Detta innebär att vi inte kan delta i ett förpliktande

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

utrikespolitiskt samarbete inom en viss grupp av stater med syfte att utforma gemensamma ståndpunkter. Gränser sätts också för våra möjligheter att acceptera en överflyttning från nationella och till internationella organ inom ramen för en ekonomisk och monetär union.”

Jag poängterar än en gång att vi för vår del står bakom denna deklaration.

Å andra sidan tror jag att det är angeläget att observera att i det memorandum som regeringen – jag betonar i enighet mellan partierna i utrikesnämnden – förelade EEC den 10 november i fjol går Sverige mycket långt i vilja att förhandla om centrala frågor vid sidan om den industriella frihandeln.

Man förklarade sig exempelvis beredd att delta i ett konsultationsförfarande beträffande konjunktur- och stabiliseringspolitik, medelfristig ekonomisk planering och monetära frågor och uttalade att Sverige var berett att diskutera olika lösningar för att realisera ett sådant samarbete.

Det betonades att Sverige fäster stort avseende vid att få tillfälle att i lämpliga former delta i EEC:s samarbete på sådana områden som industripolitik, teknisk forskningspolitik, energipolitik och miljöpolitik. Den svenska regeringen förklarade sig vidare beredd att diskutera ett samarbete innefattande ömsesidiga förpliktelser också på andra områden.

Försöker man se objektivt på de områden som vårt land förklarat sig genom regeringen beredd att förhandla om, tror jag att man måste konstatera att de täcker mycket breda fält av EEC-staternas samarbete.

Vi har förklarat oss beredda att förhandla om snart sagt nästan allt som EEC-samarbetet omfattar, naturligtvis med undantag för sådant för vilket gränser dras i vår neutralitetspolitik, som vi alla har betonat icke är förhandlingsbar. När man nu från vissa håll inom EEC förklarar att vi endast vill plocka russinen ur kakan men inte är beredda till några uppoffringar har jag svårt att förstå den sakliga grunden till sådana påståenden. Jag frågar mig om vi skall gå längre och på vilket område vi i så fall skall göra det. Ja, det ligger närmast till hands att fråga, om man skall tolka sådana uttalanden så att krav kommer att ställas på att vi också skall ikläda oss förpliktelser i fråga om en gemensam utrikes- och försvarspolitik. Sådana krav har icke ställts och jag hoppas att de inte kommer att ställas. Mot bakgrunden av hela den lista vi har radat upp för områden, som vi har varit beredda att förhandla om, har jag emellertid inte kunnat finna någon logik i påståendet att vi endast är ute för att plocka russinen ur kakan.

Jag vill säga ett par ord beträffande jordbruket, eftersom det sällan har förekommit i våra debatter om EEC i detta hus. Förhandlingsmandatet är ju såvitt jag förstår inte till alla delar preciserat. Vi vet att krav har rests från de nuvarande EEC-länderna och kandidatländerna, särskilt från Danmark, på en del ensidiga preferenser för jordbruksprodukter och trädgårdsalster på vår marknad. Jag vill säga till statsministern att vi från vårt håll med skärpa uppmanar regeringen att avvisa sådana krav.

Jag vill i anslutning till vad herr Burenstam Linder sade framhålla, att om Sverige skulle gå med på väsentliga preferenser på dessa områden, måste det innebära att vi tränger tillbaka vår egen produktion, och då råkar vi såvitt jag förstår i kollision med neutralitetsbegreppet i vad avser

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

en tryggad livsmedelsförsörjning.

Frågan är inte, om svenskt jordbruk har bra eller dålig konkurrenskraft. Så gott som alla bedömare anser att svenskt jordbruk står sig väl vid en internationell jämförelse. Vi ligger tio år – eller i vart fall mellan fem och tio år – före EEC på jordbruksområdet. Detta framhölls senast i en TV-sändning för några dagar sedan, där man gjorde jämförelser mellan vårt jordbruk och EEC-ländernas. Skillnaden i prisnivå mellan svenska jordbruksprodukter och EEC:s är relativt liten – omkring 10 procent – trots att skillnaderna på kostnadssidan är betydande. Där kan nämnas att vi i vårt land har dubbelt så höga arbetslöner, därför att vi har velat förse jordbrukarna och lantarbetarna med en dräglig inkomst. Man skulle kunna räkna upp många andra faktorer, exempelvis att subventionerna vid sidan av priserna är ringa i vårt jordbruk, medan de motsvarar mer än 10 procent av det samlade produktionsvärdet i EEC.

Det är alltså andra skäl som har gjort att företrädare för jordbrukets organisationer sagt att jordbruket under de uppkomna förhållandena inte kan delta i den gemensamma jordbrukspolitiken när medlemskap är uteslutet. För att man skall kunna uppnå fri handel på jordbruksområdet är det helt enkelt en nödvändighet, har det sagts, att kunna delta i och påverka de institutioner som handlägger jordbrukspolitiken. I annat fall skulle vi vad beträffar jordbruket ställas inför fullbordat faktum på många områden av stor betydelse för det svenska lantbrukets och därmed landsbygdens utveckling. Jordbruket skiljer sig från industrin – men man kan naturligtvis som en konsekvens resa frågan, om inte detta gäller också för industrin – i så måtto att näringen både här i landet och inom EEC-området arbetar under ett invecklat regleringssystem. Jag tycker mig ha utläst att allmän förståelse har visats för denna synpunkt, när kommissionen har hävdats dessa ståndpunkter.

Men likväl har, som jag nämnde, krav rests på att delar av vår jordbruksmarknad skulle få influeras av ytterligare import. Ett argument har varit att Sverige måste ge något för den stora fördel man får genom tillgången till Europamarknaden för industrivaror. Där vill jag, herr talman, säga att detta är ett argument med dålig bärkraft, därför att Sveriges import av industrivaror per år räknat är 3 miljarder kronor större än vår export till det utvidgade EEC-området.

Jag menar att bland det sämsta som kan hända är att det hela nu utvecklar sig till en köpslagan näring mot näring. Vi vill på alla sätt värja oss mot en utveckling som kan innebära att något ges på jordbruksområdet som betalning för ytterligare förbättringar på industrisidan, t. ex. i fråga om papper. EEC-budet där är naturligtvis inte tillfredsställande – regeringen har sagt att det är oacceptabelt, och jag kan instämma i det – särskilt som det innebär tullar gentemot EFTA-länder, tullar som med mycket stor möda tidigare har tagits bort. Men jag tror att det kan vara skäl till besinning här. Vad frågan egentligen gäller är hur snabbt vi skall få förbättringar i fråga om exporten av exempelvis vissa pappersslag. Jag vill i det sammanhanget passa på att instämma i de synpunkter som herr Helén framförde när det gäller fiskerifrågorna.

Herr talman! Vi har sällan, kanske inte någon gång när vi har debatterat EEC-frågorna, kommit in på den nordiska aspekten. Jag tror

att en EEC-anslutning också bör skärskådas utifrån nordisk synpunkt.

Jag vill göra ett klarläggande som är viktigt när vi talar om dessa ting. Det är viktigt därför att utan en sådan precisering vilseleder vi oss själva men framför allt den nordiska allmänheten. Särskilt vi som är aktivt engagerade i det nordiska samarbetet får ofta frågan: Kan samarbetet inom Norden fortsätta, om Danmark och Norge blir medlemmar av EEC, medan de övriga länderna får annan anslutning?

Jag tror att den frågan är fel ställd. Det är ingen ja- eller nej-fråga, ty det nordiska samarbetet är ju inget enhetligt begrepp. I nordiskt samarbete ingår en oerhörd mångfald av element. På praktiskt taget varje avsnitt av samhällslivet finns det nordiska samarbetsformer. På mycket viktiga områden har vi t. o. m. tagit eller står i begrepp att ta nya steg som på ett annat sätt än tidigare kommer att förankra det nordiska samarbetet fastare.

Jag tänker i sammanhanget på det reviderade Helsingforsavtalet som bl. a. gett oss Nordiska ministerrådet och en bättre organisation av Nordiska rådets sekretariat. Jag tänker på det nya kulturavtal som träder i kraft nu på nyåret och på det avtal om nordiskt transportsamarbete, Nordtrans, som jag förstår att regeringen snart kommer att lägga fram.

Allt detta kan sägas tillsammans utgöra vår vardagliga nordiska verklighet, och det är alldeles klart att det inte kan hotas eller rubbas av Danmarks och Norges eventuella EEC-medlemskap.

Som jag tidigare sade anser jag det viktigt att hålla denna precisering klar för oss: att nordiskt samarbete består av en mångfald element. Jag har velat göra denna distinktion därför att den är dels viktig i sak, dels viktig ur den synpunkten att när jag nu övergår till att tala om en del svårigheter i det nordiska samarbetet så vill jag inte bli missuppfattad och beskylld för att vara pessimist.

Man måste tyvärr konstatera att även om vi inte på detta stadium kan särskilja alla problem i deras detaljer, så finns det en rad problem som avtecknar sig för det nordiska samarbetet med den form av anslutning som vi nu synes få med EEC. Det väsentligaste elementet i en sådan uppgörelse, tullunionen, har helt fallit bort. Regeringen säger att vår förhandlingsmålsättning inte fullt ut kunnat uppnås i detta skede. Man får intrycket att det kan vara en tidsfråga. Om målsättningen inte kan realiseras nu, frågar man sig: Vad finns det för indikationer på att det skulle vara möjligt vid en annan tidpunkt? Kanske är det möjligt. Vi får hoppas att så är fallet, eftersom det så starkt från alla håll betonats att avtalet skall kunna utvecklas.

Men vad är det då, herr talman, för problem som vi kommer att möta i det nordiska samarbetet? Ja, tyvärr saknar vi en mera utförlig redovisning härför från regeringssidan och jag vill här uttrycka förhoppningen att vi inte bara får en sådan utan framför allt en redovisning av hur regeringen vill bemästra de problem vi möter i det nordiska samarbetet.

Största intresset här i dag tilldrar sig väl den ekonomiska sektorn även om det finns problem inom andra och viktiga områden.

Ur nordisk synpunkt är det beklagligt att det inte varit möjligt att få till stånd en tullunion. Själva syftet med tullunionen är ju att varutrafiken inom denna skall kunna ske med ett minimum av gränshin-

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

der. Det system som vi nu tycks få innebära som redan påpekats att det tulladministrativa förfarandet kommer att bli annorlunda gentemot dem som står utanför tullunionen. Detta gäller t. ex. ursprungskontrollsystemet, som har apostroferats i debatten. Hittills har vi ju inom Norden visserligen också haft sådan kontroll i EFTA-sammanhang. Men dessa regler har vi själva varit med om att utforma och påverka och inte minst att tillämpa på ett förnuftigt sätt. När man ser hur det stora och mycket tunga maskineriet fungerar inom EEC kan man inte annat än gripas av viss pessimism och oro för hur just de tulladministrativa problemen skall lösas. Ursprungskontrollfrågan är ett delproblem inom den tulladministrativa sektorn men jag skall inte här fördjupa mig i frågor som är tekniskt komplicerade.

Ett specialfall utgör livsmedelsindustrin därför att här är EEC:s och EFTA:s gränsdragning olika mellan vad som är industrivaror och således tullfria och vad som är jordbruksvaror, underkastade EEC:s marknadsregleringar. Detta problem kan kanske till en del lösas i de kommande förhandlingarna.

Det finns andra problem på det ekonomiska området som förtjänar att belysas, men trots att det är viktiga frågor vill jag inte ta kammarens tid i anspråk härmed. Vad jag eftersträvar är en försäkran från regeringens sida att man inte låter förhandlingarna i Bryssel helt överskugga de problem som vi kommer att möta på det nordiska planet utan att man i samarbete med de övriga nordiska länderna i tid tar upp dessa problem och söker finna möjliga lösningar. Jag har uppfattat det så att vi kom en bit på vägen när vi senast träffades – statsministrarna, marknadsministrarna och Nordiska rådets presidium.

Det har talats åtskilligt om näringslivet, och det är naturligtvis väsentligt att vi så snart som möjligt får framtidsutsikterna klarlagda. Vi brottas ju rent nationellt här i vårt land med osäkerhetsproblem inom näringslivet som tyvärr drabbar inte minst den mindre och medelstora industrin ute i landet. Denna industri är av avgörande betydelse om man vill driva en sådan lokaliseringpolitik som vi inom centerpartiet anser nödvändig. Det vore ytterst beklagligt om denna osäkerhetskänsla skulle öka på grund av ovisshet om förutsättningarna att betrakta Norden som en enhetlig och naturlig hemmamarknad. Vi har ju nått mycket långt i det nordiska produktionssamarbetet och utvecklingen av samhandeln genom borttagandet av tullarna inom EFTA.

Det har ju talats en del – och det ligger inom det nordiska fältet – om den fria nordiska arbetsmarknadens fortbestånd. När jag har diskuterat denna fråga med nordiska kolleger t. ex. i Nordiska rådets presidium har jag tyvärr nödgats konstatera att man möter olika uppgifter om vad som kommer att gälla. Jag har undrat varför de nordiska regeringarna inte har haft samma syn på den här frågan eller varför de inte har kunnat ena sig om en gemensam linje.

Om jag uppfattat situationen rätt så ter den sig dock bättre nu än de första regeringsuttalandena utvisade. Möjligheten att röra sig fritt inom Norden och där söka arbete, som nu är det grundläggande, skulle inte påverkas. Vad saken gäller är tydligen den 18 dagars preferens som arbetsmarknadsmyndigheterna inom EEC är ålagda att ge medborgare

från ett EEC-land.

En annan fråga av hög valör – jag skall bara nämna den utan att försöka analysera den – är frågan hur den nordiska socialförsäkringskonventionen skall kunna anpassas till EEC-reglerna. Den är inte heller klarlagd.

Jag vill gärna upprepa att jag har en i grunden optimistisk syn på det nordiska samarbetets framtid men samtidigt understryka att det behövs stark aktivitet både från oss parlamentariker inom Nordiska rådet och från de nordiska regeringarna för att möta svårigheterna.

I den situation som vi befinner oss i skulle jag se det som naturligt om vår egen regering här gick i spetsen. Kommer Danmark och Norge med i EEC, tror jag att regeringarna och förvaltningen där blir så överbelamrade med alla de praktiska problem som medlemskapet medför att det finns risk för att det nordiska intresset kommer i kläm. Därför har enligt min mening den svenska regeringen en stor uppgift att fylla genom att komma med konstruktiva förslag, där vi parlamentariker självfallet skall hjälpa till efter vad vi förmår.

Låt mig sammanfatta! Centerpartiet är ingalunda belåtet med det förhandlingsbud som EEC har presenterat Sverige. Den tolvåriga övergångstiden som föreslagits beträffande tullavveckling på pappersproduktens område är klart otillfredsställande. Sak samma gäller de varor för vilka särbehandling med längre övergångstider föreslagits. Jag skall inte räkna upp dem alla; och till en del är de väl ännu inte helt kända. Det måste vara orimligt – det behöver knappast sägas från denna talarstol – att just på dessa områden resa nya tullmurar mellan EFTA-staterna. Vi önskar en total frihandel inom industrisektorn som står i överensstämmelse med GATT-reglerna och innebär att tullfriheten mellan EFTA-staterna bevaras.

Vi beklagar vidare att EEC inte vill acceptera de enkla ursprungsregler som tillämpas inom EFTA-området. En skyddsklausul är måhända nödvändig; herr Burenstam Linder var inne på det. Men den bör naturligtvis få en sådan utformning att den svenska exporten på den utvidgade EEC-marknaden inte känner sig ständigt hotad – ett hot som växer ju slagkraftigare vår export på EEC-området blir. Jag delar statsministerns uppfattning i interpellationssvaret att man bör sträva efter att tillämpa skyddsklausulerna så litet som möjligt.

Att avtalet skall vara utvecklingsbart ser vi också som ett nödvändigt krav.

På alla dessa områden uppmanar vi regeringen att vid förhandlingarna söka tillgodose Sveriges intressen och, jag betonar det, inte bara Sveriges intressen utan därmed också i ett längre tidsperspektiv EEC-staternas intressen. Vi stöder regeringen i dess strävanden på dessa områden.

Slutligen, herr talman, vill jag inte spekulera i huruvida Danmark och Norge har möjligheter att uppnå medlemskap. Klart är att opinionen är splittrad i båda länderna. Men skulle dessa länder hamna utanför medlemskapskretsen kan enligt min mening Nordekplanen på nytt komma att aktualiseras. I ett sådant läge finner jag det inte osannolikt att frågan om ett nordiskt frihandelsblock, som i lös avtalsform ansluts till EEC, kan komma att allvarligt behöva prövas.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Men det allra mest väsentliga är att en uppdelning av vår värld i olika, protektionistiska handelsblock aldrig kan vara något slutmål. Inte minst för utvecklingsländernas skull är en successiv frigörelse av världshandeln det framtidsmål som vi måste eftersträva.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Fru talman! I den här debatten förefaller det nödvändigt att erinra om vad EEC – Västeuropeiska ekonomiska gemenskapen – egentligen är för någonting. EEC kan delvis ses som en produkt av det kalla kriget. Romfördraget 1957 hade föregåtts av nästan ett årtiondes strävanden till s. k. politisk och ekonomisk integration inom Atlantpaktens ram. Dessa strävanden understöddes energiskt av USA. De syftade till att stärka Atlantpakten ekonomiskt och politiskt och underlättade den av USA livligt eftertraktade militära återupprustningen av Västtyskland. Men tillkomsten av EEC ingår också i ett större historiskt perspektiv. Den tyska storfinansens dröm om ett ökat ekonomiskt livsrum i Europa, om fri och obehindrad tillgång till arbetskraft, råvaror och marknader i ett europeiskt "storum" går tillbaka till sekelskiftet. När västmakterna efter det andra världskriget – i strid mot Potsdamavtalen – restaurerade det tyska monopolkapitalet i Bonn-republiken återuppstod därmed också samma imperialism, samma krav på nyordning i Europa, samma hot mot de europeiska folkens nationella självbestämmanderätt.

EEC som det existerar i dag är de västeuropeiska monopolens gemenskap. I deras intresse skall EEC-länderna utgöra en gemensam marknad med fri rörlighet för varor, kapital och arbetskraft.

Det handlar här i och för sig inte om friare handel. Varuhandeln mellan olika länder kan underlättas genom tullsänkningar och handelsavtal mellan suveräna stater. EEC är däremot dels en tullunion med en gemensam tullmur utåt – som i genomsnitt är högre än Sveriges och som särskilt drabbar import från icke industrialiserade länder – dels en ekonomisk gemenskap.

Som ekonomisk gemenskap syftar EEC i första hand till att garantera kapitalet full rörelsefrihet inom EEC-området. Sådan rörelsefrihet förutsätter att de enskilda ländernas möjlighet att kontrollera ut- eller inflödet av kapital bryts ned, och att de enskilda länderna förpliktar sig att ge hela EEC-områdets företag och kapitalägare samma rätt att etablera sig, förvärva aktier och annan egendom som de inhemska kapitalisterna har. Den gemensamma kapitalmarknaden förutsätter också en gemensam arbetsmarknad. Om kapitalet skall kunna flytta vart det vill måste naturligtvis också arbetare och andra löntagare få lov att flytta dit kapitalet vill.

Kapitalets fria rörlighet inom EEC kräver alltså omedelbart vissa inskränkningar i den politiska nationella självbestämmanderätten. Men den har också indirekta följdverkningar. Kapitalackumulationens – kapitaltillväxtens – utveckling och inriktning, kapitalisternas beslut att investera eller lägga ned företag och att överföra kapital mellan olika

sektorer och regioner är avgörande förutsättningar för staternas ekonomiska politik. Stora skillnader mellan ekonomisk politik i de olika EEC-länderna är därför på längre sikt svärförenliga med obegränsad rörelsefrihet för kapitalet inom EEC. Den logiska konsekvensen av den gemensamma marknaden är därför ett successivt upphävande av de anslutna ländernas möjligheter att föra en självständig politik – i första hand på det ekonomiska området och som följd härav också på alla andra områden. Utvecklingen inom EEC har följt denna logik.

Denna utveckling har varit medvetet eftersträvad och klart företecknad alltifrån EEC:s tillkomst. EEC är från början utrustad med s. k. överstatliga organ, början till en ny statsmakt, med rätt att i avsiktligt oklar omfattning stifta lagar och utfärda förordningar gällande hela EEC-området. Genom sin byråkratiska sammansättning, sitt hov av korporativt sammansatta rådgivande kommittéer och den fullständiga bristen på parlamentarisk kontroll kan dessa organ sägas vara en idealmodell för den monopolkapitalistiska staten.

Så också genom sitt politiska handlande. EEC:s jordbrukspolitik gynnar storjordbruk och expansiva regioner men påskyndar ruineringen av småbrukare och utarmningen av redan fattiga områden – någonting som kanske centerpartiet borde observera. På samma sätt skall regional- och arbetsmarknadspolitik underordnas vad man kallar den "sunda konkurrensens" regler, dvs. underlätta koncentrationen av kapital och industri till s. k. lönsamma områden och göra andra till leverantörer av överskottsarbetskraft. Transportpolitiken är den till sina konsekvenser välbekanta "fria konkurrensen" mellan olika transportsätt. Industripolitiken skall bidra till koncentration, sammanslagningar och monopolisering och direkt gynna de största "Europaföretagen".

Vad har svenska lönarbetare, småbönder och andra småföretagare, människor i glesbygden eller i de överexploaterade storstadsområdena gemensamt med en sådan politik? EEC:s verkliga syfte är att tjäna som hävstång för en fortskridande koncentration av makt och egendom till det västeuropeiska monopolkapitalet, trusterna och kapitalmagnaterna. I motsvarande grad syftar den till att försvåra arbetarklassens och folkets motstånd genom facklig och politisk kamp.

Det växande motståndet mot EEC-anslutning bland arbetare, tjänstemän, småföretagare och ungdom i Sverige, i Norge, i Danmark grundar sig på deras konkreta egna erfarenheter av vad den monopolkapitalistiska s. k. strukturuomvandlingen innebär och på medvetandet om att EEC betjänar samma slags utveckling – men i europeisk skala och under den västeuropeiska storfinansens direkta kontroll.

I anslutning till vad herr Antonsson här nyss har sagt om de svårigheter som kan uppstå för det nordiska samarbetet vill jag bara betona att det ju inte alls är säkert att Norge och Danmark blir medlemmar i EEC. Det är lika troligt att de inte blir det. Man kan alltså fortfarande hoppas på en utveckling av det nordiska samarbetet.

Fru talman! Att ta ställning till svensk EEC-anslutning är samtidigt att ta ställning för eller emot nationell självbestämmanderätt. Det är ju självklart att svensk neutralitetspolitik har som första förutsättning att bestämmanderätten över alla avgörande delar av den svenska politiken

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

ligger i Sverige. Varje form av svensk anslutning till EEC omöjliggör en svensk neutralitetspolitik *därför att* den innebär ett uppgivande av viktiga delar av den nationella självbestämmanderätten. Talet om s. k. neutralitetsförbehåll har syftat till att söka dölja detta faktum.

De som är anhängare av svensk EEC-anslutning är också fullt medvetna om att en sådan anslutning inte kan förenas med bibehållen nationell självständighet. De har i olika varianter hävdat den ståndpunkten, att den nationella självbestämmanderätten skulle vara "föråldrad" eller "omöjlig". Att hävda nationell självbestämmanderätt har likställts med trångsynt nationalism. Med sådana allmänna och falska talesätt söker man prata förbi den konkreta och avgörande frågan. Den nationella självbestämmanderätten är en del av de demokratiska fri- och rättigheterna. Det svenska folket har rätt att välja till riksdagen, som i sin tur bestämmer regeringens sammansättning. Om rätten att fatta beslut om politiken, stifta lagar och utfärda förordningar överförs från Sveriges riksdag och regering till EEC:s överstatliga organ, då minskas därmed också det svenska folkets rättigheter till förmån för EEC-byråkratin och dess uppdragsgivare i den västeuropeiska storfinsansen. En sådan förändring ligger varken i det svenska folkets eller i något annat folks intresse.

Debatten om Sveriges förhållande till EEC har pågått under hela 1960-talet. Det vore frestande att skildra de olika turerna i diskussionen och de ståndpunkter som intagits av partierna. Regeringen har ju t. o. m. under en viss tidsperiod inte ens utslutit ett svenskt medlemskap i EEC, medan den numera funnit att "nära, omfattande och varaktiga förbindelser" bör förverkligas i andra former. Av de borgerliga partierna har moderata samlingspartiet varit det mest konsekventa, som hela tiden varit för ett medlemskap i EEC och inte ens nu tycks utsluta detta. Man har sällan här i riksdagen hört en så oblyg plädering för de kapitalistiska storföretagens intressen som den herr Burenstam Linder nyss gjorde. Vad kommunisterna beträffar så har vi under hela denna långa diskussion intagit den bestämda ståndpunkten att Sverige icke i någon form bör söka anslutning till EEC. De ekonomiska förbindelserna bör begränsas till handelsområde och tullfrågor m. m. lösas genom handelsavtal eller närmare bestämt preferensavtal.

Att Sverige icke kan söka medlemskap i EEC erkänns nu av de flesta partierna under tryck av utvecklingen inom EEC och den växande opinionen mot EEC-anslutning bland den svenska allmänheten. Ett svenskt medlemskap kan icke förenas med bevarad nationell självständighet. Denna uppfattning har bekräftats efter Davignon- och Wernerplanerna, men den borde ha varit självklar redan från början. EEC har hela tiden haft samma grundläggande karaktär.

Att Sverige heller inte bör söka s. k. associering med EEC har för oss hela tiden varit lika klart. Att Sverige *icke kan* vinna associering borde i dag vara helt klargjort också för anhängarna av denna anslutningsform. Den ståndpunkt som de ledande kretsarna inom EEC intar är ju helt enkelt att ett utvecklat kapitalistiskt land som Sverige har att välja mellan två saker: endera en fullständig anslutning till EEC, dvs. ett medlemskap, eller ett frihandelsavtal. Något tredje gives icke. Regeringen säger ju i sin deklaration klart ifrån att ett medlemskap är otänkbart. Jag vill ställa en

Torsdagen den
2 december 1971*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

direkt fråga till statsministern: Varför säger regeringen inte lika klart ifrån att även associering är otänkbar?

Från vår sida har vi även kritiserat regeringens förslag om en tullunion som en form för ett nära, omfattande och varaktigt samarbete mellan Sverige och EEC. En sådan tullunion – alltså att Sverige och EEC skulle ha gemensamma tullar utåt mot alla andra länder – skulle innebära en höjning av de svenska tullarna. Den skulle rikta sig framför allt mot de s. k. u-länderna och mot de socialistiska staterna. Handeln från dessa områden skulle fördyras och försvåras. Nu har ju såväl EEC-kommissionen som EEC:s ministerråd sagt nej till en tullunion i den förhandlingsgrundval som antagits. Också på den punkten vore det bättre att regeringen sade rent ut att en tullunion inte är tänkbar.

Vad som återstår är ett frihandelsavtal och det är om ett sådant regeringen nu avser att gå in och diskutera med EEC. Ett sådant frihandelsavtal kan ha olika omfattning och innehåll. Jag har redan tidigare framhållit att enligt vår uppfattning bör ett sådant avtal begränsas till vad som traditionellt ryms inom ett preferensavtal. Det bör gälla tullåttnader och lindring av andra handelshinder. Men det får inte innehålla några som helst bestämmelser som binder Sveriges ekonomiska och sociala politik.

Regeringen går såväl i dokumentet till EEC den 6 september som i dagens deklaration avsevärt längre än så. I dokumentet den 6 september begär man en tullunion. Regeringen förklarar sig vidare beredd att samordna sin handelspolitik mot tredje land med EEC. Den vill utsträcka kommissionens befogenheter på monopolområdet till Sverige och är beredd att låta domstolens rättspraxis slå igenom i Sverige. Den vill ha en viss samordning av den ekonomiska politiken. Regeringen vill vidare delta i EEC-staternas samarbete när det gäller industripolitik, teknisk forskningspolitik, energipolitik och miljöpolitik. Den vill ha ett samarbetsorgan på ministernivå. Den förklarar sig också märkligt nog vara beredd att pröva olika lösningar när det gäller ett samarbete mellan den svenska riksdagen och Europaparlamentet. När fick, fru talman, regeringen den svenska riksdagens mandat att ta upp överläggningar om ett sådant samarbete? Jag kan i varje fall inte erinra mig att någon sådan fullmakt givits.

I dagens regeringsdeklaration hänvisas till dokumentet av den 6 september och detta är tydligen alltså regeringens plattform. Det sägs också uttryckligen i regeringsdeklarationen att regeringen "vill skapa gynnsamma förutsättningar för en framtida utbyggnad av samarbetet". Ett frihandelsavtal är bara ett första steg mot ett närmare samarbete med EEC. Det är väl just det många har misstänkt. Regeringen har tvingats slå till en viss reträtt, men så fort läget medger det tänker den fortsätta sina ansträngningar att nå ett intimt samarbete med EEC.

Det finns enligt vår uppfattning andra målsättningar i det internationella ekonomiska samarbetet, som är betydligt mera både riktiga och viktiga. De avgörande frågorna på handelspolitikens område är att söka få till stånd ett annat mönster i den internationella handeln så att för det första u-länderna får en gynnad ställning, medan de nu har en missgynnad och är föremål för utplundring, för det andra handeln mellan kapitalis-

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

tiska länder och socialistiska länder, som nu är onormalt liten, snabbt kan ökas. Att lösa dessa stora problem på ett positivt sätt är enligt vår mening av oändligt mycket större betydelse såväl från allmän internationell synpunkt som med hänsyn till svenska folkets intressen än varje tänkbar lösning av den s. k. EEC-frågan.

Herr BOHMAN (m):

Fru talman! Den som alldeles nyss lyssnade till herr Hermansson och nu lyssnar på mitt anförande kommer med säkerhet att tro att vi inte talar om samma sak. De två anförandena illustrerar de gamla kända versraderna:

”Det som är sanning i Berlin och Jena,
Är bara dåligt skämt i Heidelberg.”

Herr Hermansson må förlåta mig att jag inte kommer att uppehålla mig vid herr Hermanssons skämt.

Fru talman! ”Med Storbritanniens beslut om inträde i sexstatsmarknaden, EEC, vänds ett nytt blad i Europas ekonomiska historia”, skriver en tidigare kollega till många av oss här i riksdagen, Nils Kellgren, i Veckans Affärers senaste nummer. Han tillägger: ”Brittisk common sense gör sitt inträde i Brysselkommissionens korridorer och sammanträdesrum och kommer för att stanna. Detta är chansen till utveckling mot ett större Europa, som också innefattar de neutrala staterna och möjliggör ett intimare samarbete mellan Västeuropa och öststaterna.”

Nils Kellgren och jag har ofta haft delade meningar och kommer säkert att ha det även i fortsättningen. Våra förhoppningar om vad EEC politiskt kommer att innebära är säkerligen inte alls identiska. Just därför finns det desto större skäl att stryka under den gemenskap som uppenbarligen föreligger mellan honom och mig, då det gäller att bedöma både vinsterna med ett fullvärdigt deltagande i samarbetet och riskerna vid ett svenskt utanförstående. I sistnämnda hänseende – då det gäller riskerna – har Nils Kellgren i en i dagarna utkommen skrift ”Socialisten och EEC” gjort några uttalanden som inte kan missförstås. Han angriper splittringen i EEC-frågan inom de socialdemokratiska partierna i västvärlden. Ställer sig – säger han – idérörelsen, den demokratiska socialismen, vid sidan av den europeiska utvecklingen och klamrar sig fast vid det gamla, då kommer den att dö. Den dömer sig själv till passivitet och borttynande. Människorna kommer att vända sig ifrån den. Den fyller inte sin historiska uppgift. Vägen i dag går inte över ”nationell självtillräcklighet och egoism utan över ett program för internationell samverkan”. Väljes den nationella vägen, då hamnar ”den svenska socialdemokratin i ett tillstånd av isolationism och provinsialism som bara leder till missanpassning, kverulans och avundsjuka”. Symtom på det tillståndet finns redan. Detta är Nils Kellgrens slutsats.

Den debatt, fru talman, som vi i dag lyssnat till har i stor utsträckning uppehållit sig vid ekonomiska och konkreta problem. Det är naturligt att vi nu, då en viktig förhandlingsfas på Sveriges slingrande väg till EEC passerats, försöker bedöma de samhällsekonomiska konsekvenserna av den lösning som i dag ter sig sannolik. Men det är också naturligt att försöka avrunda debatten med några mera ideologiskt-politiska betraktel-

ser över vad som skett och över vad som kan komma att ske om dagens begränsade svensk-europeiska samarbete inte fördjupas.

Vad beror det på att så mycket gått snett i våra kontakter med Europa? Vad är den egentliga orsaken till alla de vanföreställningar och den skrämselfpropaganda som blomstrat och bedrivits under det tiotal år då Europadebatter förts i vårt land? Hur kan det komma sig, att förvrängda föreställningar om Europa som en sammanslutning av katolska, kapitalistiska, reaktionära och anti-sociala stater kunnat slå rot? Är det Fältskärens berättelser som alltjämt spökar? I varje fall tycks herr Hermansson ha tagit intryck av pater Hieronymus. Vad ligger ytterst bakom den påfallande underskattning som många i vårt land gör sig skyldiga till rörande Sveriges möjligheter att som medlem i Europagemenskapen påverka utvecklingen och att fullfölja den fördelnings- och jämlikhetspolitik som många – ehuru i dag med större tvekan än tidigare – anser vara en förutsättning för morgondagens lyckorike?

En orsak kan vara bristen på kunskaper om gemenskapen mellan vårt land och det övriga Europa i historiskt, ekonomiskt, kulturellt och ideologiskt hänseende. Även under århundraden fyllda av politiska motsättningar och krig har Europas folk på olika sätt ständigt vävts samman. Ideologiskt var Europa redan i slutet av medeltiden i viktiga hänseenden mer homogent än i dag. Den ekonomiska enhetligheten kulminerade, skulle man kunna göra gällande, under de första årtiondena av innevarande århundrade. Den i nationalstater splittrade kontinenten har alltid varit omspunnen av ett nät av kommersiella och kulturella kontakter. De svenska bondestudenterna fick under 1500-, 1600- och 1700-talen sina kunskaper och sin kontakt med kulturvärlden vid de kontinentala universiteten – i Paris, Prag, Wien och Berlin. Som vandrande gesäller fick skråtidens hantverksmästare sina yrkeskunskaper där ute. Holländare, tyskar, briter och italienare knöt ihop de ekonomiska kontaktlinjerna. Penninginstitut i Hamburg och Wien finansierade investeringsprojekt, och även – det skall gärna medges – militanta furstars krig.

Hur många av dagens generation – den generation som tar så aktiv del i Europadebatten – känner till att vi i Norden fram till första världskriget kunde över gränserna utnyttja varandras myntenheter, att skolningen av en stor del av våra företagare, tekniker och studenter skedde i kontinentens handelshus, högskolor och universitet samt att man kunde resa passfritt i flertalet av Europas länder? Hur många har klart för sig att mellan- och efterkrigstidens protektionism och skyddsbarriärer är att betrakta som avvikelser i ett dynamiskt utvecklingsförlopp? Det är fel att betrakta Europasamarbetet som någonting nytt. Formerna är visserligen nya. Syftet är mera målmedvetet, aktiviteten mera styrd, men integrationen som sådan är fast förankrad i europeiska historiska traditioner.

Och behovet av ett samarbete över gränserna är i dag inte mindre utan större än förut. Som Nils Kellgren påvisar i den skrift jag citerade ur, kan de starka krafter som driver den tekniska, ekonomiska och sociala utvecklingen vidare inte i längden tolerera de murar som staterna fortfarande har försökt bygga upp. Dessa krafter kommer att på sikt visa sig vara starkare än tull- och handelsbarriärer. Den som tror sig kunna i

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

förlitan på sådana hinder eller på den egna ekonomiska politikens överlägsenhet leva inom de nationella bopålarerna obekymrad om det internationella skeendets dynamik, den kommer verkligen att möta bekymmer.

När man från de EEC-negativs flockar skjuter in sig framför allt på de fria kapitalrörelserna och den fria arbetsmarknaden, sker detta antingen i okunnighet om eller i medveten avsikt att fördölja den betydelse som arbetskraftens och kapitalets rörlighet har haft för det svenska välstånd som just dessa krafter nu åberopar som motiv för att ställa sig utanför skeendet. Det är européer – tyskar, holländare, valloner och engelsmän -- som har försett Sverige med den sakkunskap och den teknik som vi sedan har kunnat vidareutveckla och nyttiggöra. Det är växelspelet mellan idérika européer, som har strömmat in över våra gränser under århundraden, och vår egen yrkesskicklighet, som har skapat det moderna industrisamhället Sverige. Det är utländskt kapital som har finansierat våra järnvägar, en stor del av vår trävaruindustri och våra gruvor. Och utbytet på kapital- och arbetskraftsområdena kommer till konkret uttryck i det förhållandet bl. a. att svenska multinationella företag i dag sysselsätter tre gånger så mycket folk utomlands som utländska företag ger arbete i vårt land – 200 000 mot i runt tal 70 000 anställda.

Det ekonomiska samspelet är också beroende av sociala, politiska och kulturella inflytelser från vårt gemensamma Europa. Det svenska partiväsendet, våra partibildningar och inte minst vårt största demokratiska parti har som bekant i allra högsta grad fått de ideologiska grundstenarna inmurade av engelska och tyska tänkare. Vår generella syn på politiken, vår syn på människan och människornas samspel inom den samhällliga gemenskapen bygger på värderingar som är de europeiska demokratiernas – hävdandet av människornas lika värde, tankens obegränsade frihet och rätten som grundval för samhällsverksamheten. Okunnighet om vad europeisk gemenskap inneburit och alltjämt innebär kan alltså – menar jag – vara en av orsakerna till den brist på inlevelse och förståelse och till det motstånd mot Europa som kommit till uttryck i den politiska debatten här hemma och som också i alltför hög grad kommit att prägla regeringens EEC-handlande.

En annan orsak, fru talman, till vår brist på handlingsberedskap och engagemang kan vara att Sverige till en början varken förstod eller trodde på möjligheterna att förverkliga de europeiska strävanden som började växa fram under efterkrigstiden. Man var på något sätt så fångad i det förflutnas motsättningar och utgick i så hög grad ifrån ytliga nationella intressekonflikter att man länge betraktade det europeiska samarbetet som verklighetsfrämmande och utopiskt. Man tog det inte på allvar. Det angick inte oss. Vi svenskar med Europas högsta välstånd kunde i varje fall stå utanför. Tage Erlanders Metalltal präglades i hög grad av denna grundsyn och den nationella självtillräcklighet som låg bakom den.

Och en tredje orsak som naturligtvis sammanhänger med de två av mig nyss nämnda är att Sverige helst velat lyfta blicken över horisonten för att få ge uttryck för det svenska verksamhetsbegäret på det internationella området inom FN eller bland konflikthärdar långt utanför den europeiska närheten. Styrkan i våra utrikespolitiska engagemang har stått

i omvänt förhållande till avstånden. I de utrikespolitiska debatterna har Europapolitiken spelat en undanskynd roll trots att den i så hög grad påverkar våra egna ekonomiska och politiska arbetsbetingelser.

Jag har, fru talman, här i kammaren tidigare återoppat dåvarande ledamoten av den svenska regeringen, Dag Hammarskjöld, som en ropandes röst i den socialdemokratiska öknen. Jag har hänvisat till hans bekännelse till den europeiska identiteten i en uppsats i Svensk Tidskrift år 1951, där han på ett lika entusiastiskt som förutseende sätt skildrar Europas framtid och Sveriges förhållande till den. Han förmedlar i sin artikel en djup känsla för de europeiska folkens ansvar "för den livsform och det andliga och kulturella arv som gör dessa folk till medlemmar av ett särskilt nationernas samfund inom ramen av de vidare kretsar som den västliga världen och FN utgöra". Ett djupt svalg skiljer Dag Hammarskjölds Europasyn från den futtiga och krassa Europapolitik som hans sentida efterträdare i den socialdemokratiska regeringen har fullföljt.

Det finns en känd europeisk tidskrift, som bär det i svenska regeringskretsar säkerligen gångbara namnet "Vision". Tidskriften analyserar i sitt senaste nummer det just nu aktuella förhandlingsläget. På omslaget ser man hur de nya sameuropeiska banden stickas ihop av de olika staternas garn. Omslagssidans rubrik är "Knitting the new Europe together" – vi stickar ihop det nya Europa. Betecknande nog saknas de svenska färgerna i väven. Det är inte bara i "Vision" utan även på andra håll runt om i Europa, där Europasamarbetet diskuteras – i litteraturen, i massmedia och i sammanslutningar av olika slag – som Sverige numera ställs utanför den europeiska gemenskapen i vidsträckt mening. Det är inte, fru talman, blott ett uttryck för europeisk sentimentalitet om jag nu gör gällande, att det känns både vemodigt och djupt oroande att finna att vårt land plötsligt står utanför ett händelseförlopp med det historiska förflutna som det här är fråga om.

Vart kommer, fru talman, denna nya svenska isolationism att föra oss? Har vi spelat ut vår roll i det europeiska samarbetet? Eller kommer det trots allt ändå att bli möjligt för oss att fylla en uppgift och att bidra till vår gamla världsdelens framtida utveckling? Vi kommer – allt tyder på det – att få lägre tullar på en stor del av vår export och därmed lättare att avsätta varor inom en marknad bestående av nära 300 miljoner konsumenter. Men vi kommer också att öppna våra gränser för ett inflöde av varor från konkurrenskraftiga europeiska företag, som är sinsemellan bundna av konkurrens- och samarbetsregler inom Gemenskapen, vilka stärker deras möjligheter att bedriva en effektivare konkurrens *utanför* Gemenskapens ram. Vårt jordbruk kommer att stå utanför. För en stor del av dess bearbetade produkter kommer nya hinder att resas emot både Europa och flera av våra tidigare EFTA-vänner. Vi får inte det medinflytande och medansvar som följer med en fastare anknytning till Europa. I stället kommer vi i det lösliga samarbete, som ett handelsavtal innebär, att alltid vara den svagare parten. I lösa förbindelser är det alltid en part som är svagare än den andra och som i stor utsträckning blir beroende av dennes godtycke. Det gäller här som på andra områden i livet.

Vad innebär det exempelvis – frågan har ställts av både herr Helén

och herr Burenstam Linder – att en marknad på nära 300 miljoner människor, en marknad som tar emot två tredjedelar av vår export, när som helst kan diskriminera svenska varor för att skydda egna intressen? Svenska produkter som lyckats komma in på marknaden och hävda sig löper stora risker för att få handelshinder i sin väg. Detta är innebörden av de skydds-klausuler som motparten vill att avtalet skall innehålla. Det har inte talats så mycket om detta, men vi vet att dessa klausuler finns med i bilden som negativa realiteter. Det land inom EEC som känner sig stört av framgångsrik svensk export skall kunna kräva sådana skyddsåtgärder av kommissionen i Bryssel, i trängande fall utan förberedande procedurer självt vidtaga sådana. Kommer sådana och andra begränsningar av vår ekonomiska självständighet inte att göra det besvärligt för oss, fru talman, att övertyga främmande stormakter om vårt oberoende och vår handlingsfrihet? Kommer vår ekonomi att bli så stark att vi framdeles kan betala de försvarskostnader, som utgör den nödvändiga och helt avgörande förutsättningen för vår alliansfria utrikespolitik?

Sådana aspekter har redan berörts av herr Burenstam Linder. Då jag nu behandlar Sveriges nya situation i Europa – det är en för oss helt ny situation – tänker jag främst på de politiska och allmänna konsekvenserna av vårt avståndstagande från det integrerade europeiska samarbetet. Man har ibland uppställt ett europeiskt samarbete som ett alternativ till den "amerikanska kapitalismen" och den "sovjetiska diktaturen". Det är möjligt att det alternativet hade ett visst fog för sig för låt mig säga 20 år sedan. I dag är det andra alternativ som avtecknar sig på den världspolitiska scenen. Kinas inträde i FN, Kinas ökande ekonomiska och militära makt, som kommer att ge världens folkrikaste nation helt andra möjligheter att spela sin roll i världspolitiken än vad den haft i det förflutna, ger oss en ny världsbild. Allt tyder på att Förenta staterna kommer att successivt begränsa sina internationella åtaganden. Den sovjetiska s. k. avspänningspolitiken i Europa får väl, bland andra motiv, antas vara inriktad på att åstadkomma just den här effekten. Den nya ekonomiska giganten Japan försvårar ytterligare möjligheterna att bedöma morgondagens utveckling. Det är i dag alltså svårare än någonsin tidigare att sätta in de aktuella tendenserna i ett längre tidsperspektiv. I ett hänseende tror jag ändå man vågar göra det. Det gäller Europa. Jag tror att aldrig tillförne har behovet av ett ekonomiskt och politiskt starkt Europa varit så framträdande som just nu för att balansera de starka krafterna i omvärlden och garantera trygghet och ekonomiskt framåt-skridande i en allt hårdare konkurrerande värld, och när jag använder ordet konkurrerande syftar jag inte bara på konkurrens i ekonomiskt avseende.

Och det är detta Europa, fru talman, som Sverige alltså nu kommer att stå utanför. Regeringens motiv har varit, att medlemskap i EEC är oförenligt med svensk alliansfri politik. I motsats till det neutrala Irland, som ansett sig kunna förena medlemskap och neutralitet, har det för Sverige alltså varit fråga om ett antingen-eller. Regeringen har påstått och påstår fortfarande, att ledande företrädare för medlemsstaterna har gjort så långtgående uttalanden om behovet att integrera politik, ekonomi och försvar och att Werner- och Davignonrapporternas målsättning i så hög

grad begränsar vår utrikespolitiska rörelsefrihet, att en självständig svensk neutralitetspolitik inte skulle kunna fullföljas. Det parti jag tillhör har hävdat, att regeringens påståenden inte är bestyrkta, eftersom Sverige inte velat slutföra några medlemskapsförhandlingar och därmed inte heller kunnat få klarlagt, i vad mån Europas stater är beredda att ge vårt land de garantier för utrikespolitiskt oberoende som Sverige självt anser nödvändiga. Det är vi själva som ställer upp de förbehåll som vi anser nödvändiga.

Vad emellertid den socialdemokratiska regeringen inte tycks ha tagit hänsyn till är att dess ståndpunktstagande – i varje fall på sikt – kan befaras få en effekt som är motsatt den som man eftersträvar. Jag ifrågasätter nämligen om inte de förändringar i världsbilden som nu börjar kunna skönjas kan komma att leda till – jag säger *kan* komma att leda till – att en liten isolerad nordeuropeisk stat de facto kan få svårt att hävda sin egen utrikespolitiska handlingsfrihet. Finns det – frågar jag med andra ord – inte risk för att det som nu sker ute i Europa, i och med att Norge, Danmark och det neutrala Irland samt Storbritannien inte längre står utanför och balanserar EEC utan i stället ger EEC förstärkt auktoritet och slagkraft, kan medföra isolering för vårt land och därmed ökat beroende av andra än vad fallet skulle ha blivit, om vi aktivt medverkat i Europasamarbetet och själva fått påverka dess inriktning med nödvändiga neutralitetsgarantier?

Fru talman! De europeiska nationernas bedömning av vårt land – att vi alltså står utanför det samverkande Europa – är inte alldeles betydelselös. De upprepade och alltjämt och med rätta vidhållna kraven på "nära, varaktiga och omfattande förbindelser" med Europa vittnar om att även regeringen är medveten härom. Men så länge Sverige inte är villigt att påtaga sig de förpliktelser Europas nationer anser att den europeiska solidariteten kräver, föreligger påtagliga risker för att Sverige kommer att alltmer isoleras ekonomiskt, kulturellt och politiskt, risker alltså för att också vår nationella handlingsfrihet kan komma att successivt begränsas. I ett längre perspektiv kan frestelsen för utomstående makter att utöva påtryckningar på oss öka i takt med vår europeiska avstängning.

Jag är, fru talman, självfallet medveten om att vi i dag inte kan vara bergfast övertygade om att Norge och Danmark kommer med i samarbetet. De synpunkter som jag har framfört är alltså delvis hypotetiska. Personligen tror jag att det på sikt är ett klart svenskt intresse att våra närmaste grannar som medlemmar deltar i Europasamarbetet och utövar inflytande på det europeiska handlandet. Det torde långt ifrån sakna betydelse för vårt eget förhandlingsläge, om Norge och Danmark vinner medlemskap eller inte. De koncessioner EEC är villigt att ge oss är, såvitt jag förstår, i hög grad beroende på EEC:s önskemål att få med de här båda länderna i Gemenskapen. Men de slutsatser och farhågor som jag har fört fram skulle självfallet ha kommit till uttryck på ett annat sätt, om jag hade varit övertygad om att norskt medlemskap kommer att falla på EEC:s fiskeripolitik och att Norge drar med sig Danmark i fallet. Men jag vill inte i dag – jag anser att det vore felaktigt att göra det – spekulera om konsekvenserna inom den nordiska regionen av en sådan olycklig utveckling.

Men den frågan kvarstår under alla förhållanden, vad Sverige nu bör och vad Sverige nu kan göra mot bakgrunden av det händelseförlopp som ter sig mest sannolikt. Regeringen har stängt dörren för medlemskap. Den har inte heller fört fram associeringsalternativet på ett så tidigt stadium, att en saklig prövning kunnat ske av associationsbestämmelsernas tillämplighet på en ekonomiskt högtstående industrination som Sverige som av utrikespolitiska skäl icke anser sig kunna acceptera medlemskap. I nuläget återstår därför egentligen ingenting annat för en oppositionspolitiker än att uttrycka en förhoppning om att förhandlingarna om det blivande handelsavtalets innehåll skall föras med större skicklighet, målmedvetenhet och verklighetssinne än vad fallet har varit fram till i dag. Och därtill kan fogas en förväntan, att det handelsavtal som nu växer fram inte skall bli slutgiltigt. Att det med andra ord skall bli möjligt att på område efter område finna vägar att utveckla, fördjupa och permanenta det samarbete som avtalet inbjuder till. Och dörren till medlemskap får inte slås igen för alla tider.

Statsminister Palme har själv nyligen i en artikel förklarat, att ett lands utrikespolitik inte är "oföränderlig". Den påverkas — förklarade statsministern — "av skeendet ute i världen, av förändringar i den inhemska opinionen, av nödvändigheten till konkreta ställningstaganden till utrikespolitiska problem, där tidigare erfarenheter inte kan ge fullödig vägledning". Även om regeringens 18-marsförklaring är ett utrikespolitiskt faktum baserat på den bedömning regeringen gjorde av medlemskapets oförenlighet med de då aktuella strävandena inom Europagemenskapen, bör utvecklingen, menar jag, fortlöpande följas upp. En omprövning bör ske, så snart en förnyad analys av såväl Europasamarbetets inriktning och innehåll som det allmänna utrikespolitiska läget gör det möjligt.

Och som avslutning, fru talman, vill jag än en gång ansluta mig till Nils Kellgrens uttalande, att Europamarknadens förestående utvidgning ger förhoppningar om en utveckling mot ett större Europa som också innefattar de neutrala staterna, en utveckling också mot ett Europa som kan möjliggöra ett intimare samarbete mellan Västeuropa och öststaterna. Och så tillägger jag för egen del: till gagn för ekonomisk utveckling och fred.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Jag har med intresse lyssnat till inläggen. De har följt ett vanligt mönster. I över tio års tid har riksdagen diskuterat EEC-frågan. Under i stort sett hela denna tid har folkpartister och moderater häftigt angripit regeringen och målat ut de skräckinjagande konsekvenserna av dess politik. Under hela denna tid har också socialdemokraterna och centerpartiet haft en sinsemellan likartad bedömning av frågan. Det mönstret går igen också i dag. Jag tycker det var välgörande att höra herr Antonssons klara deklamationer i dag.

Jag vill genast säga till herr Antonsson att jag bedömer en utveckling och en fördjupning av det nordiska samarbetet som en utomordentligt viktig målsättning för vår politik. För naturligtvis kan olika anknytningsformer innebära risker för detta samarbete. Vi bör begagna alla möjligheter att utveckla det.

Det är i dagens skede, när två av våra grannländer befinner sig i det absoluta slutskedet av sina förhandlingar, inte mycket annat att göra än att avvakta utvecklingen, och när de vunnit klarhet får vi ta upp problematiken.

Men jag vill säga till herr Antonsson och även till herr Hermansson i Stockholm att när den svenska regeringen för sin del har förordat tullunion har det delvis skett utav rent ekonomiskt rationella skäl. En sådan samarbetsform skulle fungera bättre. I princip finns det sympatier i EEC för den tanken. Men skillnaden mellan en tullunion och ett vidsträckt frihandelsavtal är icke särskilt stor. Det har emellertid funnits ytterligare ett argument som åtminstone för mig haft stor betydelse, nämligen att det förhållandet att vi är med i en tullunion med EEC skulle kunna förverkliga – mycket långt åtminstone – tanken på den nordiska tullunion som har varit ett mål för nordisk politik under nära 20 år.

När herr Bohman säger att styrkan i vårt internationella engagemang växer med avståndet är det en ren oförsynthet. Jag sade en gång att internationalismen börjar vid Kölen, Öresund och Ålands hav, och det har alltid varit och det kommer att förbli så att det nordiska samarbetet är ett huvudmål för den svenska utrikespolitiken.

Men vad har varit det utmärkande i regeringens EEC-politik under hela denna långa tid, för vilket vi blivit så häftigt angripna av moderaterna och i långa skeden även av folkpartiet? Jag vill påstå att det är den konsekventa vakthållningen kring neutralitetspolitiken. Det har varit socialdemokratien och centern som i alla faser av EEC-frågans utveckling orubbligt hållit fast vid att vi inte skall företa oss något som skulle kunna äventyra neutralitetspolitiken. Vi har också alltid varit på det klara med att det är vi själva som måste avgöra vad neutralitetspolitiken kräver och ta ansvar för det.

En del tycks föreställa sig att neutralitetspolitiken står vid sidan om EEC-frågan och att man kan diskutera vårt samarbete med EEC utan att föra in neutraliteten i bilden. Det är sådana tankegångar som uppenbarligen föresvävar dem som säger att vi alla är överens om neutraliteten och att en saklig diskussion om EEC blockeras av neutralitetspolitiken. Den är ett spöke som står i vägen för varje seriöst försök att analysera regeringens handlande i EEC-frågan, skrev ett s. k. näringslivsorgan nyligen, och herr Bohman har varit inne på liknande tankegångar.

Detta är orimligt. Det går inte att reducera våra vitala säkerhetspolitiska intressen till en symbol. Huvudlinjen i vår utrikespolitik är inte en fras. Den har ett levande innehåll. Vi kan inte undgå att ställa det politiska innehållet i EEC-samarbetet, det utrikespolitiska samarbetet i anslutning till EEC i relation till vår egen utrikespolitik, och vi har kommit till det resultatet att medlemskapet är oförenligt med neutralitetspolitiken. Det sade herr Antonsson återigen mycket tydligt i dag, och det har herr Helén åtminstone vid tidigare tillfällen givit klart uttryck för.

Jag ställde i våras en fråga till herr Bohman om han verkligen trodde att det var förenligt med neutralitetspolitiken att vi skulle sitta tillsammans med nio medlemmar av Atlantpakten och utforma gemensamma ståndpunkter om utrikespolitik och måhända försvar. Han svarade inte på den frågan vid det tillfället. Sedan dess har ju uttalandena skärpts

ytterligare. Framför allt från engelskt håll har man fört fram försvarssamarbetet som ett centralt element i en framtida gemenskap.

Nu diskuterar man t. ex. att ståndpunkterna bör samordnas inför en eventuell säkerhetskonferens. Vi skulle hamna i en ganska orimlig situation om vi först inom den europeiska gemenskapen skulle försöka medverka till att utforma en gemensam ståndpunkt till säkerhetskonferensen och någon tid senare dyka upp som neutral stat vid säkerhetskonferensen.

Detta är skälen till att Schweiz, Österrike och Finland har kommit till samma ståndpunkt som vi.

Nu säger herrar Bohman och Burenstam Linder att högerns alternativ fortfarande är medlemskap i EEC -- utan att kunna tala om, huruvida detta är förenligt med neutraliteten. Ja, herr Burenstam Linder gick egentligen ett steg längre. Han sade i sitt anförande här, att vi är "överens om att vi skall följa en alliansfri linje som befrämjar våra möjligheter att neutrala stå utanför ett krig. Men vi har också andra mål." Sedan kommer han med de ekonomiska konsekvenserna av icke-medlemskap. Om detta uttalande skall ha någon mening, måste det innebära att man skulle kunna förhandla, tubba eller kompromissa när det gäller den alliansfria politiken för att nå andra mål, men detta har en överväldigande majoritet i denna riksdag sagt att man inte kan göra. Vi kan inte förhandla bort alliansfriheten och neutraliteten bitvis, i syfte att nå vissa andra intresséförmåner.

Herr Bohman hade också ett annat uttalande, som jag på sätt och vis finner ännu mer uppseendeväckande. Han sade att om vi icke nu blir medlemmar av EEC, så kan vi bli mera isolerade och därmed mera beroende av andra än om vi hade blivit medlemmar. Men detta måste herr Bohman precisera! Här måste man få ett någorlunda konkret svar. Vem är det vi blir mera beroende av, om vi icke blir medlemmar av EEC?

Jag konstaterar alltså att herr Burenstam Linder och herr Bohman, när de säger att det finns ett alternativ till regeringens politik, tydligen därmed menar moderata samlingspartiets krav på medlemskap i EEC, som vi har sagt är oförenligt med neutraliteten. Jag har sagt att detta alternativ avvisas av åtminstone 90 procent av den svenska riksdagens ledamöter, som helhjärtat ställer sig bakom neutralitetspolitiken och anser att denna är oförenlig med medlemskap i EEC. Är det ett alternativ, står ni således skäligen ensamma.

Men då säger man: Det här är en icke-europeisk synpunkt, som skulle innebära att vi ställde oss vid sidan av Europa och att vi inte vill vara med i Europa. -- Jag tycker detta är ett farligt och mycket vilseledande resonemang. Vi är goda européer fastän vi med hänsyn till vår neutralitetspolitik inte kan bli medlemmar av EEC. Schweizare är goda européer, och österrikare och finnar är också goda européer, även om de med hänsyn till sin neutralitetspolitik icke kan bli medlemmar av EEC. Jag kan vidga resonemanget ytterligare och säga att det även finns europeiska stater utanför den krets av länder, som nu förhandlar om medlemskap eller olika typer av avtal med EEC.

Jag har också i all blygsamhet försökt att tala om vår europeiska identitet. Den har två aspekter. Den har att göra med vår neutralitets-

politik. Jag har brukat säga att den i sitt nordiska sammanhang har varit ett konstruktivt bidrag till fredsanssträngningarna och att den har bidragit till att främja freden och säkerheten i norra Europa, och den synen har bekräftats av alla de stater som är berörda. Vår politik utgör därmed en del av det europeiska säkerhetspolitiska mönstret. Sverige har därför ett ansvar som europeisk stat att även mot bakgrunden av utvecklingen på den europeiska ekonomiska integrationens område fullfölja neutralitetspolitiken.

I en situation med de politiska motsättningar som råder mellan öst och väst i Europa ser vi som vår uppgift att medverka till att överbrygga klyftan mellan blocken och verka för en minskning av det ömsesidiga misstroende som är grunden till blockbildningen. Genom vår oberoende ställning har vi vissa om än små förutsättningar att verka i denna riktning men som en solidarisk europeisk stat har vi skyldighet att utnyttja alla möjligheter som kan uppstå i detta avseende.

Men detta europeiska ansvar, denna europeiska solidaritet får inte begränsas till en grupp av stater. Då kan den vändas i sin motsats. Det Europa vi tillhör är ett Europa där alla stater medverkar i ansträngningen att skapa en bestående fredsordning. Därför stöder vi t. ex. den tyska östpolitiken och de processer i fredlig riktning som den driver fram. Och vårt ansvar som europeisk nation gör att vi inte för att uppnå kortsiktiga fördelar av kommersiell eller annan natur kan störa den politiska process av historisk betydelse som nu kommit i gång i Europa.

I ett läge då man äntligen ser ut att kunna stabilisera situationen i Centraleuropa skall vi inte destabilisera läget i norra Europa genom att överge vår neutralitetspolitik. Det vore icke en handling i god europeisk anda.

Skall vi kunna spela den rollen, det sade jag i höstas i Landskrona, och leva upp till vårt europeiska ansvar, då krävs att vi erkänner vår europeiska identitet. Vi kan inte ställa oss utanför den europeiska verkligheten. Vi tillhör Europa på gott och ont. Vi kan inte föra en politik som efter våra förutsättningar främjar avspänningens och det fredliga samarbetets sak, om vi samtidigt försöker hålla distans till utvecklingen i vår världsdel. Tvärtom är det först när vi är beredda att fullt ut bära vår del av ansvaret för Europas utveckling som vi kan bidra till att stärka fredens sak. Då skall vi delta i det europeiska samarbetet i Europa, ty det blir också med en vettigare internationell arbetsfördelning ett led i fredsarbetet, men vi skall samtidigt konsekvent fullfölja vår neutralitetspolitik. Vi blir inte bättre demokrater i och för sig, herr Bohman, om vi går in i EEC. Han talar om en demokratisk tradition, med rätta, men vi har inte i och för sig några sämre demokratiska traditioner än Italien, Tyskland och Frankrike och de andra länderna.

Det Europa som herr Bohman så känslomässigt talar om återuppstår inte i och för sig genom att Sverige skulle gå in. Det finns redan. Det förblir. Det finns inte bara i Bryssel och London och Paris, utan det finns också i Prag och Warszawa och Budapest. Splittringen består även sedan EEC utvidgats. Vi vill att samarbetet i hela Europa skall utvecklas, och till det kan vi bidra med att konsekvent hålla fast vid vår neutralitetspolitik eller vår alliansfria utrikespolitik.

Jag har velat säga detta, för det är ett slags falsk bild som herr Bohman uppmålar när han säger att vi, som med hänsyn till vår neutralitetspolitik anser att vi inte kan bli medlemmar av EEC i dagens läge, är något slags sämre européer. Det är tvärtom vår övertygelse att vi därmed bäst gagnar våra europeiska förpliktelser.

Jag kan inte inse annat än att om moderaterna som herr Burenstam Linder sagt har ett alternativ i EEC-politiken, om de verkligen är övertygade om att de har ett alternativ i EEC-politiken, så innebär det ett krav på medlemskap som i sin tur skulle innebära att vi uppgav neutralitetspolitiken.

Det svaga i er position är att ni inte säger detta rent ut. Man kan träffa företagare som säger: "Låt oss uppge neutralitetspolitiken, så kan vi bli medlemmar." Det är en konsekvent ståndpunkt, även om jag inte delar den. Men moderata samlingspartiet har ett slags argumentation där man säger: "Vi skall vara medlemmar." Sedan har man då och då några små reservationer om att vi skall ha kvar den alliansfria utrikespolitiken.

Herr Helén och herr Hermansson talade om association. Ingen talade om vad association var. I artikel 238 i Romfördraget står det att EEC kan sluta avtal varigenom åstadkommes en associering med ömsesidiga rättigheter och förpliktelser, gemensamt uppträdande och särskilda procedurregler. Det är allt som står.

Ibland förekommer vissa lustiga inslag i debatten. Från en del håll säger man att "nu får vi ett lika dåligt avtal som vissa afrikanska stater". Och så säger man att om vi fick associering skulle det bli mycket bättre. Då glömmer man bort att dessa afrikanska stater faktiskt har en associering, som emellertid ger dem mycket små rättigheter.

Jag har hållit den frågan öppen. Jag har aldrig som herr Hermansson känt behov av att säga att "associering avvisar vi". Det finns ingenting i formuleringen som säger att den skulle strida mot neutralitetspolitiken; det finns över huvud taget ingenting som säger vad den skulle innebära. Jag har sagt till herr Helén att om regeringen trodde att det skulle gagna våra materiella intressen att söka associering skulle vi gärna göra det. Därför har vi noga undersökt denna fråga. Det torde vara alldeles klart att det är kommissionens mening att det inte är en lämplig anslutningsform för Sveriges del.

Men framför allt har det kommit fram att en svensk associationsansökan förmodligen skulle ge upphov till en omfattande debatt inom EEC om själva begreppets innebörd, och det skulle vara till nackdel för oss. För det första skulle förhandlingarna då fördröjas, och därigenom skulle vi få svårt att få igenom ett avtal till den 1 januari 1973. För det andra önskar man inte inom ministerrådet en sådan debatt i dagens läge, därför att man inte själv har gjort klart för sig vad man egentligen menar med association. Och nu har man sannerligen många andra stora frågor att diskutera.

Allt talar sålunda för att det både i våras och i somras hade varit och att det i dag är en felaktig politik från svensk sida att begära association, när det inte längre var aktuellt med medlemskap. Det skulle bara ha lett till en fördröjning av de svenska förhandlingarna och samtidigt till minskad tid och minskat intresse för de materiella önskemål som Sverige

vill förhandla om. Det gällde då, det gäller om möjligt i ännu högre grad i dag. På denna punkt menar jag att mina kontakter ute i Europa har givit ett alldeles entydigt besked.

Jag kan alltså inte dela herr Hermanssons ideologiska motstånd mot en associering, för det ser jag ingen grund för. Men jag kan inte heller se några praktiska fördelar – sådana som föresvävar herr Helén, som måste hitta någon ståndpunkt – med att vi skulle inlämna en sådan ansökan.

Låt mig sedan i någon mån övergå till själva avtalsläget. Det var väldiga jeremiader och klagolåtar som hördes från framför allt herr Helén och herr Burenstam Linder. I jämförelse med dessa sina borgerliga bröder framstod herr Antonsson verkligen som en god svensk patriot. Vad herr Antonsson talade om, det var de önskemål som Sverige hade anledning att framställa i förhandlingarna, och han ställde sig helt bakom de önskemålen, medan de andra två huvudsakligen ägnade sig åt att söka fel i den svenska regeringens politik och utmåla EEC:s fördelar – utom i de lägen där de plötsligt svängde om och förebådade att EEC-staterna skulle ge Sverige en utomordenligt omild och hänsynslös behandling när det gäller skyddstullar och jordbruksförhandlingar osv. Det var en något egendomlig bild av EEC som de förmedlade.

Jag skall ta upp bara några ting. Herr Burenstam Linder vill veta vad de ekonomiska konsekvenserna för Sveriges del blir. Här har tagits fram ett omfattande utredningsmaterial, som presenterats av handelsdepartementet. På det område som kan betraktas som det centrala när det gäller att bedöma konsekvenserna för svensk ekonomi av ett samarbete med EEC, den tullfria varumarknaden, har det framlagda utredningsmaterialet precis samma giltighet som det hade förut. Slutsatserna om de väntade verkningarna av en svensk anslutning till en tullfri stormarknad, som man har gjort utredningar om i beredningsgrupper, i kommerskollegium och vid överläggningar med industrin, är i allt väsentligt tillämpliga också på det samarbete som nu avtecknar sig för Sveriges del. Då det egentliga förhandlingsarbetet inte har börjat – och ännu mindre vet man resultatet -- kan någon annan typ av redovisning knappast göras och är inte heller särskilt intressant. Det var väl snarare det politiska syftet, att försöka framställa förhandlingsläget som så utomordentligt uselt att man borde utreda de dystra ekonomiska konsekvenserna, som låg bakom herr Burenstam Linders frågor, men det har inte så mycket med saken att göra.

Herr Helén klagade, som han alltid gör, över formfrågor i det här sammanhanget, över att man inte hade haft tillräckligt med samråd och inte fått tillräckligt med papper. Jag vill påstå, eftersom jag har jämfört med andra länder, att det knappast lär finnas något land där man så ofta och så intensivt har sammanträtt med företrädare för oppositionspartierna för att för dem redovisa vad som händer. Men det torde vara helt omöjligt att göra herr Helén nöjd på den punkten.

När det gäller dokument skall jag gärna erkänna att det här från kommerskollegium skulle ni ha fått, och med detsamma som det blev påpekat för oss så fick ni det. Men i vissa andra fall kan man inte utlämna hemliga dokument. Då dessa härstammar från tredje part måste man nämligen iaktta utomordentligt stor restriktivitet. De delas ofta rent

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

rutinmässigt bara till en mycket begränsad krets i regeringen – utan att man har något misstroende mot kollegerna för det. Vi följer den regeln, och därför kan det vara vissa dokument som vi inte vill lämna ut utanför utrikesdepartementet. Men i övrigt har vi försökt att så långt möjligt regelbundet hålla oppositionspartierna å jour med händelseförloppet.

Herr Helén, som inte hade något alternativ till regeringens politik – det har i viss mån moderaterna, om de säger att vi skall ha medlemskap i EEC – höll i stället på med en bitter klagan över vad som skulle drabba Sverige med anledning av det här avtalet. Jag skall bara ta ett exempel på detta.

Herr Helén förutsåg dystra tider för mindre och medelstora företag. Han sade att frihandel i EFTA var fint för dem och att i dag kanske 20 procent av de mindre och medelstora företagens produktion går på export tack vare EFTA, tack vare frihandeln. Det var alltså bra. Men nu, när vi får en frihandel med EEC, är det enligt hans uppfattning plötsligt ett dråpslag mot de mindre och medelstora företagen. Detta hänger inte på något sätt ihop, eftersom en sådan frihandel måste innebära att deras chanser avsevärt ökar. Men herr Helén hade en förklaring. Han sade att kvarstående tullar och andra handelshinder i förhållande till EEC kommer att hämma de här företagens utveckling.

Då är frågan: Vad är det för tullar? Jo, herr Helén rider på kraven på särbehandling. Man kan beräkna att de kraven i dag – om man undantar tidningspapper – omfattar ungefär 16 procent av den svenska totalexporten till EEC. Det är där de s. k. särbehandlingskraven förekommer. Av dem omfattar pappers- och pappprodukter ca 8 procent dvs. hälften. Det är ett mycket viktigt förhandlingsmål för både Sverige och Finland att få bättre villkor på den punkten, men det är inte precis småföretag som finns inom pappersindustrin. Av de återstående 8 procenten utgörs 5 procent av järn och stål, som sannolikt kan komma in i det Ceka-samarbete där vi har rimliga förhoppningar om en hygglig uppgörelse. Sedan återstår 3 procent av vår totala export till EEC, där småföretagen skulle drabbas särskilt, men inte heller det är sådana varor som speciellt gäller de företagen. Det är fråga om varor som i allmänhet har förts fram av ett eller två länder, t. ex. aluminium, ferrolegeringar, kullagerrör, slipstenar och en del annat – som inte heller tillhör de mindre företagens vanligaste produktsortiment. – Detta är alltså läget.

I förhandlingarna är det ett mycket viktigt svenskt önskemål att få bort den här särbehandlingen över huvud taget. Men att i det läget, när herr Helén gör anspråk på att ge en saklig information till den svenska allmänheten, försöka gå ut och skrämma landets medelstora och mindre företagare genom att tala om att deras exportansträngningar här kommer att hämmas är inte en riktig beskrivning av verkligheten. Säg i stället det som är sanningen: För de mindre och medelstora företagen innebar EFTA-samarbetet en jättechans. De utnyttjar den väl. För de mindre och medelstora företagen kommer på samma sätt EEC-avtalet att innebära en jättechans, och de bör utnyttja den väl och förbereda sig väl. Säg det till dem i stället för att sprida klagolåt och jeremiader. – Det jag har sagt nu kunde i och för sig gälla det mesta av vad herr Helén sade.

Herr Bohman brukar begära att man sakligt skall diskutera EEC-frågan

och att korrekt information skall lämnas. Gör herr Bohman det? – När herr Bohman talade inför moderata samlingspartiets partiråd den 14 november sade han att ingen kunde begära att svenska företag skulle satsa på en utbyggnad av anläggningar här hemma i Sverige när man kan etablera sig inför Europamarknadens gemenskap. Innan dess hade han framfört vanliga skällsord om regeringens politik.

Många som såg det där i TV har kommit till mig och sagt: Här står alltså herr Bohman – moderata samlingspartiets ledare – och uppmanar företag att investera utomlands! Enda sättet att undvika detta skulle vara att vi bleve medlemmar i EEC. Men medlemskap i EEC är enligt vår bestämda uppfattning icke förenligt med neutralitetspolitiken. Man kunde möjligen ana att herr Bohman skulle mena att företagen skall upphöra att investera i Sverige för att därigenom framtvunga en åtgärd som inte står i överensstämmelse med den av nästan hela svenska folket omfattade neutralitetspolitiken. Jag tycker inte det är saklig information.

Också här i dag sade herr Bohman och även herr Burenstam Linder att vi måste ha en stark ekonomi för att kunna hålla oss med ett starkt försvar och för att därigenom kunna upprätthålla den alliansfria politiken. Men så gott som i nästa andetag säger herr Bohman att för att kunna uppnå en stark ekonomi måste vi söka medlemskap och därmed, enligt min mening, uppge den neutralitetspolitik som är motiveringen för vår försvarspolitik och för våra satsningar på försvaret. Det går logiskt sett inte ihop.

Jag tycker det är litet trist att höra detta från representanten för vårt gamla, mest traditionellt fosterländska parti i landet. Och dessutom menar jag att herr Bohman medverkar till att sprida en felaktig information. Den svenska industrin kommer ju att få tillgång till den europeiska stormarknaden, och ser man på uttalandena under tio år finner man att det alltid sagts att detta är det viktigaste – tullarna bort! Det är ju om företagen icke rustar sig för detta – genom bl. a. ökade investeringar – som olägenheterna uppkommer för företagen själva och för samhället.

Jag tycker att herr Bohman borde vara litet försiktigare i sitt ordval. Jag skulle nästan vilja säga att det inte skulle skada med litet vanlig enkel patriotism och medborgaranda – att hävda att vi skall bygga ut det här landet, satsa på vår ekonomiska framtid, därför att vi skall fullfölja vår alliansfria utrikespolitik, därför att vi skall ta till vara de väldiga möjligheter som det vidgade samarbetet i Europa kommer att erbjuda även för oss och därför att vi skall fortsätta att tillgodose medborgarnas önsknings i det här landet.

Likväl vill jag konstatera, herr talman, att även om denna debatt hittills, liksom så många debatter om EEC, präglats av hårda ord och mycken klagolåt, så finns det inte mycket – utöver högers krav, som jag menar är ett krav på att uppge neutraliteten – av ett alternativ till den politik vi för. Det tolkar jag därhän att det finns en bred uppslutning bakom våra förhandlingsönskemål i de nu förestående och svåra förhandlingarna, och det är i varje fall alldeles klart att så är fallet när det gäller riksdagens två största partier.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! I Ert misslyckande, herr Palme, att uppnå de mål som Ni själv har uppställt för våra EEC-förhandlingar höjer Ni rösten något, när Ni anklagar andra partier för att vilja överge Sveriges neutralitet. Har vi någonsin sagt det? Har inte både herr Bohman och jag upprepat att vår linje är att vi borde ha fullföljt förhandlingarna med EEC om att skapa neutralitetsförbehåll för vår del för att se om vi därigenom kunde uppnå de mål vi uppställt? Det har varit och är vårt alternativ, och det är att ta alldeles fel ord i sin mun, herr statsminister, när Ni i brist på argument håller den typ av anförande som Ni just nu gjorde.

Jag sade i mitt anförande att ett av de mål vi har är att föra en alliansfri politik, men vi har också andra mål. Menar Ni i Er kritik av detta uttalande att vi här i landet inte har något annat mål i vår politik? Har vi inte ett mål i vår utbildningspolitik, och har vi inte en rad andra mål som vi vill försöka uppnå i vår politik? Jo, självfallet. Det är uppenbart att vi i vår politik måste sträva efter att uppfylla så mycket som möjligt av de olika mål vi har uppställt. Ett oavvisligt mål är just vår neutralitet. Det målet skall vi uppnå samtidigt som vi också försöker skapa förutsättningar för att uppfylla andra målsättningar. Det har varit och är alltjämt vår strävan, herr statsminister! Såvitt jag förstår var väl detta också herr Wickmans ståndpunkt i det anförande som jag citerade, där herr Wickman konstaterade att det inte nödvändigtvis var på det sättet att ömsesidigt ekonomiskt beroende måste leda till utrikespolitisk och försvarspolitisk gemenskap. Jag kan inte tolka det uttalandet på annat sätt än att det går att i praktiken fullfölja mer än ett mål. Jag tar för givet att Ni också menar det.

Sedan skall jag självfallet inte yttra mig om Er patriotism, herr Palme. Jag tar för givet att den finns där. Men för att vi i vårt land inte skall ha ett parlamentariskt liv som förfaller tycker jag att också Ni skall ta som självklart och givet att patriotism kännetecknar också Era motståndare.

I Era allmänna fördömanden gjorde Ni gällande, herr statsminister, att jag i mitt inlägg mest ägnade mig åt att finna fel. Men var det inte så att jag framställde en interpellation till herr Feldt, där jag försökte få svar på vissa frågor som Ni för närvarande inte vill besvara men som hade fört debatten in i det verkligt konstruktiva: Vad skall vi göra i det läge som vi nu hamnat i för att föra vårt land framåt på ett stabilt och utvecklingskraftigt sätt? Ni sade att vi i det läge där vi nu befinner oss i stället för att beklaga läget skall diskutera hur vi bör bygga ut vårt land. Ja, men vad hade då varit rimligare än att Ni hade tagit upp den diskussion som jag inbjöd till? Vad vi skall resonera om är just hur vi skall klara vårt land på bästa möjliga sätt, även om ni inte lyckats uppnå de förhandlingsmål med EEC som ni själva uppställt. Det är den debatten som jag har inbjudit till, och eftersom Ni ju framför kritik mot andra för att bara klaga är jag mycket förvånad över att Ni inte vill ta upp en sådan debatt. Ni har vägrat – eller åtminstone inte haft lust – att besvara min interpellation. I den lilla antydning till svar som Ni nu gav på frågorna i min interpellation

tyckte jag att Ni viftade bort allvarliga ting på ett mycket lättvindigt sätt. Men jag skall ändå inte rikta den minsta anklagelse mot Er för bristande patriotism. Jag tar som sagt för givet att Ni har den. Och jag upprepar att Ni också bör ta samma sak för givet om Era politiska motståndare.

När det sedan gäller kommerskollegii utredning sade Ni att den var alldeles förträfflig. Den besvarade alla frågor som det var rimligt att ställa. Ja, men varför då inte frisläppa den och göra den offentlig? Det är väl ett minimikrav. Dessutom hör det till historien att denna utredning faktiskt är gjord på delvis andra förutsättningar än dem som kommer att råda vid vårt deltagande i Europasamarbetet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag framställde den interpellation som är utgångspunkten för dagens debatt var syftet att vi skulle få en möjlighet att inför allmänheten redovisa det förhandlingsläge som råder i Bryssel och hur vi från olika partier bedömer det. Man har i viss mån kritiserat partierna för att vi inte tillräckligt har medverkat till en sådan upplysning. Jag skall inte klaga över att den här debatten vidgats så kraftigt till att gälla ganska vittutsvävande ämnen. Jag finner det t. ex. direkt värdefullt att statsministern här för regeringens del gör den deklaration om Sveriges roll i Europa som kommit fram här. Det är av stort värde att detta finns i riksdagens protokoll.

Tyvär kan jag i fortsättningen inte vara lika älskvärd mot statsministern. Vi fick höra en historieskrivning vari ingick bl. a. den ganska förvånande ingrediensen att det liksom inte skulle vara någon större skillnad mellan en tullunion och frihandelsavtal. Det verkade nästan ett ögonblick som om statsministern ville krypa tätt in på herr Hermansson i den beskrivningen, och det är väl ändå inte angeläget. Det finns även inom statsministerns eget parti personer som bildar arbetsgrupper för att direkt hävda den ståndpunkten att det icke får vara mer än ett handelsavtal. Är det inte viktigt att klargöra att regeringen har velat någonting mera, att den artikel som handelsminister Feldt skrev i Arbetet den 20 juli och som så värtaligt utvecklade varför vi behövde någonting mera var representativ för den svenska regeringens uppfattning?

Statsministern klagade över att han här blivit bemött med oförsynthet. Nog är det väl ändå litet oförsynt att dra in folkpartiets hållning till den uppgörelse som vi anser lämplig och önskvärd i en neutralitetsdebatt, när jag definierat vår uppfattning som identisk med den som Östen Undén skrev ut. "Åtminstone tidigare har herr Helén anslutit sig till denna," sade statsministern. Har jag inte gjort det i dag? Varför inte erkänna det?

Men låt oss komma över till det som var det substantiella i den uppläggning om avtalsläget som jag försökte börja med! Statsministern tog där egentligen bara upp en enda punkt, nämligen vad som gällde för de mindre och medelstora företagen. Statsministern ironiserade över att jag skulle ha sagt att de nu inte skulle kunna utnyttja den nya tullfriheten i EEC på ett sätt som svarade mot den 20-procentiga exportinsats som de gör i EFTA. Men observera att jag talade icke bara om tullhinder och kvarstående tullar inom EEC utan även om andra handelshinder. Hela

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

framställningen om de mindre och medelstora företagens roll blev skev genom detta, och jag tror att de mindre och medelstora företagare som lyssnar i radio eller television eller läser i tidningarna vad statsministern sade uppfattar hans nedvärdering av deras svårigheter som en ganska skrämmande bild av hur statsministern ser på de här problemen. Jag redovisade uttryckligt vilka svårigheter som ursprungsreglerna inom EEC kommer att ge i förhållande till de ursprungsregler som gäller inom EFTA. Jag redovisade svårigheterna för dessa mindre och medelstora företag att med framgång upprätthålla sina leveranser till storföretag som flyttar ut från Sverige till andra länder. Sedan herr Palme lämnat ett skevt referat av vad jag skulle ha sagt gör han gällande att han därmed skulle ha bemött mig och säger: "Vad jag nu har sagt gäller det mesta av herr Heléns beskrivning av avtalsläget." Detta är verkligen inte tillfredsställande.

Så uppehöll sig statsministern några ögonblick vid arten av det samråd vi har haft. Ja, visst har vi träffats många gånger, men det har kommit ut mycket litet därav. Statsministern har inte varit särskilt intresserad. Dokument har vi fått, men vi kan inte få alla. Vi skulle inte kunna få läsa de dokument som fanns om kontakterna i Paris med utrikesminister Schumann. Men till sist efter mycket tjat skulle jag och de andra partiledarna få läsa detta under övervakning i sammanträdesrummet här på sjätte våningen. Så småningom fick vi sitta ensamma i 15 minuter, men vi skulle icke få visa detta för våra vice ordförande i grupperna. Vi fann oss i denna ganska förödmjukande behandling av oppositionens företrädare. Men vad hände? Jo, nästa dag står alltihopa i tidningen! När jag ber statsministern att få reda på varför det läcker så ifrån kanslihuset av dokument som vi icke ens skulle få visa för våra närmaste medarbetare – ingen som helst förklaring! Det finns alltså brister i detta samarbete. Vi kunde ha fått ut mer om statsministern visat en verkligt god vilja.

Men – och det vill jag säga till sist – det avgörande är ju detta: Vi har, som statsministern säger, en bred uppslutning kring förhandlingsmålen. Men det kan icke innebära att vi från oppositionen därmed skulle vara tvungna att i varje läge skriva under på det sätt som regeringen skött förhandlingarna på. Vi kan icke finna att regeringen har lyckats nå sina egna mål, och då måste det vara vår skyldighet mot den svenska allmänheten och mot väljarna att säga ut det här i kammaren.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan för min del inte finna herr Bohmans anförande tidigare i dag skämtsamt. Det är tvärtom djupt allvarligt när ett av de politiska partierna vill begränsa Sveriges nationella självständighet och omöjliggöra neutralitetspolitiken – för storföretagens ekonomiska intressen. Ty någonting annat kan det inte innebära när moderaterna fortfarande talar för ett medlemskap i EEC!

Herr Bohmans anförande utmärktes för övrigt av en gammalkonservativ snobbattityd – de som inte har samma mening som han är okunniga. Sådana påståenden ligger ju på andra sidan all diskussion.

Europa är, som herr Palme redan påpekat, inte begränsat till Västeuropa – det är bara en mindre del av Europa. Europa omfattar

mycket mer, från Grönland till bortom Uralbergen. Men viktigare är i detta sammanhang att Sveriges handelspolitik och övriga förbindelser utåt måste utformas med hänsyn inte bara till Europa utan med hänsyn till världen. Hänsynen till u-ländernas intressen måste då spela en avgörande roll. Anslutning till EEC – även i tullunionens form – skulle försvåra och fördyra handeln från u-länderna. Allt i politiken kan inte få motiveras med att det är handel. Låt mig citera en mera modern skald: "När det globala ockret skrämmer – kalla det handel!"

Ett av de argument som anförts i debatten av dem som vill ha en mycket intim anslutning till EEC är att om Sverige inte vinner en sådan anslutning skulle det försvåra upprätthållandet av full och effektiv sysselsättning här i landet. Det aktuella läget talar ju knappast till fördel för det argumentet. Vi vet att arbetslösheten i Sverige är mycket stor och att den ökar. I vår handel med de västkapitalistiska länderna importerar vi inte bara varor, utan också häftiga konjunktursvängningar. Arbetslösheten i dessa länder är mycket stor. Inflationen bekämpas öppet av regeringarna i USA och EEC-länderna med ökad arbetslöshet. Det blir ju allt svårare att i Sverige föra en politik som tryggar sysselsättningen, men den situationen skulle ytterligare försvåras om vi ännu mera binder Sverige fast vid de kapitalistiska staterna i Västeuropa och i Nordamerika.

Löntagarorganisationerna i Danmark, Norge och Finland kritiserar nu i stigande omfattning EEC. Det är en debatt som jag tror att det är av stort intresse att den svenska allmänheten får ta större del av. Det är omöjligt för någon att förneka att löntagar- och konsumentintressena är helt satta på undantag i EEC.

Det s. k. privata näringslivets företrädare arbetar just nu hårdare än någonsin för att knyta Sverige till EEC genom medlemskap, associering eller någon form av utvecklingsbart handelsavtal. Genom att göra Sverige helt beroende av den europeiska arbetsgivarförening som EEC utgör vill storfinsanserna få garantier för att en politik i folkets intresse blir svår att föra i Sverige. Storfinsansens linje måste bekämpas. Kampen mot arbetslösheten talar för en helt annan politik i förhållande till EEC än några av de borgerliga partierna här har företrätt.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis mycket bra att vi här för ett fritt meningsutbyte, inte minst därför att EEC-debatten i vårt land hittills väl har varit mycket klen jämfört med dess utveckling i andra länder.

Jag skulle ändå, herr talman, i all enkelhet vilja varna för att man använder denna mycket viktiga framtidsfråga såsom slagträ i den inrikespolitiska debatten och verbaliserar sig så hårt – ibland för debattens egen skull, tror jag – att det utåt kan framstå som om de svenska partierna är djupt splittrade och oeniga i denna väsentliga framtidsfråga.

Det verkar nästan som om man står här och värderar ett förhandlingsresultat, som är slutgiltigt. I själva verket har vi framställt våra önskemål och fått ett bud. Vad vi egentligen diskuterar är procedurfrågor. Vi bärs ju alla av en önskan att uppnå så vittomfattande samarbete som möjligt.

Här har talats om nationalism och patriotism. Jag upplever för min del

strömningarna i de flesta nationer så, att man vill bevara sin nationella suveränitet men parar det med en önskan till ökad kontakt över gränserna på alla områden, inom forskning, kulturutbyte, handel, teknologi, industripolitik etc. Då kan jag inte förstå att detta är någon typ av falsk nationalism.

Det finns några få ting, som väl är självklara men som jag gärna än en gång vill upprepa.

Man har två utgångspunkter i EEC-frågan. Den ena är, som vi alla är överens om, att vi inte kan uppge vår neutralitetspolitik. Den andra är att vi måste eftersträva bästa möjliga ekonomiska samarbete med de länder som ingår i EEC.

Nu har det länge stått klart, att medlemskap i EEC inte är förenligt med vår neutralitetspolitik. Det har blivit allt tydligare på sistone. Det framgick inte minst av det svar som statsministern i dag lämnade. Vill man hålla fast vid neutralitetspolitiken, kan man inte bestrida detta förhållande.

Sedan man har kommit därhän måste slutsatsen vara, att vi med bibehållen neutralitetspolitik måste eftersträva, som det heter, nära, omfattande och varaktiga förbindelser med EEC. Det är ett sakligt innehåll, som inte utesluter någon annan form av lösning än medlemskapet. I utrikesnämnden var partierna ense om detta innehåll. Det finns anledning att understryka detta. Som jag upplever det med den lösa formulering som associering har i § 238, kan man mycket väl beskriva detta samarbete såsom en form av associering, om man ser på de mycket skilda typer av associering som olika länder har fått. Naturligtvis kan vi komma i särskilda svårigheter genom att Sverige på grund av neutralitetspolitiken icke kan bli medlem. Det är att poängtera att svårigheterna i så fall beror just på neutralitetspolitiken – och den vill vi alla slå vakt om – och inte på något annat. I det läget är vi nu, vilket inte är på något sätt överraskande.

Statsministern har redovisat att förhandlingsmandatet från ministerrådet inte svarar mot vår egen ambitionsnivå. Vi har alla understrukt detta. Statsministern har lovat att inte spara på ansträngningarna att nå ett förhandlingsresultat som ger Sverige möjlighet att på ett konstruktivt sätt delta i det europeiska samarbetet. Sedan kan det naturligtvis vara så att en regering vid förhandlingarna och kontakterna kan ha större eller mindre möjlighet och förmåga att klara svårigheterna.

Jag har inte varit på plats när man resonerat med EEC, men jag konstaterar att ingen annan av de deltagande debattörerna heller har varit på plats. Därför menar jag att det är mycket svårt att göra en personlig bedömning.

Det sägs nu liksom tidigare att allt skulle varit bra, om vi bara än en gång uttryckligen begärt associering. Jag tror inte att det är så enkelt, ty vi vet att i stort sett alla kontakter som vi tagit med EEC har mynnat ut i en önskan om att vi inte direkt skulle komma med en associeringsansökan. Då har jag svårt att förstå att det skulle vara den bästa förhandlingstekniken att börja med just det som förhandlingsparten bett oss låta bli att börja med.

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde faktiskt att statsministern kände till de problem och de svårigheter som svenska företag brottas med i dag inför vårt osäkra läge på Europamarknaden. Om herr Palme inte gör det, tycker jag att statsministern skall gå runt och fråga alla de företag som ligger och vilar på sina investeringsbeslut. Eller läs Arbetet, eller fråga Rune Johansson! Han känner säkert till det. Så okunnig får man inte vara!

När jag själv för fjorton dagar sedan på vårt partiråd belyste de svenska företagens konkurrens- och investeringssituation just nu, vänder herr Palme det till "en uppmaning" från min sida till svenska företag att låta bli att investera i Sverige.

Därefter ber han mig att vara "försiktigare i mitt ordval", och begär att jag skall ge "korrekta informationer". Kommer statsministern ihåg remissdebatten, när statsministern stod här i talarstolen och öste invektiv över oss och jag sedan gjorde gällande att vi på oppositionssidan blivit beskyllda för nästan allting utom landsförräderi? Det dröjde bara några dagar, så kom också beskyllningen för landsförräderi emot mig i Örebro-Kuriren, en oförsynt och ärekränkande beskyllning som jag skrattade åt. Jag tyckte den var löjeväckande. Men när statsminister Palme själv antyder något liknande i sitt angrepp mot mig här nu, då faller uppmaningen till mig att vara "försiktig i ordvalet", tillbaka på sin upphovsman?

Har ni alternativ, frågade statsministern. Våra alternativ redovisade jag i slutet av mitt anförande. De kanske inte är mycket att komma med i dag. Vi hade emellertid klara alternativ, när vi krävde att Sverige skulle söka medlemskap med neutralitetsförbehåll. Regeringen valde att gå den "öppna" vägen, en öppen ansökan, som för övrigt förlöjligades i Bryssel, och i den ansökan uteslöt regeringen själv icke medlemskap. 1967, 1968, 1969 och 1970, ja till och med under statsministerns rundresor i Europa sistnämnda år ansåg svenska regeringen att medlemskap icke skulle uteslutas. Fram till mars 1971 ville den svenska regeringen icke utesluta medlemskap. Sedan bytte den ståndpunkt, gjorde en "kovändning" och begärde att oppositionen skulle vara med i vändningen, vilket i varje fall mitt parti vägrade. År 1961 ansåg regeringen däremot att associering var en lämplig anslutningsform. Förhandlingsmetodikerna har alltså varit vinglande och vacklande fram och tillbaka.

Jag menar att vi har fått betydligt sämre resultat fram till nu än vad vi skulle ha fått, om vi drivit en konsekvent, målmedveten och realistisk förhandlingspolitik. Det är det jag har kritiserat. Vi har *inte* förordat att Sverige skulle ändra sin utrikespolitik. Det vet statsministern mycket väl, fastän det passar att i debattens hetta beskylla oss för någonting som vi aldrig har sagt och aldrig gjort.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! En sådan här debatt har redan ett syfte, när moderaterna slår till reträtt som de har gjort. Deras anföranden var uppbyggda på medlemskapets förträfflighet och nödvändighet. Jag säger att ett sådant medlemskap i dagens läge icke går att förena med den svenska

neutralitetspolitiken och i sina konsekvenser innebär ett uppgivande av neutralitetspolitiken. Detta säger jag som ett konstaterande utifrån min övertygelse och med stöd av 90 procent av ledamöterna i denna riksdag. När jag säger detta uppfattar herrar Bohman och Burenstam Linder det som en hemsk anklagelse: de vill inte uppge neutralitetspolitiken utan vill bara förhandla med neutralitetsförbehåll. Då blir det hela reducerat. Varför kan man inte ta steget fullt ut, eftersom alla andra har kommit till den uppfattningen att en sådan förhandling är meningslös och omöjlig om vi skall bevara neutralitetspolitiken?

När jag påminde om vad herr Helén tidigare hade sagt om neutraliteten, hänsyftade jag på vad han sade i våras, då han klart uttalade att neutralitet och medlemskap icke är förenliga. Det hade folkpartiet självständigt kommit fram till. Jag berömde honom för den deklarationen, och jag utgår från att han står fast vid den än i dag.

För att få någon bakgrund till sina väldiga beskyllningar mot regeringen för att vara dåliga européer vidmakthåller moderaterna den här tanken. Kan inte ni också gå ut och säga som alla andra att medlemskap och neutralitet inte är förenliga? Ni kan inte vara blinda för det som faktiskt har hänt. Kovändningen, som ni talar om och som alla andra var med om, berodde på den utveckling som hade skett, på Davignonsamarbetet, på Wernerrapporten, på alla de uttalanden som gjorts av den amerikanske presidenten, den engelske premiärministern, den franske presidenten osv. Ni kan inte vara okänsliga för vad som nu händer i Europa när det gäller avspänning och vad som krävs av Sverige när det gäller fasthet i neutralitetspolitiken. Detta måste ni också ta ställning till. Det har alla andra gjort.

När jag påpekar det enkla faktum att era krav skulle leda till ett uppgivande av neutralitetspolitiken, uppfattar ni detta som en förskräcklig anklagelse. Det lättaste sättet att ta bort den anklagelsen är att ansluta sig till den linje som alla andra partier har i den svenska riksdagen.

Det framgår av debatten att man slår till reträtt, då man säger att man skulle vilja pröva på förhandlingar men inte alls vill påstå att medlemskap och neutralitet går att förena. Men varför inte ta steget fullt ut?

Herr Burenstam Linder åberopade bl. a. den mycket omfattande utredning som kommerskollegium har publicerat. Där finns det material som behövs för att bedöma de ekonomiska verkningarna av frihandel. Vad förhandlingsresultatet blir i övrigt vet vi ännu inte. Det finns inget skäl att vi nu plötsligt skulle ändra politik därför att vi inte vet hur omfattande frihandelsavtalet blir. Sådana tankar förekommer inte i Schweiz, i Österrike eller i Finland.

Det är över huvud taget ett märkligt förhållande, när man hör den klagan som framförs här – jag instämmer i herr Antonssons maning om en verbal försiktighet – att man kan konstatera att det inte finns någon motsvarighet till detta i de andra neutrala länderna. Det schweiziska näringslivet och de schweiziska konservativa partierna står inte upp och talar om att det blir ödesdigert för Schweiz, om man får en sådan här frihandel. Det österrikiska näringslivet och de österrikiska konservativa partierna står inte upp och säger att detta blir en katastrof för Österrike eller får oerhört dåliga verkningar för Österrike. De är rätt nöjda, säger

de. De är inte oroliga för att man skall gå för långt i samarbete. Detsamma gäller Finland. Jag tycker att vi skulle studera vad som sägs i dessa länder som befinner sig i en likartad situation som vår. Det kanske kunde dämpa ner klimatet här.

Herr Helén tog upp det här med samrådet igen. Det är riktigt att vi fick läsa en rapport av Schumann som vi inte ville dela ut. Sedan publicerades den i tidningen. Då krävde herr Helén att det skulle undersökas hur den hade kommit ut. Vi försökte då undersöka det så gott vi kunde inom ramen för gällande lagar och bestämmelser. Vi kunde inte finna ut det. Det enda man kom fram till var det enkla faktum att dagen efter det att vi hade delat ut den till läsning åt partiledarna var den publicerad. Hur den har kommit ut vet vi inte. Man kan med hänsyn till tryckfriheten inte bedriva en sådan undersökning. Jag beklagar att så skedde.

Sedan tog herr Helén upp frågan om småföretagarna och sade, att småföretagarna har det så besvärligt, att de nog tyckte väldigt illa om det jag sade. Men vad var det jag sade? Jo, jag sade att EFTA innebar en väldig chans för småföretagarna som de väl har utnyttjat. EEC innebär också en väldig chans för småföretagarna som jag hoppas att de skall utnyttja. Det kan finnas vissa särbehandlingar av varor som dock knappast drabbar deras produkter. Det kan finnas andra icke tariffära handelshinder t. ex. ursprungsregler. Där är jag tillbaka till skillnaden med en tullunion, och för oss är det ett stort förhandlingsmål att få bra ursprungsregler, för att det är av betydelse för mindre företag men det är också utomordentligt viktigt i det nordiska produktionssamarbetet. Det är ett viktigt förhandlingsmål. Men den bild som herr Helén frammanade var den rakt motsatta, nämligen att EEC skulle ha en rad negativa verkningar för landets mindre företagare. Det har icke det. Det är en chans för dem, och jag tycker att herr Helén skall gå ut och tala om att så är fallet under alla rimliga förutsättningar.

Herr Hermansson! Det var visserligen en fin strof om handel och ocker. Men handel är inte oviktig. Handelsministern har just varit nere i Genève och haft ur svensk synpunkt stora framgångar vid GATT-förhandlingarna för att få fram en ny stor tullförhandling, där just u-ländernas intressen kommer i blickfältet, därför att handel för u-länderna är utomordentligt viktigt. Det är det de vill framför allt. De vill sälja sina produkter.

Man kanske skall vara försiktig med sina ideologiska slutsatser. I år har vi sysselsättningsvårigheter. Det är riktigt. I år har Sveriges export till Sovjetunionen under de första tre kvartalen sjunkit med 30 procent, medan vår export till Amerikas förenta stater under samma tidsperiod har stigit med 10 procent. Man bör ju vara litet försiktig med att sammanställa handelsstatistik och kapitalistiska respektive andra produktionssystem.

Herr Bohman frågade mig: Vet statsministern vilken osäkerhet som råder bland svenska företag, att de ligger på investeringsplaner därför att de inte vet hur det blir med Europa och EEC? Det är möjligt att så är fallet. Jag har hört talas om sådana situationer. Exemplet med Holmens Bruk kan ses på två sätt. De satsar en miljard. Självfallet måste de göra

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

reservationer beträffande EEC, ty deras sektor är vårt känsligaste område vid förhandlingarna. En del satsar, andra kanske ligger still. Hur skall man då i god medborgaranda tala med dem?

Antingen kan man säga att det visserligen finns svårigheter i EEC-förhandlingarna, men allting tyder på att vi nu får den europeiska stormarknad på 300 miljoner människor som svenskt näringsliv under 15 år har kämpat för att uppnå och där man alltid upprepat att tullarna är det viktigaste. Den stormarknaden är nu inom räckhåll. Satsa på den. Förbered er så att ni är utbyggda när frihandeln börjar ta effekt. Jag tvekar inte en sekund att säga så till svenska företag, i fullt medvetande om de svårigheter som vi kan ha, naturligtvis, men också i full övertygelse att det är värt att satsa på.

Den andra metoden är att, som herr Bohman gjorde, säga att EEC-politiken är ett världsrekord i alla dåliga egenskaper. I mening efter mening upprepade han detta: ett världsrekord i alla dåliga egenskaper. Och sedan fortsätter man: I den situationen kan man inte förvåna sig över att svenska företag låter bli att bygga ut.

Det hade möjligen kunnat försvaras om herr Bohman hade haft ett verkligt alternativ. Nu visade det sig att det bara är en önskan som han har att förhandla om förbehåll, en önskan som är orealistisk. Men det hade som sagt kunnat försvaras om han hade haft ett stöd för detta i en bred majoritet i Sveriges riksdag eller i en bred uppslutning hos något av de andra borgerliga partierna – men han står ju ensam. I ett läge där han vet att Sverige med hänsyn till neutraliteten icke kan bli medlem i EEC, i ett läge där vi vet att vi får en frihandelslösning ändå som innebär ett väsentligt framsteg för svensk ekonomi.

Vad är det som herr Bohman går ut och säger? Jo, han säger: Ingen kan förvåna sig över att svenska företag vill bygga ut i Gemenskapen i stället. Och därmed vill herr Bohman undandra sysselsättning för svenska arbetare och tjänstemän.

Jag har inte alls talat om landsförräderi eller dylikt. Jag har sagt att när detta var det budskap herr Bohman – som har förankring i de kretsarna – hade att ge svenska företagare så var det ett dåligt budskap med tanke på den insikt som herr Bohman borde besitta.

Jag tycker inte det skulle skada om herr Bohman i stället sade: Här får vi ett avtal med EEC. Det blev inte vad vi hade tänkt oss i alla avseenden, men det blir frihandel. Låt oss bygga ut för att förbereda oss för detta. Men därav fanns icke ett spår i herr Bohmans anförande.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterade att statsministern nu i sitt senaste inlägg rättade till den felaktiga beskrivning han hade givit av min skildring av småföretagens situation i EEC. Men varför då begagna det första inlägget till att förlöjliga denna beskrivning, när statsministern uppenbarligen byggde på en felaktig tolkning av vad jag hade sagt? Det viktiga är ju nu inte att förlöjliga småföretagens svåra situation utan att verkligen göra något i Bryssel för dem.

Att jag tagit upp frågan om de dokument som har förmedlats från regeringen till oppositionen beror på att hela frågan om hemlighetsmake-

riet kring förhandlingarna vållat allmänheten så mycken oro och undran. Man frågar sig: Varför hemligstämplas dokument, om de ändå i nästa ögonblick finns tillgängliga i tidningarna? Inför sammanträdet i utrikesnämnden den 4 september sade jag för säkerhets skull två dagar i förväg: Står nu de hemliga papperen införda i lördagens tidningar, observera då att utrikesnämndens ledamöter får kvittera ut dem personligen i UD:s entré kl. 10 samma morgon! Denna morgon kl. 7 stod de dokument som vi skulle få kvittera ut kl. 10 återgivna i en tidning. Det är hela detta sätt att hantera en materia, beträffande vilken vi kunde vara öppna mot allmänheten, som gör att det är viktigt att ta upp detta till principiell kritik.

Vidare har bl. a. herr Palme från denna talarstol nedvärderat associeringstanken. Dels skulle den inte ge resultat, dels skulle man inte på den andra sidan tycka om att den fördes fram. Men vid förhandlingar i en viktig fråga går man väl inte till den andra parten och hör efter om den tycker att man skall föra fram det ena eller det andra argumentet, utan man väljer de argument som man finner riktiga att i ett visst ögonblick framföra. Att associering är en fastare form för anknytning till EEC än ett vanligt handelsavtal har ju också många betygat. Skånska Dagbladet, centerns huvudorgan, gjorde det senast den 11 november.

Till sist vill jag bara med anledning av att herr Palme finner det märkligt att ingen motsvarighet till denna debatt förs i andra neutrala länder säga att skälet härtill är att Sverige vill ha en längre gående anknytning till EEC än exempelvis Österrike och Finland. Handelsminister Feldt har klargjort att vi vill ha en djupare och bredare anknytning till EEC än något annat land utanför kandidatländerna. Det är detta förhandlingsmål som vi vill att regeringen icke skall ge upp, och det är av detta skäl vi för denna debatt.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Detta är inte den första gången jag debatterar med statsministern och inte heller den sista, och jag har vant mig vid att han vid lämpliga tillfällen i sin argumentering stoppar in orden: "Nu slår herr Bohman till reträtt". Jag har i denna fråga precis samma uppfattning som jag tidigare haft – vi kan nöja oss med att gå ett år tillbaka i tiden. Det är herr Palme som har bytt mening, inte jag.

Den mening jag och mitt parti har är fortfarande – jag upprepar det – att Sverige borde ha sökt medlemskap för att om möjligt få medlemskap med neutralitetsförbehåll och för att, om vi inte får det, komma in så bra förhandlingsläge som möjligt.

Nu säger statsministern att regeringen i mars 1971 hade kommit till den slutsatsen efter flera års funderande att medlemskap icke var förenligt med vår neutralitetspolitik. Hur vet statsministern att så är fallet? Regeringen har ju inte fullföljt de förhandlingar som den själv fram till för tre kvarts år sedan ansåg nödvändiga. Mitt parti ville i mars inte utesluta medlemskap, och vi anser fortfarande att frågan borde ha fullföljts.

Socialdemokraterna ute i Europa har vidare, som herr Palme säkerligen vet, ungefär samma uppfattning som jag beträffande Davignonrappor-

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

ten. Herr Palmes socialdemokratiska vän herr Czernetz i Österrike skrev som rapportör i Europarådets politiska kommitté i våras att Davignonrapportens målsättning inte gick utöver Europarådets.

Vi ställdes alltså inför ett fullbordat faktum genom det socialdemokratiska förfaringsättet. Vi anser att medlemskapsfrågan borde ha prövats. Den har nu inte blivit prövad. Men vad som i dag har låst oss, herr statsminister, är den svenska regeringens deklaration till omvärlden att konungariket Sverige, som herr Palme representerar i de här sammanhangen, icke anser att medlemskap är förenligt med svensk neutralitetspolitik. Det är ett utrikespolitiskt faktum som binder även oppositionen. Jag beklagar det, men vi är bundna av det. Vi kan inte med några krav på trovärdighet i dag gå ut och säga att Sverige skall söka medlemskap på nytt. Vi kan hoppas att dörren till medlemskap inte är stängd, att tiderna skall förändras, att nya analyser skall kunna leda till att vi får en bättre anslutning till Europa än vi har i dag. Men vi kan inte gå ut och kräva det. Detta utvecklade jag mycket tydligt i mitt anförande. Jag vet inte om statsministern var inne hela tiden, men i varje fall borde statsministern ha lyssnat på det. Då hade han fått fullt klart för sig att vi inte har gjort några förändringar i vår grundsyn i detta hänseende; den står fortfarande kvar.

Jag skulle till sist vilja fråga om statsminister Olof Palme har tagit del av Dag Hammarskjölds Europaanalys från 1951. Jag tror att det vore värdefullt. Varför skiljer sig statsminister Olof Palme så fullständigt från dåvarande statsrådet Dag Hammarskjöld då det gäller att betrakta Europa?

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson har några gånger gjort svepande fördömanden av EEC och EEC-länderna. Jag skulle bara vilja fästa herr Hermanssons uppmärksamhet på att det inte finns något parti i Europa som driver valrörelser emot EEC-samarbetet och att herr Hermanssons partivänner i Italien t. o. m. deltar i Europaparlamentet.

Herr Palme sade att här inte behövs någon ny ekonomisk politik med hänsyn till det förhandlingsläge som råder och den situation Sverige befinner sig i och att vi ännu inte vet hur omfattande samarbetet blir. Men om herr Palme inte vet det, tycker jag herr Palme förfaller dåligt informerad. Vet inte herr Palme vid det här laget att våra förhandlingsmål ingalunda kommer att uppfyllas? Vet inte herr Palme att t. ex. det som herr Feldt skrev i sin artikel i Arbetet, och som har upprepats i många olika sammanhang, om nödvändigheten för svensk ekonomi av att vi får ett långtgående samarbete inte kommer att uppfyllas? Vet inte statsministern det?

Jag är medveten om att det finns en del oklarheter i hurudant detta samarbete i praktiken kommer att bli, men dessa oklarheter är inte större än att vi ändå har helt klart för oss att de av regeringen själv uppställda målen, som betraktades såsom betydelsefulla för styrkan i svensk ekonomi, inte kommer att uppfyllas. Jag menar faktiskt, herr Palme, att det finns anledning att i tid ta hänsyn till detta i den ekonomiska politiken.

Ni har sagt att vi måste syssla med frågan, hur vi skall bära oss åt för att bygga upp vårt land. Det tycker jag är riktigt; det är precis den fråga vi skall syssla med, och det är också bakgrunden till att jag i min interpellation – obesvarad – tog upp just frågan: Vad skall vi i detta läge göra, vilka är de ekonomiskt-politiska slutsatser som bör dras? Om Ni nu i vildsinta anklagelser mot andra för låg moralisk halt i deras politiska gärning inte vill ta upp denna fråga i min interpellation till debatt, är det väl snarast Ni själv som i den politiska diskussion här i nuvarande stadium av EEC-förhandlingarna inte har velat ta upp en för svensk ekonomi utomordentligt betydelsefull fråga. Ni tar på den punkten, tror jag, alltför lättvindigt på problemen, åtminstone om Ert eget uppsåt i förhandlingarna har varit ärligt, nämligen att nå en längre gående överenskommelse med EEC än den som jag vet – och som Ni också vet – att vi inte kommer att få.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ge herr Helén rätt i det att vi helt visst behöver ökad information på detta mycket betydelsefulla område. Jag tänker då inte i första hand på den interna informationen på hög nivå som herr Helén syftade på; den saken har jag ingen anledning att kommentera. Men jag vill säga att vart man kommer ute på möten – och jag tror det gäller alla partier – möts man av ständiga frågor när det gäller EEC, och folk säger: Vi önskar mer information, vi vet för litet.

Här har såväl de politiska partierna som folkbildningsrörelserna och andra en stor uppgift att fylla. Jag vill gärna apostrofera handelsdepartementets lilla skrift som är utomordentligt bra och som jag tycker kunde gå ut i massupplaga. Den är enligt min uppfattning lättillgänglig.

Vidare helt kort, herr talman, några ord i sakfrågan! Det har sagts ibland och även här i dag att vi kommer att få ett så dåligt avtal att många företag flyttar ut ur landet och till EEC-området med sina produktionsenheter. En sådan propaganda har naturligtvis sina risker, ty den hämmar ju förväntningarna och därmed investeringslusten här hemma. Det är möjligt att de dystra profetiorerna kan bli i viss mån självuppfyllande, men sanningen är väl i alla fall att vi inte vet vilka krafter som verkar starkast – å ena sidan tillgången till en större marknad och dragningskraften till dess konsumtionsområde, å andra sidan en evigt kvardröjande tullbarriär på låg nivå.

Jag vill sluta med att säga att många, jag tycker alltför många, av dem som haft utomordentligt höga tankar om EEC:s grundläggande frihandelsvänlighet i dag uttrycker allvarliga farhågor för att vi kommer att diskrimineras på det ena väsentliga området efter det andra. Skulle så bli fallet kan vi väl notera att EEC-området intar samma inställning till principen om frihandel som vi har. Då blir min slutsats att i så fall borde förlusten av att inte vara med som medlem framstå som mindre även bland dem som ivrigast har förespråkats medlemskapslinjen.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag kanske kan ta herr Burenstam Linders anförande först så att jag blir av med det. Närmast är det på två punkter som jag

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

skulle vilja bemöta honom. Först och främst har han flera gånger felciterat utrikesministerns artikel i *Le Monde Diplomatique*, där utrikesministern vände sig mot dem som har en alltför schematisk uppfattning och sade att neutralitetspolitiken kommer att undergrävas, eftersom Sverige blir alltmer beroende av de beslut som fattas inom ett utvidgat EEC utan att själv kunna påverka dessa beslut.

Utrikesministern fortsatte: "Detta synsätt förefaller mig alltför schematiskt.

Det ökade ekonomiska beroendet nationerna emellan är ett faktum – särskilt påtagligt för de små nationerna en stor utrikeshandel och en långt driven specialisering av sin industri. Men föreställningen att det ömsesidiga ekonomiska beroendet måste leda till en utrikes- och försvarspolitisk gemenskap mellan nationerna motsäges av de verkliga förhållandena som särskilt den franska erfarenheten visar."

Jag tycker att detta borde komma in i protokollet, så att herr Burenstam Linders helt felaktiga beskrivning av vad utrikesministern sagt inte skall stå oemotsagd.

Detsamma gäller vad han yttrade om handelsministern. Vad denne sagt avsåg dels omfattningen av avtalet där han ville ha fullständig frihandel, dels stabiliteten och fastheten i avtalet. Det är våra två viktigaste mål i förhandlingarna. Det må vara att vi sedan inte når alla andra mål utan bara de viktigaste, men den grundläggande ekonomiska analysen som gjorts om frihandelns betydelse kvarstår naturligtvis oförändrad.

Så ett ord om småföretagarna, herr Helén! Han påstår att jag första gången gav en falsk beskrivning av vad han ville säga om småföretagarna, men andra gången var det riktigt. Skillnaden var egentligen den att i den första versionen läste jag upp direkt vad herr Helén hade sagt, i den andra versionen citerade jag ur minnet. Jag skall i fortsättningen citera herr Helén ur minnet, så finns det en större chans att det blir rätt. Vad han sade var att kvarstående tullar och andra handelshinder i förhållande till EEC kommer att ytterligare hämma de mindre och medelstora företagens utveckling. Jag menar att det är tvärtom, och det tycks i grunden även herr Helén anse.

Sedan återkommer herr Helén till detta med samråd och papper och sådant. Jag tror inte att jag känner till någon förhandling som har bedrivits med så stor öppenhet som den svenska. Men om vi har ett viktigt papper som vi skall underställa utrikesnämnden för diskussion innan vi definitivt fastställer något, är det naturligt att man inte vill dela ut det till pressen innan utrikesnämndens ledamöter har fått det. Därför har man vidtagit vissa försiktighetsåtgärder. Sedan har det läckt i alla fall. Men det är ingen sidovörnad mot oppositionen att vi inte delade ut papperet förrän det blev färdigt i regeringen och då tog kvitto på det. Jag tycker som herr Antonsson, att viktigast trots allt är att få ut information till allmänheten, och det skall vi fortsätta med. Jag talar ständigt om EEC när jag är ute och försöker på det sättet bidra till denna upplysningsverksamhet.

Det är ibland ganska roligt med det här samarbetet i riksdagen. När herr Helén skulle polemisera mot herr Antonsson i fråga om associeringen

talade han om vad som sagts här i kammaren, bl. a. av statsministern. Jag hade möjligen varit inne på samma ämne, men framför allt var det naturligtvis herr Antonsson det gällde. Jag kan emellertid bekräfta att herr Antonsson och jag har samma mening, att om man enstämigt från alla håll får direkt besked om att associering inte ett dugg skulle förbättra våra materiella villkor, tar jag hänsyn därtill. Om sedan herr Heléns egentliga syfte är att stödja regeringens förhandlingsmål kan jag bara säga att det är bra. Då önskar jag honom all lycka och framgång.

Det är rätt nöjsamt att diskutera med herr Bohman. Han har en väldig förmåga att citera socialdemokrater – alla hans tal fylls med sådana citat, när han tycker att någon socialdemokrat har sagt någonting som stämmer med hans uppfattning. Denna hängivenhet för det socialdemokratiska partiet som företeelse är jag varmt tacksam för. Jag skall någon gång slå herr Bohman i huvudet med Churchillcitat, för att visa att jag också har respekt för de konservativa idderna.

Det är omöjligt för mig att direkt utreda om det är någonting som skiljer min syn på Europa från den som Dag Hammarskjöld gav uttryck för 1951, men jag tror inte att skillnaden är så stor. Från internationalistiska utgångspunkter var Dag Hammarskjöld intresserad av ett europeiskt samarbete som gick på två linjer. För det första utvecklades det västeuropeiska samarbetet, som då var koncentrerat till OECD. Det var detta han kände till, och det gjordes ett utomordentligt förtjänstfullt uppbyggnadsarbete i Europa efter kriget inom OECD:s och Marshallhjälpens ram. Det var enligt mitt förmenande öststaternas stora misstag att de inte gick med i det samarbetet. För det andra gjordes, trots det kalla kriget, försök till en avspänning mellan öst och väst. Bland dem som i det klimatet vågade tala om en avspänning mellan öst och väst var Sveriges dåvarande utrikesminister Östen Undén, och jag vet att han och Dag Hammarskjöld på den punkten hade samma uppfattning. Jag kan alltså inte påstå att det finns någon skillnad mellan Dag Hammarskjölds och min uppfattning, men det är litet svårt att klarlägga det.

Så säger herr Bohman: "Vi har ju vår linje. Sverige skulle ansöka om medlemskap. Men nu har regeringen fastställt att konungariket Sverige inte kan bli medlem av EEC. Det är ett politiskt faktum som vi inte kan göra någonting åt." Men, herr Bohman, det är ju inte bara den socialdemokratiska regeringens linje, utan det är en linje som omfattas av centerpartiet och folkpartiet och kommunisterna – alltså alla partier som är representerade här i kammaren utom moderaterna. Det är en lång vandring som herr Bohman har att göra här, men skyll inte på att regeringen skulle ha låst Sveriges position! Regeringen har med stöd av en överväldigande majoritet i Sveriges riksdag fastställt Sveriges ståndpunkt i denna för hela vår säkerhet mycket viktiga fråga. Den majoriteten har icke herr Bohman lyckats övertyga. I stället försöker jag nu övertyga herr Bohman också, för jag tycker att det vore en fördel med en total samlings i Sveriges riksdag på den här punkten.

Herr Bohman argumenterar för att vi skulle kunna sitta med nio NATO-stater och utarbeta en gemensam utrikespolitik och måhända en gemensam försvarspolitik. Det menar jag är en fullständig omöjlighet. Och eftersom man sagt oss att detta samarbete är en helhet – ta det eller

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. förhandlingar-
na mellan Sverige
och EEC*

stå utanför – så går det inte för ett neutralt land att vara med. Det vore bra om herr Bohman, därest han verkligen stöder neutraliteten som han säger att han gör, kunde komma till samma slutsats.

Det finns ju inte, det här borgerliga alternativet. Det var litet rörande när herr Helén sade – det var den dag då han skämtade – att här skulle en borgerlig regering tillträda för att föra våra EEC-förhandlingar. Det finns inte en enda borgerlig linje här, utan det är tre linjer. Dessbättre ligger två partier tämligen nära regeringen – framför allt centerpartiet, men under debattens gång har folkpartiet också kommit närmare regeringen, och det tycker jag är en fördel. Herr Gustafson i Göteborg skakar på huvudet; han skall tydligen sätta fart igen nu, men med herr Helén har det i alla fall blivit ganska fredligt. Det är alltså herr Bohmans situation att han står isolerad i denna mening.

Herr Burenstam Linder talade om att tillvita sina motståndare dåliga moraliska egenskaper. Herr Bohman och jag har trots allt fört den här debatten på ett justare plan än herr Burenstam Linder kan nå upp till. Jag uppmanar herr Bohman att gå ut och säga till svenska företagare – där har ändå herr Bohman speciella försänkningar – att det är klokt och riktigt att satsa på att Sverige blir med i en europeisk stormarknad på 300 miljoner människor som kommer att innebära chanser för svensk industri som den aldrig tidigare har haft. Det tycker jag är god medborgaranda att säga.

Avslutningsvis det jag har sagt i varje EEC-debatt: De hårda orden kommer i inledningen, men när debatten får mala en stund visar det sig alltid att det i grunden finns en mycket stor majoritet i denna riksdag för den förhandlingslinje med neutralitet, frihandel och ekonomiskt samarbete som den svenska regeringen följer. Jag vill inte alls underskatta betydelsen av den breda uppslutning som skett här i riksdagen bakom den politik som regeringen för. Den är ett viktigt stöd i de förhandlingar som förestår.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herrar Helén och Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Statsminister Palme sade några ord för att avsluta debatten. Jag kanske, på mitt vanliga försynta sätt, får tala om att debatten fortsätter. Jag har faktiskt ett par saker som jag tänkte säga till statsministern, och jag skall ta dem i början av mitt anförande medan herr statsministern är kvar.

Det första jag vill säga är att det ändå är litet egendomligt att ställa upprepade frågor till partiledare, som i detta fall herrar Bohman och Helén, när statsministern vet att de icke har någon replikrätt och därför inte kan svara på frågorna. Jag tycker att vi någon gång borde diskutera hur vi skall lägga upp debatterna i det här huset. När regeringspartiets företrädare yttrar sig i ett läge då partiledarna inte har tillfälle att svara kanske man kunde inskränka litet på de direkta frågorna till dessa partiledare.

Det andra jag skulle vilja säga till statsministern gäller vad han i början av sitt första anförande påstod att förhållandet har varit detsamma under de tio år som EEC-debatterna har pågått, nämligen att man från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida har kritiserat och inte har visat tillräcklig respekt för neutralitetspolitiken. Detta påstående kallar jag en oförsynthet av stora mått.

Det var en tid i början av 1960-talet då det ute på den europeiska kontinenten inte fanns någon särskild förståelse för den svenska neutralitetspolitiken. En del menade att Sverige väl kunde överge sin neutralitetspolitik för att få vara med i EEC. Man förstod inte det värde som vår neutralitetspolitik har för stabiliteten i vår del av världen. Men genom ett energiskt arbete från diplomaters och regeringsledamöters sida har undan för undan förståelsen för den svenska neutralitetspolitiken vuxit. Jag kanske också får erinra om att Gunnar Heckscher och jag själv var med på ett hörn i början av 1960-talet när vi inför ett europeiskt forum gång på gång slog fast att den svenska neutraliteten inte är till salu, att Sverige – om vi ställs inför valet mellan att fortsätta vår neutralitetspolitik och inte komma med i EEC eller att upphöra med den och komma med i EEC – står fast vid neutralitetspolitiken.

Detta har förutvarande statsministern Erlander och förutvarande handelsministern Lange erkänt, medan statsminister Palme som är hårt sysselsatt med att placera folk i burar och på annat sätt misstänkliggöra dem använde inledningen av sitt anförande till att misstänkliggöra folkpartiets inställning till neutralitetspolitiken. Om det inte var avsikten hoppas jag att det kommer att visa sig i protokollet. När vi satt här och lyssnade till statsministerns anförande fick vi emellertid det bestämda intrycket att hans avsikt var att misstänkliggöra.

Den tredje och sista saken som jag skulle vilja ta upp är att det avtal som nu erbjuds är otillfredsställande, inte i första hand på grund av inskränkningarna i frihandelsavtalet utan därför att det inte omfattar mer än ett handelsavtal och i huvudsak bara gäller tullarna. Nu säger statsministern: Gång på gång har vi från det svenska näringslivet fått höra att tullarna är det viktigaste; nu slipper ni tullarna, och då skall ni väl vara glada! Men tullarna är inte viktigast; de är viktiga men inte viktigaste. Jag har uttryckt det så att EEC-frågan är en fråga som *också* innefattar tullarna. Vad hjälper det att upphäva vissa tullsatser om man kan sätta in andra handelshinder i stället? När herr Helén talade om småföretagarna utvecklade han mycket ingående de hinder som skulle kunna uppstå, t. ex. på grund av skillnader i fråga om ursprungsreglerna mellan EFTA- och EEC-länderna och mycket annat. Det är den framväxande industripolitiken, det är upphandlingsreglerna och alla sådana saker som är av mycket stor betydelse.

Och jag kan ta ännu ett exempel. EFTA-konventionen har inte kunnat hindra att Danmark och Storbritannien har infört importavgifter som neutraliserat de tullsänkningar som har gjorts. I EEC är det mycket otroligt att länderna skulle sätta upp importavgifter mot varandra av det slag som Storbritannien och Danmark har infört inom EFTA. Varför det? Ja, inte i första hand därför att det är förbjudet i några stadgar utan därför att den ekonomiska integrationen inom EEC har gått så långt att

ett införande av sådana speciella importavgifter som hindrar handeln skulle vara ett hot mot hela samarbetets idé och existens. Det är därför det är så allvarligt att det som nu erbjuds oss från EEC i huvudsak gäller tullar – att det är ett handelsavtal, grundat på artikel 113, med den löslighet som följer därav.

Att det är en skillnad mellan associering och handelsavtal – jag kan säga det i förbigående – visas ju av det förhållandet, att enligt Romstadgan kan ett handelsavtal av det slag som EEC nu erbjuder oss sägas upp med två tredjedels majoritet under det att uppsägning av ett associeringsavtal skulle kräva enhällighet. Visserligen finns Luxemburgöverenskommelsen och allt sådant för närvarande, men detta visar den olika ställning och den olika grad av fasthet som de två avtalen har.

När sedan herr Helén i denna debatt pekar på de risker som kan finnas, om vi får en lösning som inte tillfredsställer vårt lands intressen, kallar statsministern detta för jeremiader. Men är det inte väsentligt när det gäller att upplysa allmänheten, att det blir klart vilka risker vi löper om vi inte får en god lösning? Och möjligheterna att driva förhandlingarna hårt i Bryssel blir mindre, om statsministern förringar svårigheterna här i den svenska riksdagen.

Det var vad jag hade att säga till statsministern, och nu kan jag övergå till det jag egentligen hade tänkt säga. Det skall inte bli långvarigt – det lovar jag.

Detta att det inte räcker med tullar är ju ingen ny upptäckt. 1962 sade den dåvarande handelsministern att vad vi önskar är en omfattande association som täcker vida aspekter av en integrerad marknad. Vi måste, för att inte vår mångsidiga industri skall bli allvarligt lidande, begära samma villkor inom en större europeisk marknad som de övriga europeiska industriländernas företag åtnjuter. En handelsöverenskommelse som otillräckligt uppfyller dessa fordringar skulle därför inte motsvara våra behov, sade dåvarande handelsministern. Detta är ju en sak som den nuvarande handelsministern gång på gång har betonat och något som herr Helén här uttryckligen sagt.

Handelsminister Feldt sade i en intervju i Veckans Affärer den 8 april i år att det avtal som regeringen vill ha skall vara tillräckligt klart och fast för att ge näringslivet underlag för långsiktig planering. "Från näringslivets synpunkt", sade handelsminister Feldt, "föreligger därvid ingen skillnad mellan ett avtal och tullunion och medlemskap." Det var alltså ett sätt för handelsministern att göra klart för den publik som läser Veckans Affärer att det som Sverige eftersträvade på de områden som berör näringslivet var i själva verket detsamma som ett medlemskap skulle ge. Och om man ser det mot den bakgrunden, då måste man säga att det avtal som vi nu erbjuds ligger långt, långt från vår målsättning.

Men kan inte Sverige vara nöjt ändå? Det framgick av det som statsministern sade att Schweiz och Österrike är ju nöjda med det här handelsavtalet. Varför kan inte Sverige vara det? Svaret på den frågan lämnas i EEC-kommissionens junirapport, där man i en tabell visar att det bland dem som icke söker medlemskap inte finns något annat land som är så beroende av sin export till ett utvidgat EEC som Sverige. Man skulle ju kunna tro att Schweiz och Österrike, som ligger mitt i det gamla EEC,

skulle vara det. Men Sverige är i mycket högre grad beroende av den exporten. Det är därför som vi inte kan nöja oss med det som Schweiz och Österrike får. Jag hoppas att detta skall påpekas med styrka och kraft vid de kommande förhandlingarna.

Sedan skall jag sluta med en fråga: Vad är det nu Sverige skall sikta på? Jo, det viktigaste i denna förhandlingsomgång är att driva våra legitima krav mycket hårt. Jag vill understryka vad statsministern sade tidigare beträffande klausulen om möjligheten att utveckla avtalet. Mycket hänger på den. I den form som den nu tycks ha – jag har inte haft tillfälle att studera den – kan det kanske bara bli fråga om vissa marginella förändringar, men möjligheten att på litet längre sikt nå det mål vi dock alla är överens om blir beroende på våra möjligheter att få förhandla också i nästa omgång. Därför är det viktigt, som jag ser det, att redan nu börja förberedelsearbetet för nästa förhandlingsomgång. Om vi nu förklarar oss nöjda och säger att det inte är så farligt med det hela, så kan vi inte med särskilt stor kraft driva önskemålet att utveckla avtalet ytterligare. Men om vi nu står fast vid och konkretiserar vårt förhandlingsmål samt påbörjar förberedelsearbetet för att ytterligare utveckla vårt avtal, så kanske vi kan hysa förhoppning om att någon gång nå det mål som vi eftersträvar och är överens om.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag hoppas att herr Gustafson i Göteborg ursäktar om jag i detta skede av debatten fattar mig kort, när jag svarar på hans frågor.

För det första tror jag inte att jag ställde några direkta frågor i mitt senaste inlägg. Däremot gjorde jag en del påståenden och riktade uppmaningar – s. k. exhortationer – till mina meddebattörer. Det tycker jag kan vara tillåtet.

För det andra vill jag gärna bekräfta att herr Gustafson enligt min mening har gjort en förtjänstfull insats för att förklara och försvara den svenska neutralitetspolitiken ute i Europa. Där instämmer jag gärna i vad herr Erlander och herr Lange har sagt. Jag framhöll också i mina inledningsord att det har funnits en konstellation där folkpartiet och moderaterna i alla debatter och i varierande former har angripit regeringen, medan centern och socialdemokraterna under de gångna tio åren har varit överens. Och vad centern och socialdemokraterna varit överens om är ett mycket fast vakthållande om neutralitetspolitiken som kärnan i det hela. Men jag konstaterade också att folkpartiet sedan har anslutit sig till synpunkten att neutraliteten i dagens läge icke låter sig förena med medlemskap, och därför är vi nu inne på samma linje.

För det tredje tycker jag att herr Heléns anförande var en jeremiad. Han gjorde en tjuugo minuter lång uppräknning av alla de eländen som skulle drabba Sveriges ekonomi om vi fick detta ur många synpunkter ganska bra avtal och detta gav en absolut snedbalans åt framställningen. Därför är mitt intryck att anförandet var en jeremiad. Men sedan lättade det upp, och det tog jag också exempel på.

Slutligen några ord till det sista som herr Gustafson sade, till skillnad från herr Hermansson i Stockholm – men det hinner jag inte här gå närmare in på – tycker jag att det är viktigt att vi utvecklat samarbetet

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

på olika områden. Det är riktigt som herr Helén sade att det finns en viss skillnad mellan Sverige, Schweiz och Österrike och att vi är beredda att gå längre. Men likheten är att vi vill ha en bred frihandel. En sådan lösning har inte lett till några klagovisor i Schweiz och Österrike och borde inte göra det här heller. Däremot kan vi i positiv mening säga att vi vill gå vidare framåt när det gäller energipolitik, miljöpolitik, teknologiskt samarbete och allt det andra. Därför är den här utvecklingsmöjligheten viktig. Jag ser i den inte något hot mot en neutralitetspolitik, utan en ekonomisk klokskap. Självfallet skall vi så fort sig göra låter – i den mån vi inte får med det i detta avtal – fortsätta att driva de frågorna i samarbete med EEC. Inte heller på den punkten behöver herr Gustafson befara att regeringen skall sky några ansträngningar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var värdefullt att få klarlagt att det inte varit statsministerns avsikt att misstänkliggöra den hållning som folkpartiet har intagit till neutraliteten under de tio år som EEC-debatten pågått.

Statsministern tycker att vi kommer med jeremiader. Ja, vad är nu en oppositions uppgift, herr statsminister? Är den inte att granska det sätt på vilket regeringen sköter sitt uppdrag och få fram de kritiska synpunkter som det finns anledning till? Detta kallar statsministern för jeremiader. Vi kallar det ett uppfyllande av oppositionens självklara plikt att sakligt granska det sätt på vilket regeringen har skött sina åligganden. Kan det vara något fel? För det första är det nödvändigt att den svenska allmänheten, vilken som herr Antonsson sade klagat över, att den inte får tillräcklig information, blir upplyst om vilka risker Sverige löper. För det andra borde det ges möjligheter för statsministern och alla andra att driva kravet på ett bättre avtal, när man genom denna sakliga granskning ser vilka nackdelar en dålig lösning skulle innebära.

Allra sist vill jag säga att det tyvärr nog är så att statsministern inte fått klarhet i vad det här egentligen gäller. När handelsministern framhåller att ett rationellt utnyttjande av vårt lands resurser kräver en mer långtgående integration än vad enbart frihandel innebär och att vi därför eftersträvar ett djupare, bredare och intimare samarbete än något annat land utanför kandidatländernas krets, tar statsministern detta som något vi liksom får på köpet, som kan vara bra i och för sig. Men när vi är så beroende av vår export till EEC-länderna som vi är – i mycket hög grad än Schweiz och Österrike – då är det inte bara fråga om något som skall komma därutöver. Det är ett livsvillkor för oss att vi inte bara får tullfrihet utan även den ekonomiska integration som artikel 113 inte möjliggör för oss men som är nödvändig för vår ekonomiska utveckling i framtiden.

I detta anförande instämde herr Hörberg (fp).

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Min absolution, eller vad man nu skall kalla det, i fråga om folkpartiets inställning till neutraliteten kanske inte gällde hela tioårsperioden – jag vet inte om herr Gustafson i Göteborg minns att

herr Wedén och jag på sin tid hade en och annan gås oplockad beträffande vårt förmenta beroende av Kina. Men i den här frågan är det all right.

Herr Gustafson sade att oppositionens uppgift delvis är att komma med jeremiader. Dess främsta uppgift är väl att framlägga ett alternativ. Svagheten i EEC-debatten har varit att oppositionen egentligen inte haft något alternativ, utan bara ägnat sig åt att nagelfara vad man tror vara negativa konsekvenser av den regeringspolitik som man själv i grunden stöder. Då blir jeremiaderna litet malplacerade. Om herr Helén sagt att de här riskerna står vi för, men de kan klaras i förhandlingarna på det och det sättet genom att vi stöder regeringens förhandlingsuppläggning, hade det blivit mer konstruktivt. Men herr Helén har gått, så vi skall väl inte närmare diskutera hans anföranden.

Allra sist! Jag vet inte i hur många uttalanden – jag har dem i portföljen – från oppositionens och näringslivets sida man sagt, att grundvalen och det viktigaste måste vara tullfriheten. Den stora risk vi utmålade för oss själva var att priset för neutraliteten skulle bli så högt att vi ställdes reellt utanför. Det var den verkliga fara som fanns. Nu får vi stormarknaden, och det är grundvalen. Det kan finnas många skäl för att EEC haft svårt under den tidspress som råder att ha mycket skiljaktiga lösningar när det gäller de s. k. icke-kandidatländerna. Det får vi väl delvis acceptera. Det är ingen dålig start för ett samarbete med ett frihandelsavtal.

Detta är det avgörande. Sedan har vi ett intresse av att utveckla samarbetet när det gäller alla de andra områdena: energipolitiken, miljöpolitiken osv. Det får vi ta itu med. Men det viktigaste och grundvalen måste ändå vara frihandeln. Om herr Gustafson är överens med oss om att vi därmed lägger grundvalen för framtiden kan vi sedan resonera om i vilka former och på vilka områden vi bör sikta till att utveckla och fördjupa ett samarbete med EEC.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag sade var att oppositionens uppgift är att sakligt granska regeringens politik. Det är herr Palme som kallar detta för jeremiader.

Men sedan vill jag säga att det är en mycket viktig och intressant fråga som statsministern tagit upp här. Förhåller det sig så med den utveckling som skett inom EEC och på den internationella handelsområde att vi kan säga, att klarar vi bara tullfriheten är det i stort sett bra och vi kan sedan resonera om att ytterligare utvidga och fördjupa samarbetet? Jag betvivlar det, herr Palme! Vad som sagts i regeringsdeklarationerna ända från 1962 visar att man inte sett det så. Där sägs att ett handelsavtal av det slag som vi nu fått icke är tillräckligt – vi måste ha en *ekonomisk integration*. Jag tror att det är det som måste ligga bakom ett kommande arbete på att förbereda oss för nästa förhandlingsomgång.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det är inte särskilt lustigt att tillhöra fotfolket i denna kammare och så småningom efter en lång partiledaromgång med diverse

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

förlängda repliker och korta genmälen trötta de fåtaliga men tålmodiga kammarledamöterna med de synpunkter man har försökt sammanfoga. Men, herr talman, kammarens arbetsordning är nu en gång sådan att man får finna sig i det, och jag beklagar mig inte. Jag beklagar bara att tiden är så pass långt framskriden och att de få som finns här kanske skulle önska att jag fattade mig kortare. Jag skall fatta mig så kort som möjligt utan att alltför mycket avvika från vad jag hade tänkt säga.

Den här interpellationsdebatten i EEC-frågan har väl inte nedtonat och kommer sannolikt inte heller att slutgiltigt avveckla de motsättningar främst i den politiska bedömningen av denna fråga som med växlande intensitet manifesterats under det senaste decenniet. Till skillnad från många tidigare tillfällen då debatten förts i mer eller mindre lufttomt rum har vi emellertid nu inför realförhandlingarnas omedelbara påbörjande mera kött på benen, mera faktaunderlag i debatten. Vårt land har jämte de övriga icke medlemskapssökande länderna erbjudits de grundläggande villkoren för ett mera fast samarbete med Gemensamma marknaden, och huvudelementet i dessa villkor är ett handelsavtal enligt Romfördragets paragraf 113 på frihandelsbasis. Frihandeln blir dock icke 100-procentig, eftersom viktiga svenska exportprodukter, främst papper, undantas vilka föreslås bli tullfria först efter en mycket lång övergångstid. Detaljerna i EEC:s erbjudande är så väl kända och kommenterade, att någon upprepning av fakta icke är nödvändig här.

Den svenska regeringens målsättning för samarbetet med Gemensamma marknaden, godtagen även av oss i centern – ett nära, omfattande och varaktigt samarbete utan fast medlemskapsbindning – har uppenbarligen inte gjort något djupare intryck på vår kontinentala förhandlingsmotpart, i varje fall inte i begynnelseskedet. Vi upplever följaktligen en besvikelse, framför allt de delar av vår exportindustri som föreslås bli tullbelastade, och besvikelsen minskas inte av det faktum att vi trots våra ambitioner om det nära och varaktiga samarbetet med EEC buntats samman med övriga icke medlemskapssökande neutrala stater utan denna ambition uttalad och erbjudits samma uppgörelse som de.

Jag vill emellertid, herr talman, som jag gjorde i den allmänpolitiska debatten för några veckor sedan, ändock betrakta detta EEC:s första förhandlingsbud som nöjaktigt. Vi har trots allt nästan nått huvudmålet, nämligen tullfrihet för vår export.

Vad som däremot inte är nöjaktigt utan oacceptabelt – det har sagts i första omgången av regeringens representanter men måste understrykas av oss andra – är de särbehandlingsregler som man föreslår och de skyddsklausuler som man vill inarbeta. Dem måste vi naturligtvis försöka att i görligaste mån förhandla bort.

Det finns dock skäl förutsätta, att i detta som i alla andra förhandlingssammanhang själva öppningsbudet icke kan betraktas som ett ultimativt slutbud, utan att detta senare kommer att få en annan utformning. Hur mycket den slutliga utformningen kommer att ha ändrat öppningsbudet i riktning mot våra ambitioner och önskemål beror i första hand på våra förhandlares förmåga och skicklighet men också på i vad mån regeringen på sin nivå lyckats underlätta dessa förhandlingar. Det sedvanliga, primitiva misstänkliggörandet av de icke-socialistiska

partiernas avsikter och ansvar så snart de anmäler meningar och förslag avvikande från regeringens i för nationen avgörande frågor kommer uppenbarligen icke att underlätta förhandlarnas arbete. Det är därför att hoppas att herr Palme söker undvika konfrontationspolitikens trubbiga medel om det skulle, vilket man får hoppas inte blir fallet, kärva till under realförhandlingarna med EEC och en samlande svensk politisk formel snabbt måste utformas.

Det gäller sålunda att med utgångspunkt i det erbjudna förhandlingsalternativet söka skapa ett så gott slutresultat som möjligt för vårt lands del. Det naturliga är då att inrikta alla ansträngningar på att avhjälpa bristerna från vår synpunkt i det som erbjudits oss i första omgången i stället för att gnälla om mer eller mindre påtagliga missgrepp i det förflutna i fråga om EEC-politikens uppläggning.

Jag tycker faktiskt, herr talman, att det nu börjar bli dags att sluta öda tid på att gång på gång framställa fullt medlemskap som ett både realistiskt och för vår framtida välståndsutveckling nödvändigt alternativ. Romfördraget är och förblir en politisk bindning av deltagande länder lika väl som en ekonomisk, och ett neutralt land som vill och måste föra en helt obunden utrikes- och säkerhetspolitik kan icke vara anslutet till ett block av stater, som syftar till att dryfta och sannolikt också driva en gemensam dylik politik. Detta är för mig ett lika enkelt och okomplicerat faktum, som att Europarådet, en annan sammanslutning av europeiska stater där vi är medlemmar, skulle få uppleva ett snabbt och tveklöst svenskt utträde om rådet skulle börja planera rekommendationer av utrikespolitisk eller säkerhetspolitisk art.

Vi betraktas och behandlas också i Europarådet som neutrala, och detta har hittills icke medfört några som helst komplikationer, därför att vår roll står tveklöst klar både för oss själva och för övriga medlemsstater i Europarådet. Vår utrikespolitik är icke förhandlingsbar – något som har understrukits många gånger – vilket den blev om vi skulle börja ackordera med EEC om på vilket sätt fundamentet i denna vår utrikespolitik, nämligen neutraliteten, uppdelad på ett lämpligt antal paragrafer skulle kunna infogas i ett anslutningsdokument gällande fullt medlemskap i EEC.

Nu finns det ju en hel del människor, främst de övertygade anhängarna av fullt medlemskap, som vill göra gällande att några politiska bindningar av medlemsstaterna i EEC icke förekommit och icke skall förekomma, främst därför att Romtraktaten icke innehåller några specificerade regler om politiskt samarbete. Gentemot dessa påståenden vill jag först upprepa vad jag nyss påpekade. Romfördraget är till sin syftning ett klart politiskt dokument, som för sitt förverkligande kräver såväl politiskt som ekonomiskt samarbete.

De som tvivlar på detta kan ju lämpligen begrunda vad en av dem som transfererar Romfördraget till praktisk tillämpning, nämligen Hollands utrikesminister, anför i sammanhanget. Han angav för ett par veckor sedan sin syn på EEC-samarbetet när Danmarks delegation hade inlämnat en politisk förklaring till EEC-rådet och däri bl. a. antytt att danska regeringens hållning till det ekonomiska samarbetet inom Gemensamma marknaden är avhängig av i hur hög grad detta samarbete passar in i den

danska nationella politiken. Enligt pressreferatet formulerade sig den holländske utrikesministern på följande sätt: "Inga blivande medlemmar kan anmäla reservationer om sina framtida förpliktelser enligt avtalet. Danmark måste inse att landet ansluter sig till en dynamisk gemenskap på villkor att det accepterar dennas avtal och politiska mål. Danskarna måste förstå att deltagande i europeisk integration även innebär deltagande i framtida politisk integration."

Jag tycker, herr talman, att när en förgrundsfigur inom EEC talar klarspråk finns det allt skäl att lyssna och även tillgodogöra sig innebörden.

Att vi sålunda icke kan tänka oss fullt medlemskap, om vi skall fullfölja vår obundna och självständiga utrikes- och säkerhetspolitik, torde stå fullt klart vid det här laget. Att vi å andra sidan för vår framtida välståndsutveckling behöver just ett nära, omfattande och varaktigt samarbete med Gemensamma marknaden borde också stå precis lika klart. Det finns trots allt en del människor här i landet, som likt de gamla Bourbonerna förefaller att ingenting ha lärt och ingenting ha glömt. Jag åsyftar dem, som ihärdigt hävdar att närmare samarbete med Gemensamma marknaden måste vara en styggelse därför att detta skulle hota vårt folks självständighet, innebära en andlig besmittelse och jag vet icke allt av idiotiska påståenden. Denna grupp människor skulle – om de över huvud taget är mottagliga för sakargument – för sina perspektivs vidgande ha nytta av att studera den finske statsministern Auras uttalande i svensk TV i förrgår rörande möjligheterna för Finland att avstå från samarbete med EEC. Herr Aura sa ungefär följande: "Det är viktigt att Finland får en uppgörelse med EEC. Får vi inte det, minskas snabbt exporten och arbetslösheten ökar. Vår situation blir så usel att vi får mycket svårt att klara oss. De som säger att vi kan stå utanför EEC är okunniga och vet inte vad de talar om." En kategorisk åsikt av statsministern i vårt östra grannland, vilket sannerligen icke sätter sin politiska handlingsfrihet på spel för en kontinental grynvällings skull.

Herr talman! Jag sade inledningsvis, att det nu efter det att vår position fixerats gäller att sätta till alla klutar för att förbättra EEC:s utgångsbud så mycket som möjligt. Härvid bör vi söka nå två huvudsyften. Det första är givetvis att så mycket som möjligt söka förkorta de övergångstider som EEC föreslagit beträffande tullavvecklingen på de produkter, som man vill undanta från tullfrihet. Dessa produkter bör naturligtvis bli så få som möjligt, helst inga, men med hänsyn till de starka ekonomiska konkurrensintressen som ligger bakom kravet på tullbeläggning av t. ex. papper är sistnämnda önskemål måhända väl optimistiskt. Avvecklingsperioden måste dock som sagt bli kortaste möjliga.

Det andra huvudsyftet måste vara att få en utvecklingsparagraf inskriven i uppgörelsen, enligt vilken fortsatta förhandlingar kan upptas i syfte att nå det nära och omfattande samarbete som är ett huvudmål för våra strävanden. Genom sådana förhandlingar borde det – som jag ser saken – vara möjligt att relativt snart nå nyssnämnda huvudmåls konkretion, nämligen en tullunion. En tullunion är ett väsentligt mål men även andra komponenter bör finnas i det nära, omfattande och varaktiga

samarbetet, t. ex. patentsamarbete, miljövårdssamarbete, utveckling av gemensam aktiebolagslagstiftning och en rad sådana saker, inte minst det tekniska samarbetet.

Vad beträffar uppsägningstiden ett år, varöver oro förspors på en del håll, vill jag för min del bara deklarerera, att just vår utrikespolitiska handlingsfrihet kräver att vi snabbt skall kunna dra oss ur EEC-samarbetet, om en svårartad internationell krissituation skulle nödvändiggöra ett sådant steg för bevarande av denna handlingsfrihet. Ett år kan förefalla att vara en kort uppsägningstid, men den kommer sannolikt i praktiken att ändock vara en formalitet. Om jag inte minns fel har även EFTA-samarbetet löpt med en ettårig uppsägningstid.

Slutsatsen av föregående resonemang är att de förhandlingar som snart påbörjas med Gemensamma marknaden icke får bli de sista utan att de bör följas upp med nya förhandlingar, vilka som huvudsyfte bör ha etablerandet av bl. a. en tullunion med EEC. den centrala förutsättningen för ett nära, omfattande och varaktigt samarbete. Utan att vilja föregripa en andra förhandlingsomgångs uppläggning vill jag dock redan nu deklarerera, att jag tror att en associeringsansökan som underlag för nästa omgång skulle underlätta våra möjligheter att få till stånd en tullunion samt ett nära samarbete av det slag som vi tidigare talat om på patentområdet, på miljöskyddsområdet etc. Som jag sade redan i början har såväl regeringen som näringslivet uttryckt sin besvikelse över att vi, som ändå markerat vårt önskemål om nära och varaktigt samarbete i form av bl. a. en tullunion, buntats ihop med de andra neutrala staterna, som icke markerat ett sådant omfattande samarbete. Jag är övertygad om att ett svenskt önskemål om anknytning till Romfördragets associationsparagraf – 238 – skulle av EEC-politikerna uppfattas som en formell markering av att tullunionen är ett av våra huvudönskemål och att vi sålunda icke kan nöja oss med paragraf 113, som endast talar om handelsavtal. Och som jag sagt flera gånger tidigare – man skall inte underskatta kontinentalpolitikernas svaghet för det formella.

Det är möjligt att en associeringsansökan redan i november förra året eller senast i mars i år, då vi deklarerade att fullt medlemskap var uteslutet, hade utskilt oss från de övriga icke medlemskapssökande staterna och gett oss möjligheter att få fram ett bättre bud, t. ex. om en tullunion. Något säkert svar kan dock inte ges. Det var naturligtvis enklast och bekvämast för EEC att få behandla alla icke medlemskapssökande stater hopbuntade, men vi hade som sagt i varje fall kunnat markera att vi sökte ett mera omfattande samarbete än de övriga genom att uppväcka vår slumrande associeringsansökan från 1961. Att så inte har skett betraktar jag emellertid inte som någon riksolycka, utan jag tror att vi, som jag har sagt tidigare, måste se framåt mot de kommande förhandlingarna.

Jag vill då, herr talman, rekommendera att vi vid den andra omgångens förhandlingar, som bör komma ganska snart sedan det grundläggande samarbetsavtalet med EEC undertecknats, inlämnar en associeringsansökan. Detta för att vi skall kunna uppnå ett nära, omfattande och varaktigt samarbete med EEC med full utrikespolitisk handlingsfrihet, en målsättning som jag är övertygad om att folkmajoriteten omfattar.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Först i och med statsministerns svar i dag på herr Heléns interpellation har vi fått ett erkännande från regeringen av att regeringen ej uppnått det förhandlingsmål, som hade ställts upp inför EEC-förhandlingarna.

Det förhandlingsmandat ministerrådet gett till kommissionen motsvarar inte vår egen ambitionsnivå, förklarar statsministern i svaret. I klartext betyder detta, att Sverige har misslyckats i sina ansträngningar att uppnå en tullunion. Den väg som regeringen valt har icke visat sig leda fram till målet. Det mest förvånansvärda är väl att regeringen inte insåg detta i tid. Från vårt håll och från annat håll saknades inte varningar.

Vi har också klargjort, att vi trodde att enda möjligheten att uppnå målet var att begära associering på grundval av paragraf 238, när alternativet medlemskap var uteslutet. Statsministern sade i debatten, att ett skäl mot detta var att förhandlingarna skulle försenas och att det skulle ha väckt kritik inom EEC-staterna om vi begärt associering.

För det första vill jag säga att vi hade kunnat begära associering i ett tidigt skede, och då hade en del av dessa hinder varit mindre. För det andra skall vi väl inte låta enbart sådana synpunkter som statsministern framförde bli bestämmande. Det måtte väl ändå vara vårt egenintresse och inte vad de andra tycker som skall vara avgörande. Det är ju bara vi själva som kan driva våra egna synpunkter.

Till regeringen vill jag säga: Kritisera inte sönder associeringsalternativet i dag! Bind er inte vid hård kritik nu! Det kan komma väl till pass i en andra omgång, när vår förhandlingslinje i dag inte visar sig leda fram till den tullunion vi har som mål. På den punkten vill jag helt instämma i vad herr Sjönell hade att anföra.

Så ett par ord om information. Det har talats om värdet av en vidgad information. För min egen del uttryckte jag i den interpellationsdebatt vi hade sent i våras farhågor för att upplysningarna från kommissionen tydde på att vi ingalunda skulle få vårt förhandlingsbud godtaget. Jag efterlyste då information om de olika alternativ som skulle kunna stå till buds för Sverige, vad dessa alternativ skulle innebära rent sakligt sett. Handelsministern ställde sig emellertid då kallsinnig till att utarbeta sådant informationsmaterial om olika alternativs effekter på svensk ekonomi. Det kan man beklaga i dag, när vi vet att vår förhandlingsöverenskommelse med EEC kommer att ligga på en lägre nivå än den vi begärt. Det hade onekligen i dag varit värdefullt att ha ett utredningsmaterial som visar hur dessa andra alternativ kommer att påverka vårt näringsliv och vår sysselsättning.

Min avsikt är här att bara beröra ytterligare ett par frågor, att säga något om Sveriges beroende av den gemensamma marknaden och något om stabiliteten i den överenskommelse vi bör ha. Det hävdas och har hävdats av kritiker mot EEC att vi inte bör söka en nära anknytning till EEC, därför att detta skulle leda till ett alltför stort beroende. Jag tror, herr talman, att det är en direkt felsyn. Hur skulle vi kunna vara oberoende av den vidgade Europamarknaden, dit redan nu cirka två tredjedelar av den svenska exporten går? Nej, Sverige kan inte frigöra sig från det internationella beroendet, lika litet som något annat land som

har vidsträckt internationell handel. Ty med växande utrikeshandel följer ett beroende, som under alla omständigheter begränsar vårt handlingsutrymme.

Ökad internationell handel är inte automatiskt detsamma som konkurrensfördelar för de deltagande parterna. En del av ökningen i det internationella handelsutbytet återspeglar t. ex. bara en produktionsfördelning inom multinationella företag. Skall man bemästra sådana problem och försöka tillvarata nationella och ekonomiska mål krävs en gemensam konkurrenspolitik, gemensamma bestämmelser och ökad samordning, inte minst en genomtänkt syn på förhållandet mellan effektivitet och konkurrens.

Herr Burenstam Linder underströk i sitt inlägg den beroendeställning vi är i och att detta är ett av våra huvudproblem. Det är bl. a. denna faktor som gör att vi har väldigt litet att spela ut eller sätta emot i dagens förhandlingar. Det är därför nödvändigt att man också söker föra en realistisk debatt. Jag tror nämligen personligen att misslyckandet med att uppnå en tullunion för Sveriges del kommer att medföra ett ökat beroende. En tullunion skulle ha givit oss större inflytande. En ömsesidig överenskommelse skulle ha givit oss ett mindre beroende än vad enbart ett frihandelsavtal för industrivaror kan ge. På många områden blir vi så illa tvungna att anpassa oss.

Så några ord om varaktigheten av överenskommelsen. Varaktigheten behövs för vår långsiktiga planering. Det har betonats från många håll. På denna punkt tror jag att undantagsklausulerna är mycket viktiga och bör uppmärksammas i de fortsatta förhandlingarna mycket noga från svensk sida.

Herr Helén har ju i sitt inlägg beskrivit vilka möjligheter det finns för EEC-länderna att åberopa dessa klausuler. Det är klart att man kan vara mer eller mindre optimistisk eller pessimistisk rörande den framtida tillämpningen av undantagsklausulerna. Man kan hoppas att den ekonomiska utvecklingen i Västeuropa skall bli så gynnsam att EEC aldrig finner skäl att utlösa dem. Man kan peka på att EFTA-konventionen också innehåller en artikel om s. k. sektorstörningar, som visserligen inte gick så långt som de av EEC nu föreslagna och som veterligt endast åberopats i några sällsynta fall.

Man måste emellertid, som också herr Burenstam Linder påpekade, ha i minnet att vi i det nya avtalet blir en mycket liten part som står ensam inför sin stora motpart. Man måste också komma ihåg att EFTA-samarbetet grundade sig på gemensamma intressen på ett helt annat sätt än den överenskommelse som vi nu sluter med EEC. I dag bör vi inte överskatta EEC:s egenintresse. Den främsta orsaken till den uppgörelse som vi nu erbjuder är väl i stället att man vill lösa de restproblem som utvidgningen av EEC skapar. Det finns också en fara för att vad man skulle kunna kalla den protektionistiska känsligheten i EEC kommer att öka inför hotet av den tilltagande amerikanska protektionismen, den japanska konkurrensen, konkurrenstrycket från låglöneländerna etc. EEC kan komma att känna ett större behov av att skydda sig och har en legaliserad möjlighet till det just i avtalet med Sverige på denna punkt. Undantagsklausulen representerar därför en stor osäkerhetsfaktor, som jag ser det. Jag tror

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

därför att det är mycket angeläget, herr talman – och jag vill sluta mitt inlägg med det – att vi kan få preciserat i förhandlingarna under vilka villkor sådana klausuler skall kunna återopas och att konsultationer mellan parterna först bör äga rum innan de träder i kraft.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I mitt inlägg anförde jag ett citat från en artikel som herr Wickman har publicerat i *Le Monde Diplomatique*. Citatet kan väl tåla att återges:

”– — föreställningen att det ömsesidiga ekonomiska beroendet måste leda till en utrikes- och försvarspolitisk gemenskap mellan nationerna motsäges av de verkliga förhållandena som särskilt den franska erfarenheten visar.”

Näväl, detta citat spelar en viss roll för debatten här och det spelar förvisso också en viss roll för hur man över huvud taget skall betrakta de betydelsefulla problem som vi har diskuterat här i dag.

Herr Palme begagnade sin möjlighet till replik, som vi inte har tillfälle att besvara, till att göra gällande att jag här hade plockat ut en mening som motsades, om man läste den i sitt sammanhang. Jag antar att herr Palme menar att det är riktigt, men efter att noggrant ha läst hela stycket tillsammans med några av mina kolleger – och jag har länge studerat och begrundat denna artikel, som har många förtjänster – kommer jag fortfarande fram till att den mening som jag citerade är helt representativ för vad som står i artikeln. Låt mig därför läsa upp hela det avsnitt som herr Palme hänvisade till för att göra gällande att jag på något sätt försökte föra kammarens ledamöter bakom ljuset – det var en så allvarlig anklagelse att jag hoppas att herr talmannen ursäktar att jag förlänger debatten med detta. Herr Wickman skrev på följande sätt:

”Ibland sägs det att den svenska politiken riskerar att leda in i en motsägelsefull situation, eftersom vi vill ha stabila och nära ekonomiska förbindelser med EEC och ändå fullfölja vår traditionella neutralitetspolitik. Man menar sålunda att neutralitetspolitiken kan komma att undergrävas, eftersom Sverige blir allt mer beroende av de beslut som fattas inom ett utvidgat EEC utan att själv kunna påverka dessa beslut. Detta synsätt förefaller mig alltför schematiskt.

Det ökade ekonomiska beroendet nationerna emellan är ett faktum – särskilt påtagligt för de små nationerna med stor utrikeshandel och en långt driven specialisering av sin industri.” – Och så är vi framme vid den avgörande meningen, som jag nu upprepar: ”Men föreställningen att det ömsesidiga ekonomiska beroendet måste leda till en utrikes- och försvarspolitisk gemenskap mellan nationerna motsäges av de verkliga förhållandena som särskilt den franska erfarenheten visar.”

Herr talman! Utrikesministern hänvisar här till den franska erfarenheten. Frankrike har ju enligt den tolkning som utrikesministern gör befunnit sig i traktat med EEC utan några förbehåll av neutralitetskaraktär eller av annat slag. Ändå kan utrikesministern göra den observation som han här gör. Borde det då inte vara möjligt, herr talman, att tänka sig att man skulle kunna göra motsvarande observation för Sverige i enormt mycket högre grad, om vårt land lyckas med det som vi för vår del alltid

har krävt, nämligen att ett inträde i EEC skall ske med förbehåll för neutraliteten.

Jag kan inte förstå annat än att hela denna passage är både intressant och dessutom bestyrker den tolkning som vi har gjort och den uppfattning som vi har velat framföra i debatten. Det skulle också ha sitt värde att få höra vilken uppfattning utrikesministern själv har på denna punkt. Om han har menat något annat med sitt uttalande än det som jag efter långvarigt begrundande fortfarande uppfattar som den korrekta tolkningen, är det riskabelt att ha en utrikesminister som uttrycker sig så oklart.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag skulle snarare vilja säga att det är riskabelt att ha en sådan oförmåga att tolka en text och det sammanhang i vilket ett visst citat förekommer. Låt mig bara inledningsvis tacka för den reklam som min artikel har fått i Sveriges riksdag i dag. Det är tredje eller fjärde gången som detta citat kommer in i kammarens protokoll.

Vad som står i det avsnitt som herr Burenstam Linder citerar är att en ekonomisk de facto-integration av den typ som är på gång i Europa och som Sverige i hög grad är delaktigt i – och som också är en av orsakerna till att vi uppställt förhandlingsmålet nära, varaktigt och omfattande samarbete mellan Sverige och EEC – icke automatiskt leder till något utrikes- och försvarspolitiskt samarbete.

Det kan vara av ett visst värde att påpeka detta. Jag tycker att det är en rätt enkel och naturlig tanke. Att den särskilt utvecklas i artikeln beror på att det finns ett motsatt sätt att analysera utrikespolitikens samband med ekonomin – låt oss kalla det för den marxistiska tolkningen – enligt vilken det finns en sådan automatik. Oberoende av staternas viljeinriktning och politiska beslut skulle det finnas en automatik som leder till ett politiskt beroende – i detta fall så långt som till ett utrikes- och försvarspolitiskt de facto-samarbete.

Nu har herr Burenstam Linder tolkat detta som ett inlägg i diskussionen om medlemskapets förenlighet med neutraliteten. Det är emellertid en helt annan sak, eftersom medlemskap i Gemenskapen förutsätter ett accepterande av ett programmatiskt samband mellan det ekonomiska samarbetet och det utrikespolitiska och på sikt sannolikt också det försvarspolitiska samarbetet. Det är alltså inte fråga om ett automatiskt samband, utan det är i detta speciella fall fråga om ett politiskt avtalat och beslutat samband. Detta understryks klart även i det yttrande av Malfatti som återges i dagens interpellationssvar och som jag tror det kan vara viktigt att jag återigen läser in i kammarens protokoll, nämligen att Gemenskapen har "förutsatt att det existerade ett samband mellan att tillhöra de europeiska gemenskaperna och att delta i den verksamhet som möjliggör att framsteg förverkligas på det politiska enandets område".

Men en organisation som har detta programmatiskt proklamerade syfte är det icke möjligt för en neutral stat att gå in i – inte heller med neutralitetsförbehåll – eftersom de förbehållen strider mot hela Gemenskapens grundläggande filosofi.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. förhandlingarna mellan Sverige och EEC

Det fanns en hänvisning till Frankrike, och jag tror att det kanske är den som har vilselett herr Burenstam Linder. Ja, visst var Frankrike medlem i Gemenskapen, och visst hade Romfördraget i mitten på 1960-talet naturligtvis sin text om finalités politiques, men Frankrike bröt i sin politik mot detta avtal, och det var i stor utsträckning den franska politiken som gjorde att det politiska elementet i gemenskapsarbetet tonades ner och att det tonades ner så starkt att den svanska regeringen på den tiden som bekant höll dörren öppen för ett medlemskap.

Nu är läget i Gemenskapen ett annat. Dessutom är det också en mycket betydande skillnad mellan en neutral småstat och en stormakt som Frankrike. I och för sig kanske vi kan uppfatta också det här inlägget av herr Burenstam Linder som en dementi av misstanken för bristande patriotism hos det moderata partiet, nämligen att Sverige skulle kunna uppträda inte bara som en självständig småstat utan t. o. m. som en stormakt.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Utrikesministern gjorde gällande att det hos mig fanns en oförmåga att klart tolka en text, men såvitt jag förstod tog det utrikesministern en lång stund att själv tolka den texten här. Om det hade varit så klart, hade till att börja med denna diskussion aldrig uppstått, och dessutom hade väl utrikesministern inte behövt så lång tid för att försöka reda ut begreppen. — Nu är frågan den, om han ändå verkligen lyckades reda ut begreppen.

Han sade att vad han menade var att ett sådant samarbete inte automatiskt leder över till ett beroende och till ett utrikespolitiskt eller försvarspolitiskt samröre, och att detta var en enkel och naturlig tanke. Ja, det är precis vad vi från moderat sida länge har sagt: det är en enkel och naturlig tanke, att det inte behöver vara på det viset. Den tanken är grunden till bra mycket av vårt betraktelsesätt i dessa betydelsefulla sammanhang.

Utrikesministern sade att det finns ett motsatt sätt att betrakta frågan, som han kallade marxistiskt; att ekonomiskt beroende leder över till politiskt och militärt beroende — en sorts "naturlag". Det är den föreställningen han vill vända sig emot. I så fall skulle jag efter att ha lyssnat till herr Palme vilja säga att om det finns en marxistisk idé av detta slag så är denna idé också "palmistisk", för herr Palme har ju hela dagen med olika tillvitelser sagt att ekonomiskt samarbete skulle vara ogörligt av neutralitetsskäl. Det har här hänsyftats på de franska erfarenheterna. Det är ju ingen tvekan om att Frankrike befunnit sig i ett intimt samarbete, traktatsmässigt i EEC och för den delen också i NATO, och utrikesministern försöker nu göra gällande att fransmännen brutit mot dessa avtal. Ja, det är möjligt att de brutit emot NATO-avtalet. Men det har tydligen för deras del inte föranlett några större besvär. Vad som är av intresse för oss är att om man skulle göra en utvidgning av Romavtalet, om Sverige skulle gå in i EEC, så skulle det fordras enhällighet i besluten, herr utrikesministern. Vi skulle i så fall ha fullständig möjlighet att framlägga våra synpunkter i sammanhanget. Vi

skulle inte alls dras ned i några nya engagemang. Vi skulle inte alls behöva bryta mot någonting. I Romtraktaten som vi diskuterar för närvarande står det inte något om militärt samarbete, och såvitt jag förstår står det inte heller något förpliktande om utrikespolitiskt samarbete. Varför då lägga upp det som om jag här skulle ha betraktat situationen på det sättet att Sverige för att klara detta som Frankrike gjort skulle behöva vara en stormakt? Det är inte alls riktigt. Det korrekta är precis vad utrikesministern säger, nämligen att det inte finns någon nödvändig utveckling från ekonomi till politik och försvar. Därför är det helt möjligt att vara med i något sådant som Romfördraget, om man får neutralitetsförbehåll. Sedan har vi fullständiga möjligheter att undvika att dras längre in i samarbetet än vad som är förenligt med de intressen som vi har ställt oss bakom.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i Värmland

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Gustafssons* i Säffle (c) den 27 oktober framställda interpellation, nr 187, och anförde:

Herr talman! Herr Gustafsson i Säffle har frågat mig vilka åtgärder som planeras för att skapa ytterligare arbetstillfällen i Värmland och vilka åtgärder som regeringen ämnar vidta för insatser bland arbetslös ungdom.

Lokaliseringsstödet har sedan verksamheten därmed började gett påfallande positiva resultat för Värmlands del. Totalt har företag i länet hittills beviljats stöd med 198 miljoner kronor i bidrag och lån. Sysselsättningseffekten beräknas till 3 380 nya arbetstillfällen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har sedan april i år en tjänsteman avdelad för att – vid sidan av andra uppgifter – ägna sig åt lokaleringsfrågorna i Värmlands län. Han har bl. a. genom uppsökande verksamhet sökt intressera företag i storstadsregionerna att förlägga verksamhet till orter i Värmland.

I nuvarande konjunkturläge har de sysselsättningspolitiska åtgärderna i länet intensifierats. Under innevarande budgetår beräknas beredskapsarbeten komma att bedrivas i Värmlands län för en total kostnad av 75 miljoner kronor jämfört med 45 miljoner kronor förra budgetåret. Antalet dagsverken vid beredskapsarbetena beräknas till 230 000 under innevarande budgetår mot 155 000 dagsverken förra budgetåret.

Arbetsmarknadsutbildningen har också stor omfattning i länet. Antalet deltagare har ökat från ca 1 500 i november i fjol till ca 1 650 i november i år.

Åtgärder vidtas alltså för att öka sysselsättningsmöjligheterna i Värmlands län. Självfallet syftar de regional- och arbetsmarknadspolitiska åtgärderna till att förbättra sysselsättningsmöjligheterna för alla grupper av arbetssökande. I vad gäller kvinnorna bör, som jag nyligen framhöll i ett interpellationssvar till fru Jonäng, åtgärder för att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden inte ses enbart som en speciell åtgärd i ett besvärligt arbetsmarknadsläge. För ungdomen – liksom för kvinnorna –

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. sysselsätt-
ningsfrämjande
åtgärder i
Värmland*

är behovet av ytterligare utbildning framträdande bland dem som saknar arbete. Arbetsmarknadsutbildningen och annan utbildningsfrämjande aktivitet är därför särskilt betydelsefull för dessa grupper.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Meddelanden om driftnedläggelser inom industrin, friställd arbetskraft, företagsekonomiska svårigheter eller konkurser hör till ordningen för dagen. Arbetslöshetssiffrorna i Sverige är i dag enligt arbetskraftsundersökningen ca 130 000. Under oktober i fjol var 1,5 procent arbetslösa, under oktober i år var ca 3 procent utan arbete. Siffran gäller för riket i dess helhet. Delar vi upp landet i skogslän och storstadslän visar det sig att skogslänen har 3,5 procent och storstadslänen 2,9 procent arbetslösa.

Nu har ju skogslänen alltid haft högre siffror än storstadslänen. Detta har påverkat den regionala utvecklingen när det gäller befolkningssiffrorna. Mellan 1960 och 1970 minskade folkmängden i stödområdet med sammanlagt 51 000 personer eller 2,8 procent. Samtidigt ökade befolkningen i övriga riket med 11,3 procent. Under perioden 1960–1965 minskade befolkningen i skogslänen med i genomsnitt 6 600 personer om året, medan under perioden 1965–1970 den årliga tillbakagången stannade på 3 500 personer.

I Värmland har folkmängden sedan 1960 minskat med ca 6 000 personer, och det är en utveckling som inte kan fortsätta. Såväl primärkommuner, landsting som länsstyrelse har gjort aktionsvärda försök att stoppa den här utvecklingen. Vi har också rönt stor förståelse för våra problem, inte minst från inrikesministerns sida. Det framgick tydligt av svaret vilka statliga åtgärder som vidtagits och vilka effekter dessa beräknas få när det gäller arbetstillfällen. Vi är givetvis mycket tacksamma för detta.

Trots vidtagna och planerade arbetsmarknadsåtgärder av olika slag synes en successiv ökning av arbetslösheten under vinterhalvåret vara ofrånkomlig. Enligt länsarbetsnämndens preliminär rapport den 15 november var antalet arbetslösa 3 923, en ökning med 489 sedan den 11 oktober. Antalet arbetslösa kvinnor av totalsiffran var 1 288, en ökning med 98. Arbetslösa ungdomar under 25 år var 773, en ökning med 55, och arbetslösa med en ålder av 60 år och däröver var 1 185, en ökning med 97 – allt under drygt en månad.

Antalet lediganmälda platser har minskat starkt. I september 1970 var antalet 1 926. Den 15 november i år var det 738, en minskning med inte mindre än 1 188. Rådande konjunkturläge kommer sannolikt att medföra friställningar vid ett flertal företag, även om ambitioner finns att genom anställningsstopp och omplaceringar inom företagen undvika detta.

Det är onekligen en dyster bild av nuläget på Värmlands arbetsmarknad, liksom utsikterna för det närmaste halvåret. Man kan förstå speciellt ungdomen som i ett sådant här läge lämnar länet och skaffar arbete någon annanstans. Detta är emellertid en utveckling som inte är lycklig med hänsyn till befolkningsunderlaget. Om den målsättning som länssty-

relsen i Karlstad angett i Länsprogram 70 skall nås, behövs ytterligare 8 000 arbetstillfällen. Med de arbetslöshetssiffror vi i dag har och med den utveckling inom näringslivet som för närvarande råder ter sig möjligheterna att nå detta mål inte särskilt ljusa.

Tyvärr är det väl så, att den dystra situationen till stor del är ett resultat av regeringens envisa fasthållande vid några punktvisa åtgärder under sommaren, då den nuvarande allvarliga situationen redan med all tydlighet kunde skönjas. De höga arbetslöshetssiffrorna ger klara belägg för att de aviserade åtgärderna kommer för sent. Med en förutseende politik hade siffrorna i dag sett annorlunda ut, men framför allt kunde man med mindre oro ha mött de svåraste månaderna, februari – mars. Till dess hade tidigarelagda åtgärder hunnit verka och effektivt kunnat dämpa den nu fruktade massarbetslösheten i vinter. Regeringen bär ett stort ansvar för den otrygghet som många känner i dag.

I denna tid när arbetslösheten växer kan man inte låta bli att reflektera över vilken säkerhetsventil ändå det mindre jordbruket varit i många avseenden. Vid kriser av vad slag det vara må med svåra arbetslöshetsekvenser som nu, finns det ingen väg till egen försörjning vid jordbruk som det funnits förr.

De små och medelstora industriföretag som tagit emot en del av dem som lämnat sina gårdar har det också i en del fall bekymmersamt. Industrins utveckling har ju drivits i samma spår som jordbrukets, och många småföretag står nu inför en ekonomisk kris.

Det är ju bättre sent än aldrig, om de ansvariga beslutsorganen inser att det inte duger att minska arbetstillfällena för de svenska arbetstagar- na. Varför inte ifrågasätta att de eventuella småbruk som fortfarande finns kvar i vårt land får rätt att leva över, liksom småföretagen borde få sin chans? Fler utarmade bygder vill vi inte ha.

Vid ett besök i Säffle den 24 oktober i år slutade inrikesministern sitt föredrag om Politik för full sysselsättning med följande ord: Vi har stora utsikter att få se klara förbättringar i fråga om konjunkturutvecklingen redan i början av nästa år. Jag vill fråga: Anser inrikesministern detta fortfarande?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att man i skogslänen även under högkonjunkturen hade betydande sysselsättningssvårigheter. Man gick således in i lågkonjunkturen ifrån ett alltför dåligt läge. Jag har pekat på att vi sedan lång tid tillbaka har sökt att förlägga verksamhet – industriell utbyggnad osv. – till detta län men också till andra skogslän. Det gör att det finns anledning att erinra sig att vi dock har nått ganska betydande resultat. Men regeringen har, som interpellanten har framhål- lit, sin uppmärksamhet riktad på nödvändigheten av fortsatta insatser. Vi kommer förmodligen också under den här vintern att få uppleva återverkningar av de svårigheter som den svenska skogsnäringen står inför, och jag kan bara försäkra att vi följer utvecklingen med allra största uppmärksamhet. Arbetsmarknadsstyrelsen kommer att försöka rikta in sina åtgärder så mycket som möjligt just på att åstadkomma ökade insatser inom de sektorer där svårigheterna är störst.

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. sysselsätt-
ningsfrämjande
åtgärder i
Värmland*

Det är kanske på en punkt jag vill opponera mot vad herr Gustafsson i Säfte säger. Han gör gällande att vi under sommaren nöjde oss med ett par punktvisa insatser, och det är nödvändigt att jag rättar till det missförståndet från herr Gustafssons sida. Vi började ju redan under våren och fortsatte sedan under sommaren och tidigt under hösten att vidta en rad åtgärder, allteftersom vi såg att det förelåg ett behov av det. Den stora satsningen i sysselsättningsskapande syfte hade således skett före oktober månad; det var tidigare som de stora besluten hade tagits men när vi under hösten, i oktober, fick dels konjunkturinstitutets bedömning, dels rapporterna från länsarbetsnämnderna om läget, fann vi oss föranledda att spåda på med ytterligare åtgärder, där det rör sig om en total satsning på mellan 1,5 och 2 miljarder kronor. Jag vill betona att den helt övervägande delen av åtgärderna hade satts i gång tidigare, och det är därför vi också kan utläsa resultat redan nu av den här satsningen. Och glädjande nog kunde vi redan vid den senaste månadsräkningen konstatera att det hade inträffat en förbättring i några av länen.

Man skall vara försiktig i sina uttalanden, och det har jag också varit. Jag har menat att vi kan räkna med en förbättring under början av nästa år. Jag har ingen anledning att frångå den uppfattningen, och jag hoppas fortfarande att den bedömningen skall visa sig vara riktig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. försämringen av tågförbindelser m. m.

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Magnussons* i Kristinehamn (vpk) i kammarens protokoll för den 25 november intagna fråga, nr 391, och anförde:

Herr talman! Herr Magnusson i Kristinehamn har frågat mig om en kraftig försämring av vissa tågförbindelser och annan SJ-service är förenlig med riktlinjerna för den regionala trafikplaneringen.

Riktlinjerna för länsstyrelsernas regionala trafikplanering, som beräknas starta kring årsskiftet, kommer att successivt anges på grundval av erfarenheter från det arbete som för närvarande bedrivs av trafikplaneringsutredningen.

De första anvisningarna till länsstyrelserna kommer att avse den regionala trafikplaneringens syfte och innehåll, formerna för erforderlig data- och informationsinsamling etc.

I avvaktan på resultatet av den regionala trafikplaneringen har jag under hösten — i riksdagen och i andra sammanhang — uttalat att regeringen har för avsikt att iaktta viss återhållsamhet vid prövning av ärenden angående nedläggning av järnvägslinjer.

Det fortlöpande rationaliseringsarbetet i SJ:s verksamhet bör emellertid i princip bedrivas som hittills inom ramen för kravet på en rimlig servicenivå i förhållande till efterfrågan på företagets tjänster.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Torsdagen den
2 december 1971*Ang. försämringen
av tågförbindelser
m. m.*

Bakgrunden till den är följande. I ett förslag till ny tidtabell för år 1972 som nu har presenterats från SJ:s sida förekommer bl. a. för Värmlands del en del försämringar. Man bryter t. ex. middagsförbindelsen från Hallsberg mot Västra Värmland i Karlstad; de resande som ankommer kl. 11.47 får byta och fortsätta med motorvagn kl. 12.05. Här har varit genomgående förbindelse under en följd av år. Värre är ändå att förbindelsen vid 17-tiden mot västra Värmland helt har brutits. Tåget ankommer enligt förslaget till Karlstad 17.37, och då har en motorvagn redan avgått kl. 17.00. Nästa tåg mot västra Värmland går 19.28. Båda de här påtalade förbindelserna har nu anknytning i Charlottenberg till Oslotåg. Även i den andra riktningen blir det försämringar enligt det här förslaget.

Enligt tidningsuppgifter har man i Arvika kommunfullmäktige föreslagit att Arvika tillsammans med berörda kommuner skulle göra en uppvaktning i den här frågan inför SJ:s distriktsledning i Örebro.

I tidningsuppgifter har också nämnts att Gullspångs och Mariestads kommuner har protesterat mot planer på att dra in första norrgående morgontåget från Mariestad till Hallsberg. Detta tåg har förbindelse med Värmlänningen till Stockholm. Man tror nu att även Skövde kommun kommer att instämma i protesten.

De här aviserade försämringarna av tågförbindelserna har som synes väckt en del oro hos den allmänhet som kunnat ta del av planerna. Men en fråga som också rests i detta sammanhang – även av SJ-personal – och som jag har velat vidarebefordra är hur dessa försämringar stämmer överens med riktlinjerna för den regionala trafikplaneringen. Man kan också i det sammanhanget fråga sig hur försämring av sådan SJ-service som nämnts av herr Berndtson i Linköping i en tidigare besvarad fråga och indragning av GDG:s bussturer, som herr Norrby i Gunnarskog har berört i den fråga som kommer att besvaras närmast efter denna, kan ses i det här sammanhanget.

Jag skulle vilja nämna att regeringens uppdrag till länsstyrelserna om en regional trafikplanering har väckt mycket stor uppmärksamhet inte minst bland järnvägspersonalen. Men man tycker att om det i inledningskedet skall genomföras en kartläggning av järnvägs- och bussförbindelser enligt anvisningar för planeringen så kan det inte vara riktigt att i den situationen försämla dessa förbindelser.

Nu svarar kommunikationsministern att ett rationaliseringsarbete i princip bör bedrivas som hittills inom ramen för den efterfrågan som kan finnas på företagens tjänster. Jag skulle med anledning därav bara vilja fråga: Menar kommunikationsministern med det att den aktuella tågstrukturen beträffande turtäthet osv. inte har någon betydelse vid kartläggningen av järnvägsförbindelser, och att den alltså inte kommer att försämla utgångsläget för vederbörande trafikgren vid kartläggningen?

Jag tror att det finns många, inte minst bland järnvägspersonalen, som är intresserade av att ta del av svaret på den frågan.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag bara upprepar vad jag bl. a. sade i mitt svar till herr Magnusson i Kristinehamn, nämligen "att regeringen har för avsikt att

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. ifrågasatt nedläggning av busslinjer i Värmland

iaktta viss återhållsamhet vid prövning av ärenden angående nedläggning av järnvägslinjer". Vad herr Magnusson nu tar upp är någonting därutöver. Han säger det indirekt och menar det väl direkt att man skulle förhindra varje förändring av varje slag av tidtabell för tåg – och han snuddade även vid tidtabell för bussar – under den tid planeringsarbetet skall pågå.

Jag utgår från att herr Magnusson, med den sakkunskap han bör besitta som aktiv järnvägsman, har klart för sig att det är både tekniskt och praktiskt omöjligt att så att säga lägga på is under ett antal år tidtabeller både för järnvägen och för annan trafik. Det är ju ingenting som man bara fryser ner – det sker en hel del trots allt på detta område runt om i vårt land från år till år. SJ ändrar sina tidtabeller i princip en gång om året, och det kan ju inträffa ting mellan dessa tidtabellsskiften när det gäller förbindelserna med utlandet och mycket annat som vi inte kan påverka och som innebär att man måste göra vissa ändringar och justeringar.

Det här behöver jag inte lära herr Magnusson, för det borde han ju kunna. Men menar herr Magnusson med sin fråga att man skulle frysa ner alla nu gällande turlistor och tidtabeller, så blir svaret att det är inte avsikten med den regionala trafikplanering som nu skall ske, utan visst skall man – på vanligt, vedertaget sätt – efter kontakter från SJ med kommuner, med företag och med andra kunna göra tidtabellsförändringar, sedan man genom diskussionerna klarat ut vad det är för ändringar som skall ske. Herr Magnusson glömmet också bort att säga att SJ knappast hittills någon gång har företagit en mera radikal tidtabellsförändring utan att i förväg ha gett berörda kommuner och andra tillfälle att uttala sig om den föreslagna ändringen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Ang. ifrågasatt nedläggning av busslinjer i Värmland

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Norrby* i Gunnarskog (c) i kammarens protokoll för den 26 november intagna fråga, nr 394, och anförde:

Herr talman! Herr *Norrby* i Gunnarskog har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidtaga med anledning av GDG:s varsel om nedläggning av busslinjer i Värmland.

Något varsel har – såvitt jag vet – inte utfärdats av GDG och det torde därför vara svårt för de berörda kommunerna att redan ha någon konkret uppfattning om återverkningarna av eventuella rationaliseringsåtgärder.

Självfallet har jag under dessa förhållanden inte några kommentarer att göra.

Herr *NORRBY* i Gunnarskog (c):

Herr talman! Jag får tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Anledningen till att den ställdes var ju, som framgår av frågan,

den av GDG aviserade nedläggningen av busslinjer inom stora delar av Värmland, företrädesvis inom Arvika och Sunne kommuner.

Det har diskuterats mycket i den här kammaren angående den betydelse som järnvägarna har för trafikförsörjningen, och det med all rätt – det är en viktig fråga som behöver debatteras. I de här berörda bygderna – en stor del är ju rena glesbygder – är dock busstrafiken den enda förbindelse som står vissa trafikantgrupper till buds: skolbarn, jobbare som inte har tillgång till egen bil, pensionärer osv. Förändringar i kollektivtrafiken drabbar sålunda särskilt hårt dessa grupper. Skulle därför GDG:s hot om indragning av busslinjer genomföras skulle detta betyda katastrof för människorna i dessa bygder.

Vi kan med tillfredsställelse notera att vi fått ett andrum när det gäller nedläggning av järnvägar. Det är bra att så skett; frågan är om vi inte skulle behöva ett liknande beslut när det gäller busstrafiken i glesbygderna också. Den trafik som förekommer är ju redan nu av den omfattningen att den inte tål ytterligare utglesning. Dessutom – och det är viktigt i sammanhanget – håller regionala och kommunala trafikförsörjningsplaner på att upprättas, bl. a. just för de här berörda kommunerna. En nedläggning av busslinjer skulle betyda att ett stort arbete mer eller mindre spolierades. Av dessa och andra orsaker borde därför den aviserade nedläggningen förhindras.

Eftersom GDG, om jag är rätt underrättad, är ett statligt bolag tycker jag att kommunikationsministern med den kraft han besitter skall ta itu med de här frågorna. Det får inte bara bli så att det överlämnas till kommunerna att med kommunala skattemedel försöka hålla i gång kollektivtrafiken. Enligt min mening mäktar de helt enkelt inte med det, med tanke på det skattetryck som redan råder. Redan nu subventionerar kommunerna busstrafiken efter bästa förmåga.

Detta är ett område där staten på ett mera generöst sätt måste garantera glesbygdernas trafikförsörjning. Det är ganska signifikativt att det i dag är fyra värlänningar som har riktat frågor till regeringen i för Värmland viktiga frågor. Tre av dessa frågor har rört trafikpolitiken och riktats till kommunikationsministern. Det är väl inte så att vi är särskilt frågvisa av oss, utan fastmer är det så att problemen i vårt län är av den storleksordningen att frågorna kommer av sig själva.

Med anledning av svaret på min fråga vill jag här ställa en följdfråga: Vill statsrådet medverka till att GDG:s hot om indragningar av busslinjer inte sätts i verket förrän sittande utredningar har lämnat sina förslag i de här frågorna?

Nu kan det tänkas att kommunikationsministern inte kommer att svara ja på den frågan, och då får jag kanske ställa ytterligare en fråga. Det är ju så att statsbidrag till icke lönsamma busslinjer på landsbygden för närvarande utgår med kr. 2:50 per vagnmil. Transportnämnden har föreslagit en höjning av det bidraget till tre kronor. Jag vill nu fråga: Är kommunikationsministern beredd att höja detta bidrag, så att fortsatt drift om möjligt kan garanteras på de berörda linjerna?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det var ett viktigt påpekande som herr Norrby i

Nr 137

Torsdagen den
2 december 1971

Ang. ifrågasatt nedläggning av busslinjer i Värmland

Torsdagen den
2 december 1971

*Ang. ifrågasatt ned-
läggning av busslin-
jer i Värmland*

Gunnarskog nu gjorde. Han sade att GDG har aviserat nedläggningar. I den enkla frågan till mig står att GDG har varslat om nedläggningar. Det är två vitt skilda ting. Har man varslat, så är det allvar. Då har man meddelat personalen uppsägning eller liknande. Nu har herr Norrby själv rättat till sin felaktiga skrivning i den enkla frågan och talar nu om att GDG har aviserat. Det är alltså inget varsel, och då är det svar som jag nyss lämnat helt entydigt. Jag kan inte lämna några kommentarer till en aviserad nedläggning. Det måste först komma ett varsel, där företaget talar om att man har för avsikt att lägga ner busslinjer.

Indirekt beskyllde sedan herr Norrby mig för passivitet i dessa frågor och menade att jag skulle ha tagit ett initiativ mycket snabbt. Då vill jag tala om, vilket herr Norrby kanske inte vet, att såväl staten som kommunerna sedan länge är engagerade i åtgärder för att stödja olönsam busstrafik bl. a. genom bidragsgivning. För närvarande pågår en bred översyn i flera statliga utredningar i syfte att förbättra stödåtgärderna och få fram riktlinjer för ett främjande av den kollektiva trafiken.

På frågan vad som skall hända med bussbidraget vill jag svara att det får herr Norrby veta i statsverkspropositionen, som läggs fram på nyåret.

Även kommunal aktivitet pågår. Bl. a. har Svenska kommunförbundet i cirkulärskrivelse i våras uppmanat kommunerna att upprätta kommunala trafikförsörjningsplaner, och regeringen har beslutat om en landsomfattande regional trafikplanering i länsstyrelsernas regi. Detta samlade grepp innebär dock inte att vi inte med största uppmärksamhet följer den aktuella utvecklingen inom skilda sektioner och där gör insatser om sådana är särskilt påkallade. Som exempel på det vill jag nämna att regeringen vid bedömningen av behovet av extra skatteutjämningsbidrag för år 1972 genom beslut denna höst har beviljat 23 kommuner 375 000 kronor för s. k. lokal trafikservice. Jag säger detta som svar på vad herr Norrby i Gunnarskog sade om att kommunerna själva får bekosta den servicen. Herr Norrby kunde kanske då också ha nämnt det särskilda, statliga skatteutjämningsbidraget. Jag vill också nämna att inom det område där GDG svarar för stamtrafiken har i form av extra bidrag för 1972 års lokaltrafikservice utgått följande belopp: Brälanda 6 000, Mellerud 10 000, Dalsed 15 000, Bengtsfors 5 000, Sunne 8 000, Eda kommun 15 000 och Malungs kommun 20 000 kronor. Om man alltså säger att kommunerna gör insatser i detta fall, så menar jag att det kan vara riktigt att också nämna vad staten gör för att hålla denna trafik i gång.

Herr NORRBY i Gunnarskog (c):

Herr talman! Jag vill bara helt kort erinra om ett gammalt ordspråk som säger att den som väntar på något gott väntar aldrig för länge. Det här svaret har vi ju i dag väntat ganska länge på beroende på den långa debatt om EEC som kommit emellan. Jag får tydligen fortsätta att vänta. Som kommunikationsministern säger här, kommer något svar gällande statsbidraget inte att ges förrän i statsverkspropositionen. Låt mig då bara uttrycka förhoppningen att där ändå skall ges svaret att det kommer att bli en höjning av statsbidraget. Jag hoppas på det.

Jag vill inte här säga att jag i mitt förra inlägg tyckte att

kommunikationsministern var passiv. Det svar som han har lämnat tycker jag dock inte ger vid handen att han tagit vidare hårt på den här frågan. Jag hade väntat mig litet mera så att säga engagemang i det hela och inte bara ett enkelt konstaterande att han inte kunde göra några kommentarer till frågan. Jag tycker dock efter vad jag har hört här att statsrådet ändock är beredd att i fortsättningen, förmodar jag, följa frågan och om det är behövt göra de insatser som jag med min fråga har berört.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Föredrogs, men bordlades åter skatteutskottets betänkanden nr 62, 64, 65 och 70, försvarsutskottets betänkanden nr 20–22 samt inrikesutskottets betänkanden nr 35 och 36.

§ 16 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 401 Herr *Gustavsson* i Alvesta (c) till herr inrikesministern angående rätten till lön för permitteringstid:

Vill statsrådet klargöra om, vid beräkningen av permitteringstiden under år 1971 för fastställande av rätt till lön för överskjutande permitteringstid enligt 4 § lagen om anställningsskydd för vissa arbetstagare, också permitteringstid under den del av året 1971 som förflutit innan lagen trädde i kraft skall medräknas?

Nr 402 Fru andre vice talmannen *Nettelbrandt* (fp) till herr utrikesministern om ytterligare hjälpinsatser för de östbengaliska flyktingarna i Indien:

När avser regeringen fatta beslut om nya och utvidgade hjälpinsatser för de östbengaliska flyktingarna i Indien?

Nr 403 Herr *Nilsson* i Östersund (s) till herr utbildningsministern angående utbyggnaden av distributionsnätet för TV 2:

Är herr statsrådet beredd att pröva möjligheterna av en snabbare utbyggnad av distributionsnätet för TV 2 i de delar av landet som saknar eller har otillfredsställande mottagningsförhållanden?

Nr 404 Herr *Stjernström* (c) till herr kommunikationsministern angående godstrafiken mellan Jämtland och Tröndelagen:

Är statsrådet beredd att redovisa vilka åtgärder regeringen ämnar vidtaga för att få till stånd likartade trafikbestämmelser och eliminera de hinder som i dag försvårar godstrafiken mellan Jämtland och Tröndelagen?

Nr 137

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.02.

Torsdagen den
2 december 1971

In fidem
SUNE K JOHANSSON

/Solveig Gemert

Torsdagen den 2 december 1971

Herr talmannen 20

- ” Antonsson (c) 41, 69, 77
- ” Aspling, socialminister 9
- ” Berndtson i Linköping (vpk) 17, 19
- ” Bohman (m) 52, 71, 75
- ” Burenstam Linder (m) 33, 66, 76, 92, 97
- ” Enskog (fp) 15, 16
- ” Gustafson i Göteborg (fp) 80, 84, 85
- ” Gustafsson i Säffle (c) 96
- ” Hamrin (fp) 9
- ” Helén (fp) 25, 67, 74
- ” Hermansson i Stockholm (vpk) 48, 68
- ” Holmqvist, inrikesminister 6, 7, 8, 95, 97
- ” Karlsson i Mariefred (c) 10, 11
- ” Magnusson i Kristinehamn (vpk) 98
- ” Moberg, statsråd 9, 11

Fru Nilsson i Sunne (s) 12, 13

- Herr Norling, kommunikationsminister 11, 13, 14, 15, 16, 17 18, 98, 99, 100, 101
- ” Norrby i Gunnarskog (c) 100, 102
 - ” Palme, statsminister 20, 58, 71, 77, 83, 84
 - ” Sjönell (c) 85
 - ” Ullsten (fp) 3
 - ” Westberg i Ljusdal (fp) 7, 8
 - ” Wickman, utrikesminister 3, 4, 5, 93
 - ” Wirmark (fp) 5, 6, 90

